

GLASILO HRVATSKOG DRUŠTVA POLITIČKIH ZATVORENIKA (HDPZ)

ISSN 1331-4688

politicke
ZATVORENIK

Godina XXV. - listopad/studeni/prosinac 2017. BROJ **273**

Sretan Božić i Nova godina!

KAD OSTANEŠ SAM...

Godina na izmaku, treća nedjelja došašća je iza nas, vrijeme adventa kad nam je potrebno svaku prazninu popuniti energijom dobra, blagosti, a odbaciti sve grubosti i u miru se približavati Badnjem danu i Božiću. Dani su to kad se svake godine obnovim te naoružam novim strpljenjem, milošću i dobrotom, kako bih lakše podnosio stvarnost koja je iz godine u godinu u tom smislu sve zahtjevnija.

Uvijek želim pisati u vedrom tonu, ali nedavna događanja u sudnici Haškog tribunala svode moju blagdansku svetost i razdraganost na sruvu i grubu stvarnost koja nas je zatekla činom samousmrćenja generala Slobodana Praljka, javno, u izravnom prijenosu iz sudnice u Haagu.

Prepostavljam da su mnogi od nas političkih zatvorenika doživjeli i vidjeli ovakve ili slične tragične čine u zatvoru, ali u okolnostima u kojima smo mi bili, morali smo što prije potiskivati takve scene iz pamćenja, zaključivati kako je robijaški život grub i ne podnose ga svi na isti način. U svezi same presude i javnog suicida generala Praljka ispisano je mnogo tekstova, a prepostavljam da će ih biti još, pa zato ne ću (niti ovdje imam prostora) pisati o presudi, istini, pravdi i pravičnosti. Međutim pokušao bih barem kao prepostavku dopustiti sebi, objasniti kako uopće dođe do motiva koji su generala Praljka odveli u smrt, kao osuđenika koji čeka konačnu presudu, a osjeća se nevin i 13 godina pokušava to dokazati!

Osobno sam uvjeren, a obrazlažem svoje viđenje s aspekta pritvorenika i zatvorenika, da su *samoća, zanemarenost i napuštenost od svih* u jednakoj mjeri utjecali koliko i konačna presuda (ako ne i više), te su doveli do davnog donošenja ove odluke. „Samoća je radionica darova”, rekao je jednom davno, u šetnji po zatvorskome krugu jedan moj prijatelj, pok. Vlado Gotovac koji je netom bio izišao iz samice, misleći pritom na najljepše misli, koje su plod *samovanja* i dubokih emocija koje se jedino na tome mjestu spajaju s nemogućim, s „izvanzemaljskim“. Tko zna u kojoj noći samoće je general Praljak osmislio ovaj scenarij, ali u svakom slučaju vođen je dostoanstvom, hrabrošću, a nikako slabošću, kao što je slučaj kod većine ovakvih tragedija!

Ovaj scenarij, u kojem je sebi dodijelio ulogu onoga koji će sebi oduzeti život pred cijelim svijetom, nije potez očajnika, nego junaka koji pri punoj svijesti šalje poruku da ono što govori i ono što zastupa nema alternativu, nego je istina samo jedna i ona je vrijedna života!

On je to davno za sebe odlučio, jer takve odluke nastaju kad je glava duboko zaronjena u tamu čelije, a sam čin se doima kao pobeda nad svima, a ne poraz! On se vodio mišlju da smisao hrabrosti nije u osvajanju slave, nego u zaštiti dostoanstva kao jedine vrijednosti koju je mogao sačuvati te se u ime očuvanja dostoanstva odlučio za takav korak! Na žalost, priča o tzv. antičkim junacima samo je dokaz koliko su se neki pojedinci u našem društvu pomirili s činjenicom da žive u okruženju licemjera i mlakonja, ili među ljudima bez moralu i ponosa, pa im je bilo veliko iznenadenje da uopće postoje i danas kod nas takvi ljudi, koji bi za svoju i hrvatsku čast dali svoj život, kao bezuvjetnu žrtvu za malo općeg dobra i dostoanstva kojih nam tako nedostaje!

Došao sam taj ponедjeljak na okupljanje, komemoraciju pred dvoranu Lisinskoga, no kad sam došao tamo i video mnogobrojne goste, naglo sam promijenio odluku! Pomislio sam kako bi bilo dobro da je tih dvije-tri tisuće ljudi na istome ovom mjestu dalo potporu davno *prije suđenja*! Vjerojatno ne bi utjecalo na presudu, ali *samoća i napuštenost se ne bi osjetili*, jer samoća je jedna od neizbjježnih posljedica misli koja je spremna na svaki zaključak!

Drugi razlog zašto sam odustao i otišao je upravo poštivanje volje generala Praljka, da ne želi nikakvo masovno okupljanje niti žal nakon smrti! Smatrao sam kako sam obvezan to poštivati.

Ovakve tragedije su kušnja za sve nas, ali uvijek sam mišljenja da *svatko treba izdržati svoju sudbinu*, ma kakva ona bila, na dnu ili u visinama, ona je naša, a uz *molitvu* svaka sudbina čini se lakše premostiva! Zato u ove blagdanske dane, dragi i poštovani prijatelji, hrvatski politički zatvorenici diljem svijeta i Lijepe naše, želim vam sretne i blagoslovljene božićne blagdane. Neka nam 2017. godina bude zadnja godina u kojoj će se zatvoriti krug sramote, laži, političkih kleveta i denuncijacija, te da uz molitvu 2018. bude godinom preokreta, *solidarnosti, časnih i dostoanstvenih pojedinaca*, mudrih i pametnih odluka za opće dobro, za mir i blagostanje svakoga hrvatskog čovjeka!

Od srca,

*Mr. sc. Marko GRUBIŠIĆ, predsjednik
Hrvatskog društva političkih zatvorenika*

Slika na naslovnoj stranici:
Rembrandt - Sveta obitelj

SUĐENJA ZA RATNE ZLOČINE PRED HRVATSKIM SUDOVIMA

Dok na drugome mjestu u ovome broju *Političkog zatvorenika*, svega nekoliko stranica da je, u povodu samoubojstva generala Praljka i osude tzv. hercegovačke šestorke s popratnim ozbiljnim političkim diskvalifikacijama Republike Hrvatske, ukratko rekapituliramo bar dio činjenica o utemeljenju i djelovanju Međunarodnoga kaznenog suda za bivšu Jugoslaviju, korisno je kazati koju i o suđenjima za ratne zločine koji se odvijaju pred hrvatskim sudovima. Sve to je, naime, dio jedne te iste pripovijesti, u krajnjoj izvedenici jednog te istoga kompleksa kukavštine, neznanja i servilnosti.

Kao odvjetnik s kakvim-takvim – skoro trodesetljetnim – iskustvom, među inim i onim pred MKSJ-om u Haagu i pred Sudom Bosne i Hercegovine u Sarajevu, u posljednjih desetak godina pred raznim sam hrvatskim županijskim sudovima branio čitav niz hrvatskih optuženika, pripadnika Hrvatske vojske i Hrvatskoga vijeća obrane. Sve njih sam branio kao izabrani branitelj, nikad kao branitelj po službenoj dužnosti. U isto su me vrijeme razni sudovi – formalno o tome odlučuje predsjednik suda – u više postupaka postavljali za branitelja po službenoj dužnosti pripadnicima srpske manjine koji su optuženi za ratne zločine, počinjene tijekom velikosrpske agresije na Republiku Hrvatsku.

Kao što je poznato i laicima, odvjetnik ne može odbiti obranu po službenoj dužnosti, a jasno je – hrvatski politički uznici kojima je to pravo nerijetko bilo uskraćeno, to znaju najbolje – da svatko ima pravo na obranu. Tako sam i sve svoje branjenike nastojao braniti etično i profesionalno, a valja priznati da mi posao nisu otežavali ni optuženi pripadnici srpske manjine – jer neki od tih optuženika i osobno su sudjelovali u postupku, drugi su suđeni u odsutnosti – budući da nikad nitko od njih nije poricao da je zločin počinjen niti je tko od njih dovodio u pitanje da je taj zločin počinjen u kontekstu agresije na Hrvatsku. Uvijek se je radilo samo o tome, tko je odgovoran: je li za nj odgovoran konkretni optuženik, ili je za nj odgovoran netko drugi. Radi zaštite profesionalne tajne ne ću spomenuti ime nijednoga od njih; iz istoga razloga ne ću navoditi inkriminacije iz optužnica, ali mi se na riječ može vjerovati da su i dokumentima i iskazima svjedoka ne jednom dokumentirana zvjerstva koja – kako se to obično kaže – normalan čovjek ne može ni zamisliti.

No, koja je onda svrha ovoga mog naklapanja, s pravom se može upitati čitatelj, kad ne ću spomenuti imena optuženika i žrtava, čak ni njihovu nacionalnost, a ne ću navesti opise zločina, vrijeme i mjesto gdje su se i kad su se ti zločini dogodili, niti sadržaj dokumenata odnosno svjedočkih iskaza? Zlorabim li čitateljsku pozornost sa svrhom ili bez svrhe?

Sa svrhom, mislim. A svrha ovoga fragmenta svodi se na statistiku i zaključke koji se iz te statistike neminovno moraju izvući (pa onda možda staviti u kontekst nedavne haaške osude, i u kontekst rasprave o hrvatskoj državnosti i suverenosti).

Ni jedan – doslovce niti jedan – moj branjenik hrvatske nacionalnosti, suđen pred hrvatskim sudovima, nije oslobođen! Svi su proglašeni krivima, od prvoga zadnjega!

S druge strane, ni jedan – doslovce niti jedan – moj branjenik srpske nacionalnosti, kojemu sam u postupcima pred hrvatskim sudovima postavljen kao branitelj po službenoj dužnosti, nije proglašen krivim. Od prvoga do zadnjega, svi su oslobođeni ili je protiv njih optužba odbijena!

Eh, sad, ne ću potezati usporedbe s MKSJ-om u Haagu, niti ću dodatno uvjeravati kako i drugi hrvatski odvjetnici imaju slična iskustva, nego ću pitati, ne očekujući da mi itko odgovori ono što znadem i sam: govori li u prilog takvoj statistici zakon vjerojatnosti? Ne govori, to je očito. Je li protiv srpskih optuženika optužnica uvijek podizana na mršavim i nezakonitim dokazima (pa je državno odvjetništvo nesposobno), ili su dokazi protiv hrvatskih optuženika uvijek i beziznimno zakoniti i uvjerljivi (pa je to isto državno odvjetništvo vrlo sposobno)? Jesam li ja, možda, sa stopostotnim neuspjehom kod hrvatskih optuženika jedan slab odvjetnik; ili sam, možda, sa stopostotnim uspjehom kod srpskih optuženika ipak dobar odvjetnik?

Ili se razlozi ipak kriju – zapravo se uopće ne kriju! – negdje drugdje? Tamo gdje se kroji tzv. politička korektnost; tamo, gdje će i najmršavije naznake mogućeg oslobođenja hrvatskih optuženika dovesti do medijskog napuhivanja slučaja, dok će novinstvo posve ignorirati suđenja srpskim optuženicima; ne na zadnjemu mjestu i tamo, gdje se određuju sudačke sudbine i promaknuća; drugim riječima, tamo gdje nas se desetljećima etički, mentalno i nacionalno škopi, gdje nas se odgaja za poslušnike, sluge i robeve...

Tomislav JONJIĆ

IZ SADRŽAJA

PRIPRAVLJAČ OTROVA.....2

Josip Ljubomir BRDAR

SABOR HRVATSKOG DRUŠTVA
POLITIČKIH ZATVORENIKA.....6

Marijan ČUVALO

„ZA RAZLIKU OD NEKIH“,
GENERAL PRALJAK JE U
HAAGU BRANIO HRVATSKU!....10

Tomislav JONJIĆ

ZAVIČAJ, DOMOVINA,
DRŽAVLJANSTVO20

Tihomir NUIĆ

NAŠ NUTARNJI SVIJET (35.)28

Maja RUNJE, prof.

SAVJET LIJEČNIKA28

**Dr. med. Drina
BLAŽEKOVİĆ SOJČIĆ**

KAKO SU PREČANI 1956.
BRANILI SVOJ SAMOSTAN30

Maja RUNJE

POPIS ZAGREPČANA KOJIMA
JE ODUZETA PUTOVNICA.....35

Tomislav JONJIĆ

MOJ RATNI PUT49

Mato LUKAČEVIĆ

IN DIESER AUSGABE55

IN THIS ISSUE56

PRIPRAVLJAČI OTROVA

Konio sam zaobići temu haaške presude šestorici hercegovačkih Hrvata i tragičnoj smrti generala Slobodana Praljka. No, teško je to izostaviti, jer tragičan događaj koji se zbio opteretio je hrvatski narod kao tragedija koja je utemeljena na nepravdi bez presedana.

Od dana izricanja presude (29. studenoga 2017.) i suicida generala Praljka ispred tv-kamera pa sve do ovog trenutka, taj je tragični događaj glavna nacionalna, a donekle i svjetska tema. Interes svijeta se uglavnom zadržava na samoubojstvu generala Praljka i vraća se na ratne događaje u Bosni i Hercegovini, dok domaća javnost intenzivno živi tu traumu, doduše s različitim i suprotnim osjećajima i interpretacijama haaške presude.

Dok veliki dio hrvatskog naroda čin Slobodan Praljak doživljava kao vlastitu tragediju, jedan dio naroda prihvata, čak i pozdravlja haašku presudu kao potvrdu pobjede pravde. Neosporno je da će ona u idućim godinama biti proučavana pravnim i političkim argumentima. No, većinski je dojama da je ta presuda eklatantni primjer nepravde koja vapi do neba, budući da se ne zasniva na činjenicama, nego na politički konstruiranoj tezi tzv. zločinačkog pothvata na čelu kojega je bio hrvatski politički vrh. Prema tome, u biti je laž da se sudilo pojedincima za zločin, a ne državama i narodima. Naime, u optužnici nema ni jedne inkriminacije za osobni zločin optuženika: raspravlja se samo o zapovjednoj odgovornosti i o udruženome zločinačkom pothvatu.

Budući da su takav sud, takvo suđenje i takva presuda teatar apsurda, kako ga je okvalificirao dr. Miroslav Tuđman, koji toga sigurno nije bio svjestan kad je 1997. sa splitskog aerodroma ispraćao desetak optuženih Hrvata, ja bih se osvrnuo na spomenuti dio hrvatskog korpusa koji je podržavao i podržava haašku presudu her-

Piše:

Josip Ljubomir BRDAR

cegovačkim Hrvatima. Pitanje je, tko su ti ljudi, kakav je to svijet koji aplaudira nepravdi? Ma, lako ih je prepoznati. To su svi oni koji se nikako ne mogu i ne žele oprostiti od Jugoslavije, niti se pomiriti sa postojanjem hrvatske države.

Slobodan Praljak

Vidjeli smo ih i viđamo ih. Prvi put smo ih vidjeli na okupu kada su 25. lipnja 1991. napustili Hrvatski sabor pri izglasavanju razdruživanje Hrvatske od Jugoslavije. Još prije toga smo ih vidjeli u njihovoj osudi HDZ-a kao stranke opasnih namjera zbog rušenja Jugoslavije. Od tog vremena do današnjeg dana viđamo ih u permanentnom prosvjedu, kako institucionalnom, tako i u uličnom.

Naime, ne postoji, ili ga se bar ja ne mogu sjetiti, niti jedan jedini nacionalni projekt koji bi prihvatile i podržala hrvat-

ska lijeva falanga. Njihova mržnja prema HDZ-u ne proizlazi zbog temeljnih ideoloških razlika već prvenstveno zbog toga jer je HDZ metafora hrvatske države. Zbog toga oni generalno ni hrvatske branitelje, hrvatske domoljubne institucije, pa čak ni crkvu ne podnose. Oni protiv hrvatskoga domoljubnog korpusa općenito vode permanentni rat.

Da su doslovno svi domoljubi kao i hrvatski branitelji predmet njihove himbe, prokazivanja i sotoniziranja, aktualni je primjer njihovo napuštanje Hrvatskog sabora u prigodi iskazivanja počasti i pijeteta tragično preminulom generalu Praljku. Iz toga njihova postupka nije teško isčitati tko su oni. Očito, ništa drugo doli beščutni lovci na pozicije u vlasti. Po njima je Slobodan Praljak ideološki pripadao HDZ-u, a to je dovoljno da aklamacijom podrže tu presudu. S druge strane, tragična smrt generala Slobodana Praljka pokazala je i izrazila plemenitost ljudi i njihov prirodni vapaj za istinom. Objelodanje na je prava istina o životnome putu tog čovjeka kojega su krasile brojne ljudske vrline.

Pa, baš zbog te činjenice ne mogu prihvati njegovu smrt. Naime, puno puta ovih dana je rečeno i napisano da Praljak nije mogao ni jednu jedinu minutu nositi stigmu ratnog zločinca. Zar je haaška presuda istina? Potvrđuje li ta presudu istinu ili je ista notorna laž? Zar je Slobodan Praljak trebao ispiti otrov koji su mu smješali lažni svjedoci, kao neki Mesići, Pusići, Pusićke, kao i saborski zastupnici Ijevice koji su napustili Sabor u času komemoracije? Zar se Slobodan Praljak ispijanjem otrova trebao ekskulpirati od potvora i laži stanovite Teršeličke ili tipa koji se prigodno preziva Beus Richemberg? Zar se zbog te klateži, kako bi rekao Hrvoje Hitrec, trebao ubiti jedan veliki i plemeniti čovjek. Čovjek, koji je u hrvatskom narodu nosio i nosit će vječnu aureolu nacionalnog junaka i

U Haag odoše Mesić i kolege...

velikog čovjeka, a ne stigmu zločinca na temelju politički motivirane presude, koju je temeljito oblikovala hrvatska projugoslavenska fukara.

Predsjedavajući Žalbenog vijeća haškog suda Carmel Agius obavio je zadat tek da pročita presudu. Ako su sudci obavili tek političku tehničku zadaću izričanja presudu, a zanemarili istinu, teško mi je prepostaviti kako će ti suci živjeti s teretom nepravedne, sumnjive presude, koja je potresla ne samo Hrvatsku, već i značajan dio svijeta.

ISKRICE

Pristojan čovjek postaje nepristojan, kad se u nepristojnom društvu ponaša pristojno.

*

Ne osuđuj nikoga za to što je takav kakav jest. Jer i ti si... takav kakav jesi!

*

Nitko nije kriv što ne daje više nego što može dati. Kriv je ako uzima više nego što može dati.

*

Ozbiljan čovjek koji se ama baš nikad ne ponaša neozbiljno, trebao bi o sebi... ozbiljno razmisliti!

*

Kako riješiti problem onih koji preživljavaju prekapajući po kontejnerima za smeće? Vrlo jednostavno! Kad ispraznите boce... odlažite ih pored kontejnera!

*

Parola globalizma: „Profiteri svih zemalja, ujedinite se!“

*

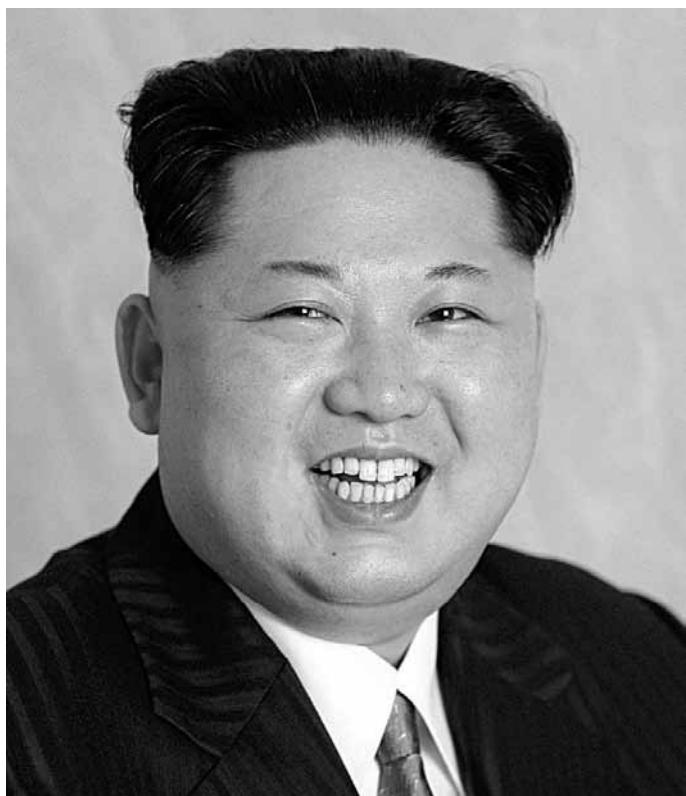
„Sjaši Kurta, da zajaše Murta!“ Bez veze! Em turcizam, em anakronizam! Ne zvuči li suvremenije i hrvatskije: „Sjaši, druze, da zajaše... gospodin!“

*

Ubijanje neprijatelja u ratu jest nužno zlo. Ako to nije nužno, to je samo zlo!

*

Slušao sam nedavno komentare umnih ljudi na temu Kim Jong Una i njegovih opasnih igara. Tvrde oni da ta i takva Sjever-

Kim Jong Un

na Koreja, paše svim velikim silama. Nisam baš shvatio zašto. Uglavnom, nekakav debeli, napuhani diktator, koji je razvio svoj kult ličnosti, obožavan i podržavan od zaglavljenog naroda, umislio si je da može prkositi cijelom svijetu. Zvuči li vam to nekako poznato, drugovi... „titisti“? (I opet onaj Stazić skače na zadnje noge! Sto ti bi, čovječe?)

Vlado JURCAN

STALJINSKA MISAO, JUGOSLOVJENSKI „ANTIFAŠIZAM“ I MIROSLAV KRLEŽA

Tito i Krleža: dva boljševika pod staljinskim barjakom

„Grobar koji je pokopao vojnu – grom pred Moskvom bio je onaj isti strateg koji je obranio Caricin 1918. i odbio navalu kozaka na Volgu. Vojnički i politički organizator otpora, koji je likvidirao Krasnova, oslobodio Perm, osvojio Zauralsk, koji je odbio Judeniča pred Petrogradom, Djenikina od Arjola, Vranglela pod Rostovom, koji je prvi organizirao Kavaleriju u danima kad je Kolčak stajao na Volgi, a Englezi pred kavkaskim vrelima nafte, Staljin je u Caricinu, gradu koji nosi njegovo ime, dokazao da je istinita Klauzeviceva da su ‘hladne, a ne usijane glave (vojskovođa) za rat stvorene’.“

(Miroslav Krleža, „Staljinska pobjeda pod Moskvom“, *Borba*, br. 46, 22. II. 1946., 3.)

*

„Misao, koja je Komunističkoj Partiji Jugoslavije dale snage, inspiracija, koja je Partiju nosila da ne sustane, zastava koju je pronijela kroz oluje, bila je lenjinska revolucionarna politika, koja je na koncu i pobijedila na temelju genijalne Staljinove političke strategije, izgrađivane sistematski minuciozno, po planu od god. 1925.-1941. [...] Akademija je isto tako uvjerenja da Maršal Tito bez lenjinskih teza i bez staljinske boljševičke strategije ne bi mogao da savlada sve one historijske negativne snage, koje su vjekovima upravljale našim narodima kao austrijskim, turskim, mletačkim ili zapadnoevropskim grobljem.“

(„Govor potpredsjednika Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti Miroslava Krleže na izvanrednoj skupštini održanoj 5. VII 1948. u Zagrebu“, *Ljetopis JAZU*, knj. 54, Zagreb, 1949., 121., 123.)

*

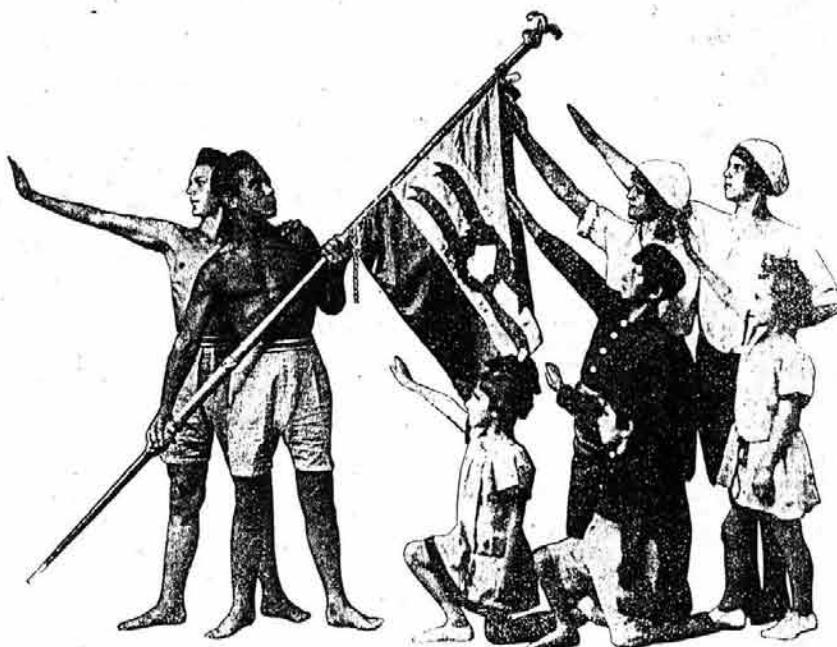
„Jugoslavenska akademija Vas uvjerava, da će u tom poslu naići na najširu podršku i bezuslovnu pomoć svih članova ove Akademije. Jugoslavenska akademija ovom prilikom ističe svoje uvjerenje, da nas kao zemlju i narod ne može ništa odvojiti od zajednice sa zemljom lenjinskog socijalizma, koja je pod vodstvom velikog Staljina jedini garant slobode malih naroda.“

(„Pozdravni telegram Maršalu Titu“, *Ljetopis JAZU*, knj. 54, Zagreb, 1949., 125.-126.)

Poštarina plaćena u gotovu.

Prednjak

List Jugoslovenskog Sokolskog Prednjaštva

DR. VIKTOR MURNIK:

Simboli naših praporov.

(*Simboli naših zastava.*)

(Konec — Svršetak)

Rdeča barva, barva krvi, nam je torej simbol življenske moći in edine trajne naše naloge: krepiti tu moč!

Ako smo se pri tem temeljnem simbolu, ki se nanj opirajo vsi drugi, mudili dalj časa, ju umevno ob naši stvari. Pa tudi potrebno! Jako potrebno, ker je v Sokolstvu še mnogočje tako malo ali pa nobenega razumevanja in zanimanja zanj Dosti društev, žal, še imamo, ki nosijo sokolsko ime, kakor bi »lucus« nosil svoje »a non lucendo«!¹

Toda, če pravim: telesne vaje so edina naša trajna naloga, nočem reči, da je vse eno, kako jih gojimo. Druga barva na naših praporih naj nas spominja pravega sokolskega načina gojitve telovadbe.

Spominja naj nas moralnih in duhovnih vrlin, ki treba da jih pri telesnih vajah dosegamo obenem z zdravjem, močjo in spretnostjo telesa.

Bela barva je to, čista in čedna, in simbol nam budi vseh sokolskih čednostil Telesne vaje

Grvena boja, boja krvi, nam je dakle simbol životne snage i jedine trajne naše zadače: krepiti tu snagul

Ako smo se kod tog temeljnog simbola, na koji se upiru sví drugi, zadrži a duže vremena, je razumljivo kraj naše stvari. Pa i potrebno! Vrlo potrebno, jer je u Sokolstvu još mnogogde vrlo malo ili pak nikavog razumevanja i zanimanja zanj Dosta društava nažalost još imamo, koja nose sokolsko ime, kao da bi »lucus« nosio svoje »a non lucendo«!

Ali, ako govorim: telesne vežbe su jedina naša trajna zadača, neču reči, da je sve jedno, kako ih gajimo. Druga boja na našim zastavama neka nas seča pravog sokolskog načina gajjenja telovežbe.

Seča neka nas moralnih i duševnih vrlina, koje treba da kod telesnih vežbi postizavamo ujedno sa zdravljem, snagom i spretnošću tela.

Bela boja je to, čista i čedna, i simbol nam budi svih sokolskih čednostil Telesne vežbe su

* To će reći, kao da bi se šuma zvala latinski zato lucus, jer u njoj nema svetla (lucidus = svetlo). Nekatera sokolska društva pa se menda zato imenujejo *sokolska, telovadna* društva, ker je v njih malo ali nič telovadbel. Da celo pri prednjaških izpitih naletimo na kandidate in kandidatkinje, ki na vprašanje, kaj je sokolska misel, govorijo o vsem mogičem in še nekaj več, samo o telovadbi nič!

* To će reći, kao da bi se šuma zvala latinski zato lucus, jer u njoj nema svetla (lucidus = svetlo). Nekatera sokolska društva pa se po svoji prilici zato zovu *sokolska, telovežbačka* a društva, ker je u njima malo ili ništa telovežbel. Dapače kod prednjaških izpitih naletimo na kandidate i kandidatkinje, koji na pitanje, šta je sokolska misao, govorijo o vsem mogičemu in još nešto preko, samo o telovadbi nič!

RIMSKI POZDRAV JUGOSLAVENSKOGA SOKOLSKOG POKRETA
UOČI PROGLAŠENJA ŠESTOSIJEČANJSKE DIKTATURE

SABOR HRVATSKOG DRUŠTVA POLITIČKIH ZATVORENIKA

Jedanaesti, redovni i izborni Sabor HDPZ-a održan je u subotu, 11. studenoga 2017. u staroj Gradskoj vijećnici u Šibeniku, koja je, inače, britanskim bombama bila razorena u Drugome svjetskom ratu, mada nije bila vojni cilj, tiki do hrvatskoga kamenog cvijeta, katedrale svetog Jakova.

Ambijent je nalagao primjereno poнаšanje, pa je Sabor prošao u poštivanju procedure, mjesta i sudionika. Nakon intoniranja hrvatske državne himne i minute tišine za sve preminule članove HDPZ-a predsjednik **Marko Grubišić** otvorio je Sabor, pozdravio domaćine: dogradonačelnika Grada Šibenika **Paška Rakića**, predsjednika podružnice HDPZ-a Šibensko-kninske županije **Ivana Burazera Iličića** koji je i organizirao ovaj sabor u Šibeniku, gradonačelnika Kiseljaka **Mladenu Mišuriću**, predsjednika Hrvatskoga žrtvoslovnog društva **Antu Belju**, **Marka Balinu**, brata mučki ubijenoga političkog zatvorenika **Vjekoslava Balina** i njegova unuka, predsjednicu inicijative Krug za trg **Maju Runje**, gospodu **Mandu Davidović**, suprugu ubijenoga političkog

Piše:

Marijan ČUVALO

zatvorenika **Ante Davidovića**, kao i gospode **Zorku Zane** i **Ciku Mikolčić** te sve nazočne članove HDPZ-a pristigle iz svih podružnica iz BiH i Republike Hrvatske.

Predsjednik je nazočne izvjestio o postojanju kvoruma, budući da je bilo na-

zočno 72 sabornika. Glasovalo se javno. Sukladno Poslovniku o radu 11. Sabora HDPZ-a, formirana su sva predviđena radna tijela, a svako od njih jednoglasno je izabранo, pa je Radno predsjedništvo preuzealo vođenje Sabora.

Slijedilo je predsjednikovo izvješće o radu HDPZ u proteklom mandatu. Na glasici su bili, da nas je sve manje, jer

Sudionici Sabora HDPZ-a u Šibeniku

O HDPZ-U, U POVODU SABORA DRUŠTVA

Ovo naše Društvo vrlo je mnogo učinilo ugroženih političkih zatvorenika. Tu su i odali veliko priznanje i zahvalnost za sve za svoje članove: njegovo je vodstvo izbore povlaštene mirovine, zatim naknade koje su uredno isplaćene, a bilo je i sredstava za financijsko pomaganje socijalno i drugih aktivnosti. Nemoguće je ne

Za predsjedničkim stolom

starost i bolest čine svoje. U Hrvatskoj trenutačno ima oko 4.000 hrvatskih političkih uznika. U Zagrebu ih je oko 300, od čega se njih oko 200 broji u članove HDPZ-a. Slična je situacija, ako ne gora, u drugim podružnicama. Istakao je potrebu za popunjavanjem i pomladivanjem HDPZ-a pridruženim članovima i drugima zainteresiranim istoga političkog nazora. Troškovi poslovanja uskladjuju se sa mogućnostima, štedi se gdje god se može. Članarina i sve manje donacije nisu dovoljne za redovno poslovanje pa se glavni dio potrebnih sredstava namiče redovnim praćenjem natječaja za sredstva namijenjena civilnom društvu, gdje smo relativno uspješni, zahvaljujući **Fabijanu Dumančiću**, koji jedini u Zagrebu prati natječaje i popunjava zahtjevnu natječajnu dokumentaciju.

Predsjednik je ukazao na trenutnu političku situaciju koja nam nije sklona, a nekima smo i smetnja. Pozvao je na jedinstvo. Izvjestio je o uspješnoj Izložbi HDPZ-a pod naslovom „Kultura sjećanja“ koja je održana u galerijskom prostoru Zvonimir (MORH) u lipnju i srpnju ove godine, za koju su galeristi tražili produžetak od dva tjedna zbog interesa javnosti. U razdoblju između dva izborna sabora HDPZ je pokrenuo rad na više projekata vođenih od izabranih povjerenstava, uz stalnu koordinaciju s Predsjednikom i Vijećem HDPZ. Prvi uspjeh bio

ve, uglavnom u domovima, opskrbljujući ih potrebnim lijekovima koji su im bili nedostupni.

Nakon toga sam se obeshrabrena opet dalje nadala da će netko drugi biti uspješniji. Na sljedećoj skupštini predložili smo **Marijana Buconjića**, ali je i on vrlo brzo odstupio. Pronašli smo **Marka Grubišića**, mladoga i perspektivnog člana čuvene Laščinske grupe, koji je upravo završio magisterij ekonomije. Iako izuzetno poslovan čovек, s beskrajnom se savježnošću prihvatio ove dužnosti. Svjedoci smo njegova razgovora s gradonačelnikom **Milanom Bandićem** koji je obećao pomoći, ali je nije realizirao.

Iako smo zbog pomanjkanja sredstava morali ostati bez administratora, Marko uskače i obavlja poslove, plaća račune, juri na FINU. I on, a bogme i ja, duboko smo svjesni značenja i vrijednosti naše podružnice te 470 članova koji nas poma-

je osiguranje redovnog izlaženje našega časopisa *Politički zatvorenik*, koji je bio pred gašenjem zaslugom „hrvatskih“ političara, dok ga je međunarodna asocijacija INTERASSO, koja okuplja bivše političke uznike u Europi, proglašila najboljim časopisom svoje kategorije u Europi.

Kao i svake godine, Društvo je sudjelovalo na komemoracijama u Bleiburgu,

obilježilo je 23. kolovoza, Dan sjećanja na žrtve totalitarnih režima na Golom otoku i otoku Svetom Grguru. Dan hrvatskih političkih uznika tradicionalno je obilježen na Udbini, u Crkvi hrvatskih mučenika 30. travnja. Obišli smo Macelj i druga mjesta stradanja, a izaslanstvo HDPZ-a je na poziv Mađarskoga društva političkih uznika, uz svesrdnu podršku našega tamošnjeg

Zajednička fotografija u sjeni Šibenske katedrale

žu članarinom, redovno posjećuju uredske prostorije a čak i doniraju podružnicu, a da bismo je se odrekli i napustili naše članove i ove prostore. Previše smo emocionalno vezani za našu podružnicu da bismo

je prepustili i prostor vratili gradu. Jednom stečeno pravo ne predaje se. Nitko od naših prijatelja i suradnika ne bi mogao shvatiti da smo vratili ovaj lijepi prostor u vrijeme kada je bilo čemu što počinje s

veleposlanstva na čelu s tadašnjim veleposlanikom **Gordanom Grlićem-Radmanom**, boravilo u Budimpešti od 6. do 11. lipnja. Posjetili smo Kuću terora, razgovarali o zajedničkim temama, dogovorili suradnju. To je početak, u ovome mandatu Društva, međunarodne suradnje sa sukladnim društvima u Europi.

Izvješće o stanju projekta Memorijalni centar sjećanja na totalitarne režime podnio je Miljenko Romić, stručni voditelj projekta, koji je obećao da se vidimo na otvaranju centra za oko 2 godine, jer su pregovori s nadležnim u poodmaklo fazi. O projektu Leksikon političkih zatvorenika izvjestio je **Andelko Mijatović**, glavni urednik leksikona. Osigurana su inicijalna sredstva za tu publikaciju. Ustrojen je tim koji je počeo rad u Hrvatskome državnem arhivu. Radi se i na drugim projektima, kao što je lustracija, utvrđivanje socijalnog stanja članstva, istraživanje i obilježavanje grobišta i mesta uzništva, gdje je posebno aktivan Ivan Dujmović.

Tomo Burić je podnio izvješće o finansijskom poslovanju Središnjice HDPZ u 2016. godini, dok je **Marijan Čuvalo**, predsjednik zagrebačke podružnice HDPZ, izvjestio o stanju u toj podružnici, kao što je **Bruno Zorić** govorio o zadarskoj, a **Ivan Vukić** o gospočkoj.

Prigodne govore održali su: dogradonačelnik Grada Šibenika Paško Rakić,

„H“, nemoguće u glavnome gradu dobiti makar jedan četvorni metar. Naravno, bili smo spremni u naš prostor prihvatići Središnjicu, dogovorili smo čitavu operativu i pomagali je.

Predsjednikom Središnjice postaje Marko Grubišić, a Zagrebačke podružnici **Marijan Čuvalo**, također vrlo radišan i poduzetan, pripravan za realizaciju i ostvarivanje projekata. Predloženo je nekoliko vrlo važnih i značajnih projekata, pa se nadajmo ostvarenju.

Ove smo godine održali izložbu „Kultura sjećanja političkih zatvorenika“ od 23. lipnja do 20 srpnja. Izložili smo sve brojeve političkog zatvorenika, od br.1 do broja 270. O časopisu sam napisala poseban članak, u kojem odajem veliku zahvalnost našemu glavnom uredniku **Tomislavu Jonjiću**, koji od pedesetih brojeva uređuje časopis sa svojim uvodnicima i stručnim i znanstvenim članci-

predsjednik podružnice HDPZ-a Šibensko-kninske županije Ivan Burazer Iličić, gradonačelnik Kiselojaka Mladen Mišurić, Ante Beljo koji je skup pozdravio kako u ime Hrvatskoga žrtvoslovnog društva, tako i u ime Hrvatske biskupske konferencije s kojom Žrtvoslovno društvo radi na izdavanju Hrvatskog martirologija, gospođa Maja Runje, potom Bruno Zorić i **Jakoslav Rojnic**, zatvorenik s Golog otoka. Govor na temu „Političko stanje hrvatskog naroda u Republici Hrvatskoj“ nazočnima se obratio **Ivan Gabelica** (govor donosimo u prilogu, jednakao kao i izlaganje gospođe Zorke Zane. Op. ur.).

Slijedio je Izborni dio Sabora. Za predsjednika HDPZ-a u idućem mandatu predložen je **Marko Grubišić**, koji je jednoglasno i izabran. Jednoglasno su izabrana i trojica predloženih dopredsjednika: **Andelko Mijatović**, **Alfred Obranić** i **Marijan Čuvalo**. Također je jednoglasno izabrano i petero izbornih članova Vijeća: **Ivan Dujmović**, **Mirna Sunić Žakman**, **Andrija Vučemil**, **Tomislav Majić** i **Joso Vuković**. Za pet članova Nadzornog odbora predloženi su **Toma Burić**, **Marko Ćavar**, **Pero Katić**, **Zorka Zane** i **Ivan Marohnić**, pa su jednoglasno prihvaćeni. Sabor je završio zajedničkim ručkom.

ma. Na ovim stranicama počela se i pisati naša povijest, jer čovjek bez povijesti je i čovjek bez korijena.

Ujedno bi se htjela zahvaliti podružnici Šibenik i svim njezinim članovima na čelu s predsjednikom, na prekrasnom prijemu i organizaciji našeg Sabora u ovome predivnom gradu koji se prvi puta spominje na Božić 1066. godine u darovnici Petra Krešimira IV. Zato se i naziva Krešimirovim gradom, a u njemu se nalazi i monumentalni spomenik kralja, djelo autorice **Marije Ujević Galetović**.

Sabor je održan u Gradskoj vijećnici nasuprot crkve sv. Jakova, čija gradnja započinje 1042. godine, a 1444. preuzima gradnju Juraj Dalmatinac koji je ukrašuje frizom od 74 glava znamenitih osoba.

Hvala svima na lijepom boravku u Šibeniku!

Mr. sc. Zorka ZANE

Prirodna je težnja svakoga svjesnog naroda za državnom nezavisnošću. Svakomu narodu u vlastitoj državi pruža se mogućnost, da širi istinu i odbija laži o sebi i da se duhovno i materijalno razvija. Nažalost, nezavisna hrvatska država postoji već dvadeset i šest godina, ali nije ispunila ni jedan od tih ciljeva.

Srpstvo, odnosno velikosrpstvo već stoljećima nasrće na hrvatski narod. Taj nasrtaj se je naročito intenzivirao u monarhističkoj i komunističkoj Jugoslaviji, a nastavlja se i dalje. Na te njihove laži hrvatske državne vlasti uglavnom šute, ne dajući zadovoljavajući odgovor. Umjesto da se istraži istina, izgleda da i same prihvataju glavninu njihovih laži. Tu mislimo naročito na ocjenu Nezavisne Države Hrvatske, ulogu partizanskoga pokreta i logor Jasenovac.

Nezavisna Država Hrvatska nije bila ni kvislinška ni zločinačka tvorevina, nego izraz težnje hrvatskoga naroda za državnom nezavisnošću. Za nju se je hrvatski narod plebiscitarno izjasnio, kako je to svjedočio 3. listopada 1946. na sramotnom jugoslavenskom komunističkom sudu **bl. Alojzije Stepinac**, uskoro, nadamo se, svetac Katoličke crkve, taj najveći moralni autoritet u XX. stoljeću. Uostalom, zar je moguće nazvati kvislinškom jednu državnu tvorevinu, za koju se je njezin narod plebiscitarno izrazio? Istina, bilo je i u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj, nažalost, zločina, ali u kojoj ih tada i poslije zaraćenoj državi nije bilo?

U ocjeni partizanskoga pokreta svjesno se polazi od jedne logične neistine. Neprekidno ga se naziva antifašističkim pokretom, žečeći ga time prikazati naprednim i humanim. Ali temeljno je logično pravilo, da ni jedan pojам ne ocjenjujemo po onomu što on nije, dakle protiv čega jest, nego po onomu što on je, dakle za što on jest.

Partizani su se borili za komunističku Jugoslaviju, protiv hrvatske države, protiv plebiscitarno izražene volje hrvatskoga naroda. Po tomu je to kvislinški pokret u pravom smislu riječi. Naravno, tu treba izuzeti Istru i one dijelove Hrvatskoga primorja i Dalmacije, koji su bili pripali Italiji, a Talijani su na njima vršili silan teror, pa su mnogi ljudi iz očaja bježali u partizane, i, naravno, one ljudi koji su si-

POLITIČKO STANJE HRVATSKOGA NARODA U REPUBLICI HRVATSKOJ

(Izlaganje Ivana Gabelice na Saboru HDPZ-a u Šibeniku)

lom mobilizirani u partizane. Za istinitost ove tvrdnje govori i činjenica, da ni jedna postrojba u Domovinskom ratu nije imenovana po nekomu partizanskom heroju, a bilo ih je više koje su nosile imena proslavljenih vitezova NDH.

Uostalom, zar je komunizam manje zločinački od fašizma i nacional-socijalizma?

Posebno mjesto u ovoj protuhrvatskoj kampanji zauzima logor Jasenovac. Vremena je bilo dovoljno da se utvrdi istina o njemu (razlog nastanka, broj žrtava, postupak prema logorašima i sl.). Ali, nažlost, sa službene strane ništa od toga nije učinjeno. I dalje je na snazi ocjena, koju je ostavila komunistička Jugoslavija, a kojom se Srbi i jugoslavenski orijentirane osobe obilato služe u protuhrvatske svrhe. U isto vrijeme se šuti o zločinima što su ih zajedno s četnicima počinili partizani još za vrijeme rata istrijebljenjem čitavih hrvatskih sela (Boričevac, Krnjeuša i dr.), kada su ljudi čak na ražnju pekli, ili sami partizani (Zrinj, Španovica i sl.), a o poratnim partizanskim zločinima da i ne govorimo. Objekt tih poratnih partizanskih zločina smo i mi politički zatvoreni. Jedini naš grijeh bio je ljubav prema Hrvatskoj i zalaganje za njezinu državnu nezavisnost.

No, unatoč ovakvom stanju stvari, danas se u Hrvatskoj slobodno slavi 27. srpnja 1941., kada su počinjeni mnogi od ovih masovnih zločina nad Hrvatima u Hrvatskoj, kao tobožnji Dan ustanka protiv fašizma, a hrvatskim državnim novcem se obnavljaju njihovi oštećeni spomenici. I ne samo to. U Kumrovcu se 25. svibnja slobodno slavi rođendan **Josipa Broza Tita**, koji je bio protivnik bilo kakve hrvatske državne nezavisnosti i na čelu najvećih zločina protiv hrvatskoga naroda. U isto vrijeme se zabranjuje pozdrav „Za dom spremni“, pod kojim su i u Domovinskom ratu pali mnogi hrvatski

Nakon ustavne preambule, i Ustavni se sud stavio u zaštitu jugoslavenskih simbola

rodoljubi u obrani Hrvatske od velikosrpske agresije, iako u tom pozdravu nema ništa moralno zazorna.

Inače, karakteristika je našega javnoga života da u Hrvatskoj nema ulica i trgova **Mile Budaka, Radoslava Glavaša, Julije Makanca, Kerubina Šegvića, Branka Klarića, Vinka Kosa** i mnogih drugih njima sličnih, koji su to svojim umjetničkim i znanstvenim djelima zaslужili. Razlog tomu je činjenica, što su se borili za hrvatsku državnu nezavisnost i što su kao takvi pali od jugoslavenske komunističke ruke. No, zato postoje ulice u čast njihovih egzekutora. Ta koliko u Hrvatskoj još ima Titovih ulica i trgova, toga masovnoga ubojice?!

U Zagrebu postoji šezdesetak ulica imenovanih po lokalnim partizanskim prvacima, koji inače nikakve zasluge za hrvatski narod nemaju. No, zato nema ulice **fra Andrije Dorotića**, borca protiv francuske okupacije Dalmacije i za njezino sjedinjenje s ostalom Hrvatskom. Nema ni ulice

don Bože Milanovića, najzaslužnjega za pripojenje Istre Jugoslaviji i kasnije Hrvatskoj, ni **fra Dominika Mandića**, jednoga od najvećih hrvatskih povjesničara. Ali ima ulica **Vlade Ranogajca**, koji je osudio na smrt **don Kerubina Šegvića**, istaknutoga znanstvenika i pravaša. Tomu se nije čuditi, jer su mnogi UDB-aši primani u Republiku Hrvatsku na odgovorne položaje, a neki su, kao **Ante Barišić**, postali čak i sveučilišni profesori.

Posljedica ovakvoga političkog stanja u Hrvatskoj je opća demoralizacija društva. Država se gospodarski ne razvija, nezaposlenost je velika, mladi iseljavaju u inozemstvo, mnogi ne sklapaju brakove i sl., pa Hrvatska demografski nazaduje. Demografi prognoziraju, da će 2050. u njoj biti samo oko 3.000.000 Hrvata. A to je nešto najgore što nas može zadesiti. Hrvatske državne vlasti ne poduzimaju zadovoljavajuće mjere da tu crnu sudbinu izbjegnemo.

„ZA RAZLIKU OD NEKIH“, GENERAL PRALJAK JE U HAAGU BRANIO HRVATSKU!

Ne želeći preživjeti slom hrvatske države i predaju njezine vojske, prije 72 godine, u svibnju 1945., kod Lawamünde se ubio general Tomislav Rolf (1899.-1945.). Skupa sa suprugom ispio je otrov. Nju su spasili, on je pokopan u tuđoj zemlji. A jedva četiri godine su prošle od dana kad je podno Velebita hitcem iz pištolja samoubojstvo izvršio Zvonko Bušić (1946.-2013.). Suvremenoj Hrvatskoj, međutim, Rolfovime ništa ne znači (jamačno zato što je pokojnik dao život za nju), a odavno je zaboravila i Zvonka Bušića, čovjeka koji je od najranijeg djetinjstva do tragične smrti bio beskrajna poštenjačina i beskompromisni, bezuvjetni borac za slobodu hrvatskog naroda i njegovu državnu neovisnost.

Hrvatska ne pamti svoje apostole, pa nije čudo što ne pamti ni svoje izdajice. A da nije okončan samoubojstvom generala Slobodana Praljka (1945.-2017.), bio bi nakon svega nekoliko dana zaboravljen i haaški proces protiv tzv. hercegovačke šestorice – od kojih jedan, general Milivoj Petković, nije nikakav Hercegovac nego je perspektivni kadar Jugoslavenske narodne armije, rodom od Šibenika, koji je u ljeto 1991. kao potpukovnik JNA – dok je jugovojska haračila po Hrvatskoj, general Tus s Antonom Markovićem planirao kako će spasiti Jugoslaviju, a admirал Domažet Lošo u odori JNA još strpljivo čekao izradu Zubne proteze (jer što je cijena hrvatskih života gaženih tenkovima prema njezinoj cijeni!) – prešao u Hrvatsku vojsku, pa ga je već u proljeće 1992. general Bobetko s Tuđmanovim blagoslovom *delegirao* u Grude, gdje će uskoro postati načelnik Glavnog stožera Hrvatskog vijeća obrane.

Ništa o toj našoj spremnosti na zaboravne svjedoči rječitije od samoga tog procesa: optužnica koju je u travnju 2004. potpisala Carla Del Ponte sadržavala je iste one teške inkriminacije samih optuženika, isti onaj tužni i tragični popis imena ljudi i naselja, od Lašvanske doline do Stolca i

Piše:

Tomislav JONJIĆ

od Stupnoga Dola do Livanjskoga polja, ali i navlas jednake političke diskvalifikacije Republike Hrvatske i njezina državnoga vrha u doba pripremanja i zahuktavanja rata u Bosni i Hercegovini, kakve sadržava drugostupanjska presuda objavljena 29. studenoga 2017., na obljetnicu nastanka druge, avnojske Jugoslavije, pa na nju nitko nije beknuo.

Tadašnji je premijer Ivo Sanader sa svojim pobočnicima i još širim krugom svo-

jenta i profesionalnom etikom; ima onih koji će uz to voditi računa još i o nacionalnim interesima, a ima i onih koji će svoje podneske prethodno dostavljati stavnitim obaveštajcima, kako bi ih sudu proslijedili tek nakon što dobiju odobrenje (pa su ovi treći, dakako, najpodobniji, jer su – najposlušniji).

Nitko u Hrvatskoj nije beknuo ni onda kad su upućeniji – u koje se neskromno i sam svrstavam – uporno ponavljali da je optužnica protiv Prlića i družine u činjeničnome i u kaznenopravnom smislu znatno složenija, a u političkome pogubnija od one protiv generala Gotovine, Markača i

General Slobodan Praljak

nih podložnika brinuo samo o tome, hoće li šestoricu optuženih u zrakoplov strpati bez prethodne potrebe da ih se „locira, identificira, uhiti i transferira“, i – ako ih se ipak iza brave strpa bez muke – hoće li netko od njih ili njihovih branitelja remetiti njegovu političku strategiju koja je definirana onom koliko znamenitom, toliko i zlokobnom rečenicom da je Hrvatska „spremna prinijeti svaku žrtvu da postane članicom Europske unije“. Znalo se je, naime, da i branitelja ima svakakvih: ima onih koji se ravnaju samo interesima kli-

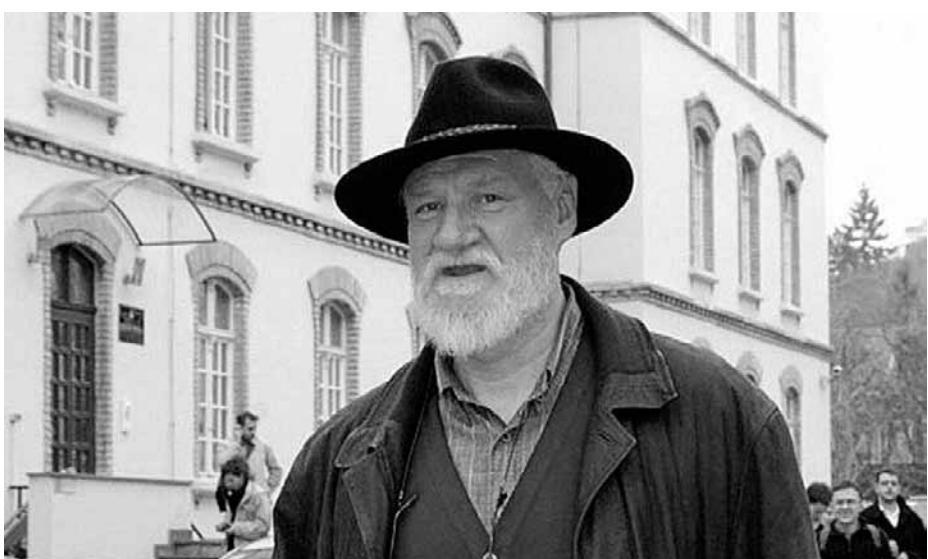
Čermaka.

Bilo je jasno da se optužnicom protiv Gotovine i ostale dvojice generala HV-a pokušava skršiti dostojanstvo i slomiti kralješnica Republici Hrvatskoj, ali bi ona kao ipak donekle organizirana država, s definiranim granicama i sa stabilnim ustavnopravnim poredkom, to mogla preživjeti. Tom optužnicom je samo testirana servilnost njezina političkog vrha, koji je već dotad pokazivao posvemašnju spremnost na prostiranje po podu i lizanje potpetica kojekakvih bruxelleskih činov-

nika, ponekad i najobičnijih neotesanih protuha. Nasuprot tomu, Hrvati u BiH su i u političkome, i u ustavnopravnome, i u demografskom i u gospodarskom i u svakom drugom pogledu u slabijem položaju, pa bi prihvatanje tužiteljskih teza sa široko postavljenom koncepcijom udruženoga zločinačkog pothvata koja operira s brojnim, znamenitim i neznamenitim pripadnicima HVO-a, moglo imati katastrofalne učinke. Onaj etički i politički nije na zadnjemu mjestu, jer: pregovori o budućnosti BiH i o ustroju države koja je država i hrvatskoga naroda tek predstoje, a nije isto pregovarati o svom položaju iz pozicije žrtve i iz pozicije zločinca.

No, poslušnost službenog Zagreba – kako onog Račanova, tako i onog Sannerova – iskušavana je i diskriminiranjem hrvatskih optuženika pred MKSJ. Od Hrvatske se je tražilo da svoju politiku prema BiH definira kao *nepolitiku*, pa su slijedom toga i optuženici iz BiH bili optuženici druge klase, teret koji bismo najradije potpuno odbacili kad bi to bilo ikako moguće. Zato ih je službeni Zagreb tako rado ostavljao na cijelilu, a zato su i tobožnji hrvatski mediji organizirano ignorirali najdugotrajniji postupak koji se je odvijao u Haagu.

Govorio sam tako, izjavljivao za medije u rijetkim zgodama kad sam to mogao, i pisao u nizu autorskih članaka, s predodžbama i iskustvom čovjeka koji je skoro dvije i pol godine bio glavni (i jedini) branitelj petooptuženoga Valentina Čorića, a od 2000. do 2008. godine – dakle, od otvaranja istrage do pravomoćnosti odluke – u Zagrebu, Haagu i Sarajevu branio Pašku Ljubičića, zapovjednika Četvrte bojne Vojne policije HVO-a, kojemu se na teret stavljalо prenošenje naloga i operativno zapovijedanje operacijom u Ahmići 16. travnja 1993., koja još čeka svoju historiografsku obradu, a u pravosudnim je analima do dana današnjega zabilježena kao najteži pojedinačni zločin što ga je hrvatska strana počinila u ratu u BiH (pa je kao takva izravno ili neizravno bila predmetom čitave serije postupaka protiv Hrvata iz Srednje Bosne – Ante Furundžije, Tihomira Blaškića, Darija Kordića i viteške skupine, Paške Ljubičića, Zlatka Aleksovskoga i Miroslava Brala – a nije

Slobodan Praljak pred Ministarstvom pravosuđa nakon uručenja optužnice u travnju 2004.

ju zaboravila ni optužnica protiv Jadranka Prlića i družine).

Kad će taj „kompleks Ahmići“, jedna legitimna vojna akcija koja se zbog niza raznih čimbenika izvrgla u zločin (ali je ujedno 1993. osigurala prohodnost komunikacije između Viteza i Busovače, pa time i vojni opstanak HVO-a u tom području), biti znanstveno obrađen i nacionalno-politički valoriziran, otvoreno je pitanje čija je važnost neusporedivo veća nego što prosječan hrvatski intelektualac misli (ako se, protivno svim iskustvenim spoznajama, pođe s optimističnog stajališta da o tome uopće misli!). Ne radi se pritom samo o potkresivanju konfabulacija nastalih još 1993., prema kojima su zločin izvršili britanski vojnici (što je bajka namijenjena prikrivanju stvarne britanske uloge koja se sastoji u ciničnom i beskrupuloznom poticanju hrvatsko-muslimanskih prijepora i razlika, s ciljem popravljanja slike o Srbima i postignuća dalekosežnih britanskih političkih ciljeva na Balkanu koji su, gle čuda, u nemaloj mjeri koïncidirali sa srpskim interesima).

Ne radi se čak ni o – inače iznimno bitnoj – potrebi račlambe političke i pravne koncepcije obrana Darija Kordića i Tihomira Blaškića: prve, koja se je koncentrirala na kaznenopravnu obranu (na način koji je među pravnicima u Haagu izazivao poštovanje); i druge, koja je posegnula za intelektualnim i pravnim hohštaplerajem, ali i političkom argumentacijom koja je u sklopu procesa tzv. detuđma-

nizacije nailazila na beskrajnu susretljivost i širokogrudnu pomoć glavne struje u haškom tužiteljstvu i na uvijek širom otvorene ruke Stipe Mesića i Ivice Račana. Ta zbirka činjenica, polulistina, glasina i konfabulacija nije bila bezazlena igra, nego složena obavještajno-politička spletka. Račvala se je ona prema Hercegovini i prema Zagrebu, koji je bio prava meta i onoga kraka koji je išao prema Hercegovini, i kojemu je prva žrtva trebao biti upravo Valentin Čorić, načelnik Uprave vojne policije HVO-a.

Pri svemu tome je taj vrući krumpir – pored vlastitoga ministra pravosuđa Stjepana Ivaniševića kojega je u mračnom svjetlu spomenuo jedan tajni svjedok-pokajnik, a propitkivanje njegove uloge spriječila je brza smrt, smisljena šutnja haškog tužiteljstva i tradicionalna neuputućenost hrvatske javnosti – Račan preputio svojim besprizornim partnerima iz dojučerašnjega HSLS-a. Prljavi su posao za Račanov račun odradili Goran Granić, Jozo Radoš i Mladen Ružman sa svitom svojih doušnika i asistenata, a za njima je svojom poslovičnom naivnošću i svojim tradicionalnim „odlučnim možda“ dugo kaskao i Dražen Budiša. Zahvaljujući tomu, svašta se radilo: tražilo izmišljene i stvarne svjedoke-pokajnike, uklanjana je i fabricirana dokumentacija, lagalo se i izmišljalo. A kad sam Draženu Budišu na saborski klub i na vladu, jer bio je u to vrijeme – nije šala iako jest vic – „zamjenik predsjednika vlade“, kao Ljubičićev glav-

ni branitelj uputio preporučeni dopis s potanko obrazloženim upozorenjem da njegova vlada fabricira dokaze za Blaškića i skriva dokumente potrebne Ljubičićevoj obrani (pa i sam tzv. zamjenik premijera medijima pripovijeda besmislice), nije me Budiša udostojao odgovora.

Nisam ni tada imao iluzija, pa to nisam doživio kao osobit problem: već ranije je nekadašnji studentski prvak pokazao da nikad više ne će dosegnuti zrelost, visinu i dostojanstvo iz prosinca 1971., i da ovaj narod ne bi bio manje nesretan da je Dražen Budiša ispod Šuvarova kišobrama u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici odmah odjezdio uzgajati paprike u zagrebačkoj okolini, bez onih tugaljivih, dugotrajnih epizoda u kojima je služio Slavku Goldsteinu i Ivici Račanu kad god im je trebalo služiti. Istini za volju, nije Budiša kao *korisna budala* više nosio zvučnu, ali posve praznu, ridikuloznu titulu nebitnog zamjenika sporogovorećeg premijera u vrijeme kad je MKSJ na moj zahtjev sredinom 2003. donio odluku o *sub poeni*, obvezujućem nalogu u kojem se konstata da je Račanova vlada doista skrivala dokumente. Je li već tada dozrijevala prva berba paprika, ili je Budiša tek pripremao tržište za nju, ne znam, a ni ne briga me: tko bi u tom kontekstu mislio o lanjskim snjegovima, studentskim menzama i zاغrebačkim tržnicama?

A suočena s nepobitnim dokazima, nije se Račanova vlada usudila podnijeti ni žalbu protiv odluke Raspravnog vijeća MKSJ-a. Ona je postala pravomoćna, a postupanje po njoj nije povjereni Račanovoj vladi (da se Račan i Mesić suviše ne kompromitiraju, i da se i dalje može tvrditi kako je Tuđman sabotirao ne samo Blaškićevu, nego i Gotovinu obranu!), nego je povjereni prvoj Sanaderovoј vladi koja, dakako, Ljubičiću nikad ne će predati sve dokumente koji su precizno identificirani. Nije to bio ni prvi ni zadnji put da je obespravljen čovjek koji se je od početka do kraja branio racionalno, marljivo i dostojanstveno, shvaćajući da je sam i da ima nesreću da je Hrvat, i da je – kako ta nesreća nikad ne dolazi sama – Hrvat iz Srednje Bosne.

Ni rezultat te zlokobne operacije u kojoj je jedna posve usamljena i posve neovisna

PRIJEDLOG ZAKONA BR: 56 / 2

IVAN GABELICA, zastupnik u
Saboru Republike Hrvatske

Zagreb, 16. travnja 1996.

PREDsjEDNIKU ZASTUPNIČKOG DOMA
SABORA REPUBLIKE HRVATSKE

Predmet: Amandmani na Konačni prijedlog
Ustavnog zakona o suradnji
Republike Hrvatske s Međunarodnim
kaznenim sudom.-

Na temelju članka 85. Ustava Republike Hrvatske i članka 154. Poslovnika Zastupničkog doma Sabora Republike Hrvatske, podnosim na Konačni prijedlog Ustavnog zakona o suradnji Republike Hrvatske s Međunarodnim kaznenim sudom ove amandmane:

AMANDMAN 1.

Članak 9. Ustavnog zakona o suradnji Republike Hrvatske s Međunarodnim kaznenim sudom mijenja se i glasi:

"Na obrazloženi zahtjev Međunarodnoga kaznenoga suda ustupit će mu se kazneni progon okrivljenika pokrenut pred sudovima u Republici Hrvatskoj/ za kazneno djelo koje je prema Statutu Međunarodnoga kaznenoga suda u njegovu djelokrugu.

Uz svoj zahtjev Međunarodni kazneni sud je dužan priložiti dokaze, koji terete okrivljenika.

Rješenje o ustupanju kaznenoga progona donosi vijeće nadležnoga županijskoga suda sastavljeno od tri suca. Vijeće će odbiti zahtjev za ustupanje kaznenoga progona:

- ako se zahtjev ne odnosi na istoga okrivljenika i isto kazneno djelo,
- ako se ne radi o kaznenome djelu za koje je Međunarodni kazneni sud nadležan prema svomu Statutu,
- ako je okrivljenik za to kazneno djelo već presuđen pravomoćnom presudom suda u Republici Hrvatskoj,
- ako djelo koje se okrivljeniku stavlja na teret nije zakonom Republike Hrvatske određeno kao kazneno djelo, ili
- ako iz dokaza priloženih uz zahtjev Međunarodnoga kaznenoga suda ne proizlazi osnovana sumnja, da je okrivljenik počinio kazneno djelo, koje mu se stavlja na teret.

Na sjednicu vijeća iz stavka 3. ovoga članka pozivaju se državni odvjetnik, okrivljenik i njegov branitelj, koji na sjednici mogu iznijeti svoja stajališta i prijedloge u pogledu zahtjeva Međunarodnoga kaznenoga suda za ustupanje kaznenoga progona. Sjednica vijeća održat će se i u slučaju da je okrivljenik u bijegu ili je nedostisan sudu ili na nju ne dode državni odvjetnik. U poступku odlučivanja o zahtjevu Međunarodnoga kaznenoga suda okrivljenik obvezno ima branitelja, koji se okrivljeniku osigurava i koji sudjeluje u postupku u skladu s člankom 18. ovoga Ustavnoga zakona.

Gabeličin pokušaj popravljanja Ustavnog zakona o suradnji
s međunarodnim kaznenim sudovima

obrana jednog optuženika bila sukobljena koliko s haaškim tužiteljstvom, toliko i s bošnjačkim i tadašnjim hrvatskim obavještajnim službama, nije izostao – na devet godina pravomoćno osuđeni Blaškić za hrvatske je medije danas nepodijeljeno „osloboden“, a za hrvatske zločine u Srednjoj Bosni dijelom implicitno, a dijelom eksplicitno, bez ikakvih je dokaza odgovornom proglašena „dvostruka linija zapovijedanja“ čiji konci preko Hrvatske demokratske zajednice vode u Zagreb, na

Pantovčak 241a. Dakako, kad je u kolovozu 2004. iz Haaga sletio na Pleso, generala Blaškića, koji je sve do jeseni 1992. bio lojalni oficir snaga JNA za posebne namjene (pa je u jugoslavenskoj odori promatrao ne samo slamanje Vukovara i uništenje Škabrnje, nego i srpsko-jugoslavensko razaranje Mostara!), nisu slavili samo *detuđmanizatori* – koji ga doista imaju zašto slaviti – nego su barjadi i fanfare prepuštene *korisnim budalamu*: Blaškića su na ramenima nosili oni koji

su Tuđmana stavili na oltar pred kojim iz dana u dan pale svijeće (dakako, po običaju, što je pamet kraća, to je svijeća deblja). A čitava ta složena i dugotrajna operacija – čiji važni akteri upravo prebiru končice u münchenskim uzama – nikad nije našla puta do hrvatske javnosti i hrvatske publicistike, osim – gle čuda – na specifičan način u onome njezinu dijelu koji je pred slijepim očima hrvatske publike objektivno išao na ruku Miloradu Dodiku, tzv. Republici Srpskoj i velikosrpskim koncepcijama uopće.

No, iz hrvatske će nacionalno-političke perspektive unutar „kompleksa Ahmić“ biti ponajvažnije postaviti pitanje koje nitko nije postavio svih ovih dvadeset i nešto godina. Ono glasi: zašto su srednjobosanski Hrvati postali prvi – u svakom pogledu daleko nadzastupljenom – skupinom nesrpskih optuženika pred Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju?

Je li to samo zbog težine zločina u Ahmićima i u još nekim srednjobosanskim naseljima u travnju 1993., ili u sve mu tome ipak treba tražiti još neke političke motive?

Je li s time možda povezana činjenica da su ti Hrvati *smetnja* svima, i to ne samo zagovornicima *muslimanske Bosne*, nego i onima koji se verbalno protive muslimansko-bošnjačkoj dominaciji u BiH, ali su već desetljećima spremni, bučno se kiteći hrvatskim frazama, manje ili više

otvoreno podilaziti interesima tzv. Republike Srpske, a u pozadini i interesima Srbije i Rusije?

Jesu li zbog toga srednjobosanski Hrvati u mračnim kuloarima tzv. hrvatske politike proglašavani manje vrijednima, manje Hrvatima ili – s omalovažavanjem i porugom – tek *bosanskim katolicima*?

Ima li ta politika i neka zajednička polazišta s onom koja je kardinalu Vinku Puljiću svojedobno predlagala da napusti Sarajevo i sjedište svoje nadbiskupije zasnuje na – Kupresu?

Je li ta politika imala slična polazišta i trebala imati ista dolazišta kao ona tobože hrvatska, koja je u proljeće 1993. donijela „zapovijed o iseljavanju naroda i vojske s područja Srednje Bosne“?

Jesu li zbog svega toga srednjobosanski Hrvati već sredinom 1990-ih bili idealna žrtva i haškим cincima i velikobošnjačkim nacionalistima i tzv. nositeljima hrvatske politike u BiH?

Je li ih baš zbog toga možda trebalo u Haagu hrpmice optužiti, osuditi i tako stigmatizirati, kako bi se potaklo njihovo političko eutanaziranje i iseljavanje, budući da su svojim otporom i 1992.-1994. pokazali da se ne daju potjerati sa svojih ognjišta i tako olakšati provedbu planova svih onih kojima su Hrvati u Srednjoj Bosni smetnja?

Sva ta pitanja bi, recimo tako, mogao postaviti onaj tko ponešto znade o ratu u

BiH i o utemeljenju i o djelovanju MKSJ-a.

Naravno, sve znaju oni koji ništa ne znaju. Njima je, po običaju, sve jasno, pa poplava tekstova u hrvatskim medijima izazvana dramatskim činom generala Praljka – poplava koja na vidjelo izvlači i zastrašujući stupanj neznanja samozvanih stručnjaka, među kojima ima i sveučilišnih nastavnika – vrlo zorno pokazuje zašto smo kao država i kao narod tamo gdje jesmo: na povijesnoj i političkoj margini, s hrvatskom državom bez hrvatskih vrijednosti, s korumpiranim i demoraliziranim društvom.

Jer, sav naš odnos prema MKSJ-u, od sredine 1990-ih do danas, nije ništa doli zbirka naivnosti, neznanja, neozbiljnosti, nerada i nesustavnosti. Pisao sam o tome opširnije u članku „Hrvatska pred sudom“ objavljenom u Matičinoj *Hrvatskoj reviji* (članak je dostupan na mrežnoj adresi: <http://www.matica.hr/hr/355/hrvatska-pred-sudom-21074/>, kao i na adresi: http://www.tomislavjonjc.iz.hr/slike/IX_14_hrvatska_revija.pdf), a čitav niz mojih članaka o toj temi, objavljen u raznim tiskovinama a ponavljene u *Političkom zatvoreniku*, dostupan je na adresi: <http://www.tomislavjonjc.iz.hr/mksj.html>), pa je besmisleno ovdje ponavljati ono što je tamo napisano. No, ništa ne bih promijenio ni danas, a onaj tko se odvaži pročitati te tekstove, lako će vidjeti da su se ondašnja moja crna predviđanja obistinila u cijelosti. Vidjet će i to, da sam prije petnaestak godina upozoravao na to da će servilnost i pasivnost hrvatskih političkih elita skupo stajati ne samo optuženike, nego i hrvatsku državu i hrvatski narod u cjelini. Zato samo s prijezirom valja promatrati većinu onih koji su Praljkovo samoubojstvo iskoristili za lijevanje krocodilskih suza, zapravo kao alibi za vlastitu neodgovornost. Poznato je, uostalom, da najvatrenije govore drže kukavice, da najborbenije fraze ponavljaju dezteri.

A da je protuustavno donezen čak i naš Ustavni zakon o suradnji Republike Hrvatske s Međunarodnim kaznenim sudom – za koji je njegov glavni pisac, Ivo Josipović, 2000. javno ustvrdio da je 1996., dakle, u Tuđmanovo doba, dobio nalog napisati zakon koji će omogućiti „potpu-

Zgrada MKSJ-a u Haagu

nu suradnju s MKSJ-om“, tumačio je Ivan Gabelica, koji je u lipnju 1996. podnio zahtjev za ocjenu njegove ustavnosti. Taj je zahtjev objavljen u *Političkom zatvoreniku* br. 187 iz listopada 2007., a Ustavni ga je sud, kao i slične zahtjeve nekoliko drugih podnositelja – s izdvojenim mišljenjima trojice sudaca – odbio nakon skoro pune 21 godine: odlukom i rješenjem od 6. lipnja 2017. godine. Samo budali treba dodatno objašnjavati: da je taj zahtjev bio neutemeljen, i da ga je bilo lako odbiti, Ustavni bi ga sud bio davno odbio (ta,

onda kad je malo potom Meron u drugome stupnju glasovao za oslobođenje srpskoga generala Momčila Perišića koji je u prvostupanjskom postupku bio osuđen na 27 godina tamnice, a ne čuju se ni danas, nakon što je taj isti sjajni i nenadmašni Meronov pravnički um glasovao za osudu Prlića i družine kao članova ne samo „maloga“ („hercegovačkoga“), nego i „velikoga“ (općehrvatskog) udruženog zločinačkog potevata.

Samo podsmijeh zasluguju oni koji su se nakon oslobođenja Gotovine i Markača

slavlje odaje naše podređivanje tudinskim autoritetima, našu nesigurnost u vlastitu pobjedu. Jasno je da oslobođeni ljudi koji su nevini čamili u zatvoru imaju razloga za slavlje, ali da jedna nacija slavi zato što je nevine ljude nevinima proglašilo jedno takvo sudište, za mene je dokaz manjka nacionalne svijesti, ponosa i dostojarstva. Samo sluganski mentalitet potrebuje gospodarovo odobravanje jer bez njega ne zna živjeti, pa rekoh tamo da od Tribunalu ne tražim niti očekujem baš ništa. Iz mnogobrojnih reakcija samozvanih stručnjaka vidi se da su oni nešto očekivali. A tko im je dao pravo da nešto očekuju i nešto traže? U čije su ime očekivali, tražili i mogli?

Samo podsmijehom se može odgovoriti i na opaske tih kvazistručnjaka koji se zgražaju nad sudskim preuzimanjem tzv. presuđenih činjenica (*adjudicated facts*), tj. činjenica koje su pravomoćno utvrđene u nekim drugim postupcima, jer oni koji nešto o tome znaju, znaju da je u odnosu na većinu takvih činjenica postignuta suglasnost stranaka u postupku. Isto vrijedi i za jadikovanje nad navodno problematičnim utvrđenjem o (ne)postojanju međunarodnog sukoba u BiH. Ta je okolnost – inače presudno važna za primjenu prava – utvrđena u čitavu nizu postupaka pred MKSJ, pa i u postupcima protiv nekih od hrvatskih osuđenika, ali to hrvatski sveučilišni nastavnici (a kamoli laička javnost!) uopće nisu primijetili. Da jesu, ne bi se sad zgražali nad onim što se je moglo pročitati već u optužnici iz 2004.; možda bi se umjesto toga sramili vlastitog neznanja i intelektualne tromosti, potom i tromosti službenoga Zagreba svih ovih godina.

Samo podsmijehom se može odgovoriti na današnje pritužbe da anglosaksonski model suđenja pred MKSJ-om programirano stavlja optuženike u podređen i neravnopravan položaj, i da je obvezatni pritvor u neskladu s europskim dokumentima o ljudskim pravima i europskom pravnom praksom. Samo podsmijehom, jer sve to jest točno, samo: sve to je stajalo u pripremnim dokumentima Tribunalu, i na sve to su se prije njegova formalnog utemeljenja mogli očitovati hrvatski pravnici i hrvatska država. No, šutjeli su svi!

General Praljak u haškoj sudnici

Smiljko Sokol je znao ingeniozno zaključiti i to da novac nije imovina!); ovako se čekalo da problematika zapravo postane bespredmetna, pa odluku nitko nije ni zapazio.

I kad se sve to ima na umu, jasno je da su – bez obzira na mjestimičnu činjeničnu utemeljenost – samo podsmijeha vrijedne današnje žalopojke da je MKSJ „politički sud“. One, naime, dolaze iz istih onih usta koja i danas majestetično tvrde kako se očekivalo da se u Haagu „ne će suditi pobjednicima“ (kao da je ratna pobjeda kaznenopravna, a ne vojno-politička činjenica!), odnosno iz istih onih usta koja su ne tako davno nekritično hvalila pravnički um i neovisnost američkog suda Theodora Merona koji je predsjedao vijećem što je u drugome stupnju oslobođilo Gotovinu i Markača. Umuknula su ta nekritična usta

dičili svjedožbom koju je Hrvatskoj toboga dao MKSJ, posve previđajući da je taj Tribunal poslužio takozvanoj detuđmanizaciji u Republici Hrvatskoj te izravnom političkom kadroviranju u Bosni i Hercegovini. O tome sam govorio na N1 televiziji 19. studenoga, svega nekoliko dana prije drugostupanjske presude u predmetu Prlić i družina, nažalost točno predviđajući što se može dogoditi: nije nam dosta što smo iz rata izišli kao pobjednici, svjesni da pobjedu nismo izvojevali zločinom, nego nam je potrebna potvrda onoga tko će nas možda za koji dan proglašiti zločincima.

Rekoh tamo da su me čudile i još danas me čude ne samo pohvale haškom Tribunalu nakon oslobođenja generala Gotovine i Markača, nego i nacionalno-političko slavlje nakon te presude, jer to

JUDICIAL

APRIL 2003
SUMMARIES OF ICTY CASE-LAW IN
FEBRUARY/MARCH 2003

No 40

BUREAU

GALIC IT-98-29

- "DECISION ON GALIC'S APPLICATION PURSUANT TO RULE 15(B)"
28 MARCH 2003 2

**BLAGOJEVIC ET AL.
IT-02-60**

- "DECISION ON BLAGOJEVIC'S APPLICATION PURSUANT TO
RULE 15(B)"
19 MARCH 2003 3

APPEALS CHAMBER

**BLAGOJEVIC ET AL.
IT-02-60**

- "DECISION ON PROVISIONAL RELEASE APPLICATION BY
BLAGOJEVIC"
17 FEBRUARY 2003 5

GALIC IT-98-29

- "DECISION ON APPEAL FROM REFUSAL OF APPLICATION FOR
DISQUALIFICATION AND WITHDRAWAL OF JUDGE"
13 MARCH 2003 6

**KVOCKA ET AL.
IT-98-30**

- "DECISION ON REVIEW OF REGISTRAR'S DECISION TO WITHDRAW
LEGAL AID FROM ZORAN ZIGIC"
7 FEBRUARY 2003 7

Trial Chambers

**SIMIC ET AL.
IT-95-9**

- "REASONS FOR DECISION ON PROSECUTION'S MOTION TO USE
TELEPHONE INTERVIEWS"
11 MARCH 2003 10

**BRDJANIN
IT-99-36**

- "DECISION ON DEFENCE MOTION FOR ADJOURNMENT"
10 MARCH 2003 11

**KRAJISNIK
IT-00-39**

- "DECISION ON PROSECUTION'S MOTION FOR JUDICIAL NOTICE OF
ADJUDICATED FACTS AND FOR ADMISSION OF WRITTEN
STATEMENTS OF WITNESSES PURSUANT TO RULE 92BIS"
28 FEBRUARY 2003 11

**PLAVSIC
IT-00-39&40**

- "SENTENCING JUDGMENT"
27 FEBRUARY 2003 12

**BLAGOJEVIC ET AL.
IT-02-60**

- "DECISION ON VIDOJE BLAGOJEVIC'S MOTION FOR
DISQUALIFICATION OF THE TRIAL CHAMBER AND
CONCOMITANT REQUEST FOR CERTIFICATION TO APPEAL"
31 MARCH 2003 15

This Judicial Supplement of the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia (ICTY)
has been prepared, reviewed and edited by the Public Information Services on behalf of the ICTY's Registry which has sole responsibility for the publication thereof.
It is issued solely for informational purposes, intended for use only for such purposes and is without legal or precedential effect.
The contents thereof are not official, and the Tribunal's Chambers and its Judges have not been involved in any aspect of the preparation, review or publication of this Judicial Supplement.

JUDICIAL A Publication of the ICTY's Registry
www.un.org/icty
No. ISSN 1020-7406
Editor: Christian Chartier
Associate Legal Officer: Vincent Sautonet
Language Editor: Robert Green/CLSS
Layout: Leslie Houbenbrink-Hermer
Reproduction: Franklin Kereway/Phil Winton
Distribution: Zeljko Mikonovic

Periodični pregled sudske prakse MKSJ-a

Primjedbe na Statut Tribunala i na nacrt Pravilnika o postupku i dokazima uputilo je 29 država i mnoštvo međunarodnih strukovnih udruga; uputila ih je i Slovenija i Srbija, ali nikakvih primjedaba nije imala ni Hrvatska niti bilo koja od hrvatskih pravnika udruga, političkih stranaka, etičkih i kvazietičkih sudišta.

Tadašnja (dakle, ne zaboravimo: Tuđmanova) Hrvatska nije prigovarala niti je nešto predlagala, jer – mi smo mudro odlučili slušati tzv. međunarodnu zajednicu, pa čemo mudrijati kasnije, nakon bitke, kad je lako biti general. Štoviše, kad su se neki zastupnici HDZ-a 1996. pokušali pridružiti pravaškomu kvartetu pro-

tivnika usvajanja Ustavnog zakona o suradnji s Međunarodnim kaznenim sudom, *partija* ih je odmah uštkala, a četvorica pravaša proglašeni su – neodgovornim lunaticima. A ti isti partijski aparatčici danas pokušavaju uvjeriti svjetsku javnost kako je Tuđman dao nalog da se na referendumu 1992. glasuje za neovisnost BiH, kako je Tuđman raspustio logore u Hercegovini, kako je Tuđman smijenio Matu Bobana i tomu slično, jer bi iz toga valjda trebalo logično proizlaziti da Tuđman s političkom strategijom HDZ BiH 1991.-1994., pa onda ni s osnivanjem i vojno-političkim djelovanjem Hrvatske zajednice Herceg-Bosne u studenome 1991., a

potom i HVO-a u travnju 1992. godine, nije imao ništa.

A samo prijestup um ne shvaća da ništa ne dokazuje onaj tko previše dokazuje. Drugim riječima, danas kusamo kašu koju smo uvelike sami pripomogli zamiješati.

Jedna od njegovih žrtava je i general Slobodan Praljak koji je 29. studenoga 2017. u haškoj sudnici broj jedan ispišao smrtonosni otrov.

Takov njegov kraj nije očekivao nitko, pa ni oni koji su bili svjesni da je Praljak sklon bučnim i egzaltiranim gestama, zbog čega je od svih svojih raznolikih struka i interesa najviše držao do teatra. Ta njegova strast nije mogla uzmaknuti ni onda kad mu je početkom travnja 2004. uručena zlokobna optužnica, pa ni onda kad je odlučio da će u sudnici sam ispitivati svjedočke – ne prihvaćajući argumentaciju da je unakrsno ispitivanje vještina koju teško svedavaju i kontinentalni pravni stručnjaci, a kamoli laici poput njega – a i onda kad je odlučio sam prekratiti svoj život, ne želeći nositi biljeg ratnog zločinca, možda izgubiti generalski čin i još koju godinu provesti u uzama.

Toga i takvoga generala Praljka nije od nauma mogla odvratiti ni pomisao da pozornost svjetske javnosti možda i neće biti usmjerena na njegov prosvjed protiv Tribunala, nego na ono za što su optuženici osuđeni. Bit će da mu nije palo na pamet ni to, da otklanjanje odgovornosti u svoje ime i u trećem licu („Slobodan Praljak nije ratni zločinac...“) nekomu može zvučati kao prešutna potvrda da za druge optuženike to možda i ne vrijedi. A prilično sam uvjeren da pri donošenju kobne odluke nije ni u primisli imao ono što su mu odmah javno predbacili cinici kojima je novac jedino božanstvo: da je samoubojstvo izvršio kako bi izbjegao daljnja okapanja o vraćanju troškova obrane isplaćenih iz sredstava Tribunala (ako takva odluka uopće postoji), pa i obvezu nasljednika da taj novac možda uzmoraju vratiti (jer nasljednici odgovaraju za ostavitev dugove samo do visine vrijednosti naslijedene imovine). Jednako mu tako zasigurno nije pala na um kvazipravnička doskočica umirovljenog admirala Domazeta koji je prigodom komemoracije u dvorani Vatroslava Lisinskoga ustvrdio da

je Praljak umro kao nevin čovjek, jer drugostupanska presuda u trenutku njegove smrti nije dočitana. To je, moglo bi se reći, slična ili ista ona logika kojom su se vodili nedoučeni pravnici i nepravnici koji su sudbonosno određivali hrvatsko suočavanje s pravnim fenomenom kakav je *ad hoc* osnovani Međunarodni kazneni tribunal za područje bivše Jugoslavije. Kod takve je logike dobro da možemo barem kukati i pokazivati figu u džepu; za ništa drugo ona nije upotrebljiva.

Uživo sam Slobodana Praljka prvi put video u imotskoj kino-dvorani, kad je Hrvatska demokratska stranka – amputirani dio HDZ-a – uoči prvih demokratskih izbora diljem Hrvatske osnivala svoje ogranke i agitirala pred izbore. Praljak se, naime, u lipnju 1989. našao u skupini sedmorice odbačenih, skupa s Vladom i Markom Veselicom i Ivanom Gabelicom, pa je tako banuo i u Imotski, gdje je u ono doba bilo logično očekivati Gabelićinu izbornu pobjedu. Koliko se sjećam, Praljak u Imotskome nije javno govorio, možda i zato što je na samome početku skupa – brojnog kao i uopće slična okupljanja toga doba – doživio neugodnosti i ružna, uvredljiva dobacivanja. Ni meni se nije dopao, iako sam nije dao baš nikakva povoda da se ne svidi. Dovesti Praljka u Imotski – duhovito je primjetio sad po-kojni imotski odvjetnik (i hrvatski politički uznik) Drago Prlj – znači zapravo unaprijed se odreći pobjede na izborima.

Ta Prljeva opaska se pokazala točnom: Gabelica i HDS, kao dio takozvane Kocilije narodnoga sporazuma, na skorim su izborima poraženi. Nije bilo teško do-kučiti zašto je Praljak fungirao kao jedan od čimbenika tog poraza: na rubu Hercegovine, s ovu stranu „najneprirodnije granice na svijetu“, bilo je puno onih koje je Praljkov otac Mirko u godinama i desetljećima nakon 1944. brutalno hapsio i zlostavljaо, a i oni koji su imali sreće ne dopasti mu šaka, znali su kakav zlokoban glas bije *braću Praljak*. Ako je zapadno od Neretve pa do Sinjskoga polja itko bio sinonim jugoslavenskoga komunističkog nasilja, onda su to bili oni. Iza njih su ostajali leševi, nekad i u doslovnome, još češće u prenesenom, moralnom smislu. Iz toga mračnog okružja Slobodan je do-

Samoubojstvo pred kamerama

konca 1980-ih izišao tek jednom nogom: druga je, dijelom po inerciji, a dijelom i svjesnim izborom, ostala na istoj, kvazi-ljevičarskoj i „antifašističkoj“ strani.

Šezdesetosmaško pomodno ljevičarenje otvaralo je mnoga vrata, a ostavljalo je dovoljno prostora za prividno oporbenjaštvo jednomu sterilnom i posve trulom, ali trajno zločinačkom sustavu. Ako se i pomisljalo na Hrvatsku, onda se je sanjalo o njoj na Istoku, o koraku ljevijem od onog u Vladivostoku, kako je u to doba pjevalo jedan pjesnik. Koncem 1980-ih stasiti je Hercegovac s raznim diplomama u džepovima – nalik Murgerovu filozofu Colineu koji je uživao u bicefalnim zečevima, a bezbrojnim džepovima svoga olinjaloga kaputa namjenjivao ulogu antikvarijata – potražio afirmaciju u kazalištu i na filmu. Neke od tih uradaka Hrvatska je televizija prikazala u udarnim terminima nakon njegova samoubojstva, kao pokušaj opravdanja za višegodišnje svoje i vladino ignoriranje haaškog suđenja. Jasno: kakva televizija, takva i vlada, i obrnuto.

Kad je došlo do raspada Jugoslavije i sloma komunizma, Praljak nije oklijevalo izabrati pravu, hrvatsku stranu. Okušao se, rekoh, u politici, ali je hipoteka prezimena i obiteljske povijesti bila preteška, pa je stranačko-političku borbu napustio u proljeće 1991. Tada je nekako postalo jasno da je HDS stranka bez budućnosti: u Bosni i Hercegovini nije uspio odbiti pera Tuđmanu i HDZ-u, a promučurniji njegovi članovi već su *štancali*, pa i kupovali hadzeovske članske iskaznice sa

što nižim serijskim brojevima. Ne znam je li i Praljak pristupio HDZ-u, ali to i nije osobito važno. Uskoro je počeo rat, u kome nije birao lakša ratišta, iako ima onih koji neke od opjevanih zgoda – pa i onu razmjerno domišljatu o napola slijepom snajperistu Svenu Lasti, još jednom od okašnjelih jugoslavenskih povratnika pod hrvatski barjak – pripisuju više smislenim legendama i potrebi ratne promidžbe negoli povijesnim faktima. Uostalom, ako itko, onda su režiseri i glumci od zanata ponajbolje znali da ima situacija u kojima kulise uspješno preuzimaju ulogu stvarnosti. Školovani su vojnici, dakako, zazirali od kulturnjačkih i njima sličnih postrojba, jer je zapovjedništvu nerijetko trebalo više truda da se sačuvaju njihovi pripadnici, nego da se odbije neprijateljska najeza. Vojna je korist od njih bila mršava; propagandno-politička znatna, uz uvjet da se je znalo napraviti i medijima *prodati* priču.

No, osobno uopće ne dvojim da je Praljak bio spremjan staviti glavu tamo gdje bi mnogi oklijevali podmetnuti nogu. Dijelom ga je na to tjerala taština – koju su mnogi doživljavali kao aroganciju – a dijelom i spomenuti kompleks obiteljske prošlosti. U tom je smislu Jugoslavija odredila sav njegov život, a na koncu i njegovu smrt. Zato je i u *Oluju*, kad mu nije dopušteno da ide kao general, odgazio kao pješak. Navodno ga je Tuđman – u biti neutemeljeno – sumnjičio za rušenje mostarskoga Starog mosta. Znao je Tuđman da Mati Bobanu i njegovim tu-

mačenjima tog događaja ne može vjerovati („Kiša, predsjedniče...“), ali nije znao da je Praljak ta sumnja morila više od ičega. Smatrao se je kulturnim čovjekom, a to je i bio, pa ga je silno boljela pomisao da će ostati obilježen odgovornošću za taj čin. Znao je javno govoriti da bi taj most srušio da spasi prst jednoga svog vojnika, ali je zapravo mislio drugačije, pa će se i u sudnici trsiti da dokaže kako je most miniran, a ne srušen topničkom vatrom.

Zato je, dakle, kao običan vojnik otiašao u *Oluju*. Imao je potrebu uvijek iznova se dokazivati, više pred sobom nego pred drugima, ali ni te druge ne bi poštedio priredbe. Potvrdu takve ocjene doživio sam i u travnju 2004., kad su se nakon uručenja optužnica četvorice od šestorice optuženika sa svojim braniteljima okupili u jednometre zagrebačkom restoranu. Tog dana ili dan ranije upoznao sam Praljka. Bio sam tada već tri i pol godine zaokupljen bosanskohercegovačkom ratnom problematikom, već sam bio prikupio desetke tisuća dokumenata i razgovarao s mnoštvom svjedoka, a iz dana u dan sam se tom temom bavio bar po desetak sati, pa sam imao predodžbe koje sam smatrao razmjerno jasnima. Iako osim vlastitoga branjenika ostale optuženike nisam otprije poznavao, znao sam da je podaleko od istine kad je Praljak – s netom preuzetom onako teškom optužnicom u džepu! – s čela stola (a odakle drugo?) gromko ustvrdio: „Tamo gdje sam bio, ja sam bio i zapovjednik!“

I ostali za stolom su znali da nije bilo posve tako (štoviše: da ni izbliza nije bilo tako), a svi su bili svjesni i da to implicira preuzimanje odgovornosti za sve što se tamo zabilo. I kad ga je tadašnji njegov branitelj, zagrebački odvjetnik Krešimir Krsnik, koji je godinama u Zagrebu i u Haagu branio Mladena Naletilića Tutu, pa je dobro znao o čemu govoriti, odmah upozorio da se pred sudom neće tako braniti, jer je to samoubilački, Praljak je odvratio: „Krsniče nad morem! Ja ću odlučivati o tome kako ću se braniti, a ne netko drugi! Štoviše, ne ću se uopće braniti, nego ću im u Haag donijeti paletu s dva kubika dokumenata, pa ako nakon toga ne shvate da general Praljak nije ratni zločinac, neka me osude!“

Bilo je to, dakako, u neskladu s općim zamislima prve garniture branitelja – koja će uskoro s različitim izlikama, motivima i razlozima biti uklonjena iz predmeta, što je pripovijest sama za se, vrijedna da se jednom, na drugome mjestu isprijevi – da jedna od uporišnih točaka obrane bude i niska razina ustroja HVO-a, jer se od vojske u nastajanju koja je jedva nadrasla fazu skupine naoružanih i vojnički neizobraženih pojedinaca, malne naoružanih civila, ne može očekivati stegovno i vojnički besprijekorno ponašanje kakvo se može i mora očekivati od profesionalnih ili bar od iskusnih vojnika.

Praljkova je taština i u tom trenutku nadjačala racionalnu argumentaciju profesionalnih pravnika, a njegova „dva kubika dokumenata“ kasnije su prerasla u internetsku stranicu na kojoj je objavio more dokumenata, među njima i neke od onih koji ne svjetlaju obraz postrojbama kojima je bio nominalni zapovjednik. No, *čist posao ne boji se svjetlosti*: Praljak je znao da nije zapovjedio zločin niti ga je intimno odobravao, pa nije bježao ni od tih dokumenata (i činjenica koje su izvirivale iz njih).

A njegovo jasno, iako neizraženo uvjerenje da se samo dokazivanjem činjenica može dokazivati nepostojanje udruženoga zločinačkoga pothvata bilo je podudarno momu (dakako i mišljenju njegovih novih branitelja, Božidara Kovačića i osobito Nike Pinter, pa i nekih drugih kolega). Za razliku od nas, neki od novih branitelja u spisu vjerovali su kako se ne isplati vrijeme gubiti na potragu za dokumentima u Hrvatskome državnom arhivu, u Arhivu Armije BiH te u mnogim privatnim arhivskim zbirkama, jer da je lakše taj koncept odgovornosti potkopati na pravnoj, teorijskoj razini. Imajući više historiografskih sklonosti od ostalih, a u tom trenutku i puno više haaškog iskustva od većine te puno manje potcjenujući političke čimbenike koji djeluju u Haagu, ja sam to smatrao pogrešnom koncepcijom. Jesu li je kolege napustile kasnije, zapravo i ne znam, jer spis više nisam pratio, osim kad bi me netko upozorio na neke zanimljive pojedinosti. No, poznajući osobno većinu branitelja, uopće ne sumnjam da su – usprkos tomu što su u političkome smislu

većinom dolazili s one strane političkoga spektra u kome je i Praljak proveo mladost (ili još i dalje od toga!) – svoj pravnički dio posla obavili profesionalno i na visokoj razini; ono drugo, nacionalno-političko, ionako nije moralno spadati na one koji to nisu dragovoljno preuzeli. Zato je sada neukusno – kao što neki u medijima već čine – tim odvjetnicima spočitavati drugačija politička gledišta. Nitko od njih, naime, nije nametnut svomu branjeniku. Svaki je optuženik birao i mogao birati branitelja, pa je znao zašto bira one koji će možda slati drugačije političke poruke.

Inače, kao i uvijek u životu, neke su obrane bile međusobno bliže, neke distancirane. Ovisilo je to koliko o procesnim pozicijama optuženika, toliko i o njihovim međusobnim odnosima. S obzirom na njihovu prošlost, lako se primila ona opaska o „šest sekretara SKOJ-a“. Izvorno je ona kružila Herceg-Bosnom još ranih 1990-ih, a negdje 1995. ju je ovjekovječio Tuta Naletilić, kad je u razgovoru za jedan zagrebački tjednik kazao kako vojno-politički vrh HVO-a i Hrvatske Republike Herceg-Bosne odreda tvore bivši komunisti, „sedam sekretara SKOJ-a“. O tome se posprdo govorilo i u Haagu, ne manje posprdo u Hercegovini, jer – nije bilo sasvim pogrešno. Imala je ta ukorijenjenost u jugoslavensku komunističku kulu, dakako, svoje logične uzroke koje je – paradoksalno – kao i čitav koloplet zbivanja u ratnoj BiH, bilo lakše analizirati 1993. nego danas. Hrvatska je javnost onda bila spremnija na kritički odnos prema stvarnosti nego što ga danas ima prema mješavini činjenica i mita. Optužnica protiv šestorice je, naime, bila tako koncipirana da je zapravo smjerala na kolektivnu odgovornost, široko nadilazeći same optuženike. Zbog toga su oni, htjeli, u tom trenutku i u tom položaju personificirali bosanskohercegovačke Hrvate kao cjelinu, uključujući i one koji su se početkom 1990-ih godina otvoreno ili manje otvoreno protivili njihovim političkim koncepcijama.

A u predraspravnoj fazi, nakon što su optuženici pušteni na privremenu slobodu (http://www.tomislavjonjic.iz.hr/X_2_release.pdf), neke od šest obrana uspostavile su zamjeren stupanj suradnje, dok su se

druge – zbog razloga u koje nije na meni da ovdje ulazim – držale po strani. Ipak, ozbiljnijih prijepora nije bilo, makar smo svi znali da će sve biti drugaćije kad jednom počne suđenje. Tako je, kažu, i bilo. No, u tome sam jednoipolgodnišnjem razdoblju tzv. privremene slobode generala Praljka viđao razmjerne često, a upravo u njegovoj kući – gdje je on uspostavio pravi stožer – tri obrane su raspravljače o tužiteljskom prijedlogu presuđenih činjenica, popabirčenih iz prethodno okončanih predmeta.

Kad je došlo vrijeme za predaju predraspravnih podnesaka (*Pre-Trial Briefs*), već sam zbog stanovitih ljudskih (i zvoničkih) razloga bio u sporu sa svojim branjenikom kojemu sam formalno bio branitelj po službenoj dužnosti, pa spis nisam mogao ni napustiti svojom voljom (http://www.tomislavjonjic.iz.hr/X_1_imenovanje.pdf). Naravno, predraspravni podnesak sam uložio u predviđenom obliku i u propisanu opseg (http://www.tomislavjonjic.iz.hr/X_3_CORIC-PRETRIAL-BRIEF.pdf), a kad ga je iz Tajništva MKSJ-a dobio na engleskom jeziku, u skladu s Pravilnikom o postupku i dokazima, Praljak je zamolio hrvatsku verziju. Uza svu svoju izobrazbu, nažalost, nije čitao ni engleski niti francuski, što je ne samo psihološki, nego i politički zanimljiva okolnost. Kad je dobio hrvatski tekst, iste me je večeri nazvao i zahvalio: „Hvala Vam! Nema se tu što dodati niti što oduzeti!“

U travnju 2006. počelo je suđenje u kojem će ostati nepuna tri mjeseca. Suvišno je napominjati da su se već tada jasno vidjele pukotine između različitih obrana, ali treba naglasiti da su u odnosu na ključna politička polazišta tada svi još imali zajedničko stajalište. Kasnije će se, izgleda, razići i u tome, pa će se – kao što je nedavno izjavila Stojićeva braniteljica Senka Nožica – neke obrane usprotiviti čak i tome da se pokuša tumačiti kako je uspostava HZ Herceg-Bosne bila sukladna Ustavu BiH (<https://narod.hr/svijet/stojiceva-odvjetnica-hrvatska-nije-ucinila-dovoljno-sestorku-iako-to-bilo-svega-njenom-drzavnom-interesu>). Ne znam pojedinosti o tome, ali znam da se o tome raspredalo već na početku postup-

ka, s obzirom na ustavne norme o organiziranju tzv. zajednice općina. Nije bilo osobito velikih izgleda da to prođe, ali mi nismo bili u položaju birati: svako dopušteno oružje moralno se koristiti. Savjestan bi branitelj pokušao pomoći potražiti čak i od ustavnoga sudca Mate Arlovića, čovjeka koji je, na slavu i diku našemu narodu, poznatiji po stanovitim imenima i pseudonimima, negoli po pravnim traktatima.

U svakom slučaju, general Praljak je i tijekom ta tri mjeseca neke u sudnici irritiraо svojim teatralnim, ponekad i arogantnim nastupom, ali – on za to nije hajao. On se sebe nije odričao, a čovjek bi na trenutke rekao da je svojim izgledom i osebujnim nastupom ubirao i simpatije možda i svih članova raspravnoga vijeća. On kao da se najviše uzdao u predsjednika, francuskog sudca Antonettija, poznatog po tjesnoj suradnji s Jacquesom Chiracom. No, prvostupanska je presuda, nažalost, obeskrijepila takav moj dojam iz rane faze postupka, iako je predsjednik vijeća odbio prihvati tezu o općehrvatskome zločinačkom pothvatu, makar je, općenito govoreći, ocijenio da su svi optuženici odgovorni za djela koja im se stavljuju na teret. Onaj dio javnosti koji je, skupa s Praljkom, hvalio Antonettiju, uspješno je ignorirao činjenicu da je francuski sudac predsjedao i vijećem koje je Vojislavu Šešelju dopuštalo koješta, kao da je unaprijed znalo kako će vojvoda Vojka proći.

A ni ne sluteći da bi ona mogla imati i koju drugu vrijednost, zbog nekih drugih potreba sam do danas sačuvao dva Praljkova pisma, točnije rukom pisane poruke koje mi je dostavio u sudnici, nakon što sam ispitivao neke svjedočke. U prvoj me je jednom rečenicom zamolio da nadidem spor sa svojim branjenikom (jer: „...potrebni ste nam!“), na što sam zahvalio na komplimentu i odvratio da javno klevetanje zahtijeva i javnu ispriku: više ne tražim, manje ne dam. Na to je uzvratno čitavom stranicom, ponavljajući molbu i opisujući neke ljudi na način koji je sada nepristojno reproducirati. Dakako, nisam popustio. Nisam popustio ni nekoliko mjeseci kasnije, kad sam već izišao iz predmeta i kad se je kod nekih odvjetnika pojavila zamisao o mojoj pomoći

obranama u drugome svojstvu. Zamisao mi je na jednoj večeri u Zagrebu izložio Prlićev branitelj Michael Karnavas, ali su moji uvjeti bili isti. Karnavas mi je bio simpatičan, cijenio sam ga kao odvjetnika i s njime izvrsno surađivao, koliko su to pozicije naših branjenika dopuštale, ali – više se nije moglo. Ništa nije promijenilo ni Praljkovo pismo dostavljeno mi potom preko zajedničkih znanaca, pa od rane jeseni 2006. s njime više nisam imao nikakav kontakt.

Zato je pretenciozno kad ga nazivam čak i poznanim, ali priznajem da me je njegova smrt i osobno silno pogodila. Mnogima nije bio simpatičan, meni jest: sviđala mi se inteligencija čak i onda kad ju nije pratila skromnost. Bilo je puno šarma u toj povremenoj bahatosti. S druge strane, Praljak nije imao tešku mrlju koju je u haašku sudnicu dotevio Jadranko Prlić.

Bivši je predsjednik herceg-bosanske vlade, naime, puno prije optuženja razgovarao s haaškim istražiteljima i u tom je razgovoru, s neskrivenim političkim kalkulacijama, teško teretio ne samo buduće svoje suoptuženike, nego i ondašnji hrvatski državni vrh. Bez velika pretjerivanja se može kazati kako je većina diskvalifikacija Hrvatske, sadržana u kasnijoj presudi – pa i onoj drugostupanskoj – kao prepisana iz toga Prlićeva iskaza. No, isto tako treba kazati da je Prlić u sudnici nastupao drugačije i da njegova obrana ni jednom riječju nije negodovala kad sam od raspravnog vijeća zatražio da se taj njegov davni iskaz odstrani iz spisa kao nedopušten dokaz, s argumentacijom da obrane ostalih optuženika Prlića ne mogu ispitati (i tako osporiti njegove nekadašnje tvrdnje), ako se on odluči braniti šutnjom. Moj prijedlog glatko je odbijen jednoglasnom odlukom raspravnog vijeća.

Naravno, za razliku od Prlića koji je, razočaran neuspjehom svoga predistražnog manevra, počeo zdušno i uporno dokazivati da nije grijehšio nikad, pa ni 1991.-1994. – što je, nema sumnje, i teza njegove nedavno predstavljene voluminozne knjige – Praljak slične hipoteke nije imao. Štoviše, rekao bih da je u njegovu slučaju ona nezamisliva. Meni je impozirao svojom odlučnošću i ozbiljnošću

Komemoracija u KD Vatroslava Lisinskoga

kojom je spremao svoju obranu, ali i bezuvjetnom spremnošću da odgovornost za zločine radije preuzme na svoja pleća, nego da je prevali na teret službenog Zagreba i ondašnjega hrvatskoga državnoga vrha: „Tamo gdje sam bio, ja sam bio i zapovjednik!“ Za razliku od nekih drugih optuženika iz istog spisa, koji su (pa i u polemici s drugim obranama u sudnicu!), posve neopaženo, zakriljeni organiziranim šutnjom hrvatskih medija, znali sudskomu vijeću slati zanimljive i nesumnjivo neslučajne političke poruke, ističući kako su ovdje, na optuženičkoj klupi, da obrane sebe, a ne da brane Tuđmana i Hrvatsku kao što „čine neki“ ([http://www.sense-agency.com/tribunal_\(mksj\)/coric-ne-branim-ja-tudjmana-kao-neki.25.html?cat_id=1&news_id=7915](http://www.sense-agency.com/tribunal_(mksj)/coric-ne-branim-ja-tudjmana-kao-neki.25.html?cat_id=1&news_id=7915)). Praljak je u svakom trenutku branio i Tuđmana i Hrvatsku onako kako je mislio da ih mora braniti.

Mogao je u tome možda i pogriješiti, ali mu hrabrost, odlučnost i dosljednost nitko ne će moći osporiti. Zato je i zbog njega, i zbog ostalih optuženika, i zbog Hrvatske, a osobito zbog Hrvata u Bosni i Hercegovini, velika šteta što za zločine koje su počinili naši sunarodnjaci nisu odgovarali neposredni počinitelji, nego su optuženi i

osuđeni pripadnici vojno-političkog vrha. Da je bilo drugačije, mogli bismo puno odlučnije i s puno više samopouzdanja suditi i srpskim i bošnjačkim zločinima nad Hrvatima. Mogli bismo od onoga što nazivamo hrvatskom vladom zahtijevati da se posluži svim dopuštenim političkim, diplomatskim i gospodarskim sredstvima kako bi se hrvatskim optuženicima pred bosanskohercegovačkim sudovima zajamčila ravnopravnost i pravično suđenje koje im je zasad uskraćeno na način pred kojim staje i nepravnički, a kamoli pravnički um.

Mogli bismo imati na umu neke povijesne činjenice i geopolitičke datosti, pa onda u skladu s njima definirati interese kako svih bosanskohercegovačkih Hrvata, tako i Hrvata kao naroda u cjelini i hrvatske države. Ako je, naime, Alija Izetbegović – koga nitko razuman ne će optužiti za simpatije prema Hrvatima i Hrvatskoj, i u čijoj je političkoj filozofiji emancipacija bosanskohercegovačkih muslimana od hrvatske nacionalnointegracijske ideologije bila jedan od zaglavnih kamenova – ako je takav Izetbegović i u svome protivljenju razbijanju Jugoslavije bio svjestan da zbog geopolitičkih razloga svaka vlast u Sarajevu mora težiti tomu da bude pri-

jateljskim odnosima sa svakom vladom u Zagrebu, onda bismo i mi mogli razmisljati o tome, koje tendencije u susjednoj državi, koja je i država hrvatskoga naroda, trebamo poticati, a koje suzbijati. Politička mudrost ne znači podilaženje osjećajima, a državnička odgovornost nužno uključuje dugoročno promišljanje sudbine ne samo pojedinih dijelova naroda, nego i njegove cjeline.

A da se je i o čemu mislilo, mogli smo, na koncu, biti pošteđeni i parade oko komemoracije za nesretnoga generala. Namijenjena ne njemu, nego umirenju svesti svih onih koji su mu mogli i trebali priskočiti u pomoć tijekom dvaju desetljeća, a nisu, ta je komemoracija tužni dokaz naše naivnosti. Na nju, kao što znamo i kao što valja upamtiti – navodno zbog Praljkove želje da na drugi svijet ode bez pogreba i govora – nisu došli ni članovi Praljkove obitelji, ni generali Gotovina, Markač i Čermak, koji su – kao simboli jedne te iste, nedjeljive Hrvatske – godine proveli s njime, ispod istoga sumornoga scheveningeneskoga neba, iza istih rešetaka i zidova...

ZAVIČAJ, DOMOVINA, DRŽAVLJANSTVO

Kad sam se nakon dva i pol mjeseca ponovno vratio u Švicarsku, našao sam sljedeće izvješće u novinama. Prema podatcima Savezne službe za statistiku, u Švicarskoj je 2016. godine živjelo 7 milijuna odraslih osoba. Od toga 4,4 milijuna državljana izvornih Švicaraca. Čak 36,8 posto švicarskih državljanina starijih od 15 godina imaju određeni oblik useljeničkog podrijetla. Tu skupinu čini prva generacija migranata koja je rođena u inozemstvu kao i oni koji su primili švicarsko državljanstvo. Ovom postotku se pribraja i druga generacija koja je rođena u Švicarskoj, te rođeni u Švicarskoj s najmanje jednim roditeljem rođenim u inozemstvu.

Ovi su mi podatci pomogli odgonetnuti naljepnicu prije ljeta viđenu na jednom autu „Du Schweizer – Ich Eidgenosse“ (koja bi se mogla prevesti kao: Ti švicarski državljanin – Ja prisegnuti Švicarac). U stanovitim krugovima se danas počela praviti razlika između švicarskog državljanina i izvornoga, „prisegnutog“ Švicarca. Naime, zajednica kantona Schwyz, Uri i Unterwalden, koji su, prema mitskoj predaji, prisegnuli vjernost jedni drugima 1291., obilježava začetak današnje švicarske države.

Drama Friedricha Schillera *Wilhelm Tell* iz 1804. i žilavost naroda da odlučuje sam o svojoj sudbini te pogodne svjetske okolnosti pretvorili su ovaj mit s ledine Rütli na Vierwaldstättensee u stvarnost. Službeno se švicarska država još uvijek zove „Die schweizerische Eidgenossenschaft“ (Švicarski prisegnuti savez). Ova razlikovna pojавa - *differentia specifica* - među švicarskim državljanima, premda se statistika odnosi samo na novije doba, uistinu je smiješna uzme li se u obzir činjenica da je njome pogoden i novi ministar vanjskih poslova, a i, s nešto većim vremenskim odmakom, ideolog najjače, desno orientirane političke stranke s teškim ksenofobnim samarom na leđima. To potiče na duboko razmišljanje o suvremenoj politici, o zavičaju, domovini i državljanstvu.

Zavičaj

Divio sam se suncu, onom snažnom suncu, koje zapeče kao zvizdan. Kao dijete sam hodao bos prašnjavim putovima,

Piše:

Tihomir NUIĆ

stazama i stazicama posutim grubim kamenićima, koji su probadali i pržili mlađu kožu. S takvim se ranama i ranicama nosilo. Blistao sam u sivilu puta, kovitljanju prašine, znoju na tijelu, tim jedinstvenim raskošima banalnosti. Ovoga ljeta me ta toplionica zamarala, gotovo dokrajčila. Strah me obuzima da će se raspasti. Promjenio sam se. I moji zavičajni Drinovci su se promijenili. A što je zavičaj kojem sam 2017. godine darovaо toliko vremena?

vijest zavičaja nije isto što i njegovo značenje. Ta povijest je mjesto sučeljenja, polje prokušanosti i kristalizacije identiteta. Ignorirati tu povijest značilo bi oduzimati identitetu njegov genetički značaj. Zavičaj nije samo prošlost, nego je tvornica identiteta, prisnost u vremenu i prostoru.

U vremenu kojim se često mijenjaju mjesta boravka, zavičaj nije više istovjetan s mjestom boravka niti mjestima gdje se čovjek dobro osjeća, inače bi odredišta ugodnog i udobnog odmora postajala zavičajima. Drinovci su za me važni jer su moj zavičaj, a ne zbog toga što bi bili slavno hrvatsko mjesto. Novi naraštaji

Crkva sv. Mihovila u Drinovcima

Postoje mjesta koja nosimo sa sobom. Zavičaj je jedno od njih, a jezikoslovci ga izvode od riječi *uciti se* i povezuju s običajem, tradicijom i osnovnim kulturnim zasadama. Zavičaj je rodno, ishodišno mjesto, mjesto postanka, prisnosti, povratak, koje „svaki renegat nosi kao nečistu savjest, a svaki prognanik kao davno mjesto svoga suglasja sa svijetom“. Zavičaj nije samo mjesto koje je tek tako dano. Ono iziskuje vještina i sposobnost uspostaviti odnose s okružjem koje čini priroda, kultura, ljudi. U tom je smislu zavičaj krjepost. Zavičaj ima svoju povijest i čovjek je povjesno biće po zavičaju. Po-

žive tu, nastaju novi odnosi, novi način života, novi putovi i kuće. Ostala su sjećanja, poznati jezik, mirisi, šumovi, oranje s konjima, slaganje sijena na plastove, branje, nizanje, sušenje duhana i, pri lučerdi, njegovo slaganje u denjke i, na koncu, vožnja na vagu.

Nekad su kuće bile nagomilane, poput stada, po brežuljcima da bi se sačuvalo njive za preživljavanje. Danas niču kuće po njivama i što bliže prometnicama. Stare kamene kuće su zapuštene, djelomice porušenih krovova, obrasle bršljanom, unutar zidina buja kupina i ruj. Izvrsne nastambe za ptice, zmije i miševe. Polje,

Drinovački spomenik 1000-obljetnici hrvatskoga kraljevstva

ta nekadašnja hraniteljica brojnih tisuća, prepusteno je korovu i konopljici. Doci, nekad blagodat zemljoradnika, obrasli šumom. Klanci posvuda razoreni. Njive se pretvorile u nove ledine. Ne čuje se više zvezet motika o kamen, ganga, cika djece, škripa zaprežnih kola. Motorizirana divljina ovladala je prostorom.

Krenica, ljepotica kraja pored Modrog i Crvenog jezera, povukla se u jezero do kojega se sad može samo glibavim priobaljem. Obližnji stanovnici su napravili nelegalni vodovod kako bi samo plaćali struju za crpni motor. Voda je besplatna i troši se i proljeva bezpoštredno. Ne misli se na sutra niti na ravnotežu prirode.

Peć-Mlini su prepusteni prirodi. Oronule vodenice su porušene, potočići, prepuni kamenog taloga, zarasli, stazice okičene divljim smokvama i kupinom. Pomalo je tužna ova uvala plodova, vinograda, duhanjaka, voćnjaka, ledinica. Vrane kruže i grakče po okomitim brdolomima. Golubovi u jatima zadovoljno prelijecu s obronka na obronak. Vrutci su postojano aktivni i veselo žubore kao da prkose posvemašnjoj suši. Ravliča pećina se nalazi na zapadnoj glavici masivnih brda koja okružuju pećmlinsku dolinu.

Arheološki nalasci iz nje svjedoče o životu u mlađem kamenom dobu. Među brojnim arheološkim nalascima pronađen je vrlo rijedak i neobičan predmet *pintadera*. „Radi se o keramičkom predme-

tu valjkastog oblika dugom oko 5 cm s promjerom od oko 3 cm, s perforiranom dužinom cijelog korpusa čija je površina bogato ukrašena dvjema spiralnim zavojnicama izvedenim tehnikom urezivanja.“ Pintadera iz Ravliča pećine, zaključujući prema motivima i izvedbi uresa, pripada hvarskoj kulturnoj grupi i vjerojatno se rabila pri ritualnoj praksi najstarijih stanovnika Drinovaca.

Više desetaka stećaka, nadgrobnih spomenika, svjedoče o srednjovjekovnom životu i pismenosti u Drinovcima. U blizini moje roditeljske kuće nalazi se 31 stećak (sanduk, ploča i jedan sljemenjak s urezanim motivom čovjeka s križem na prsim). Tada se pisalo na papiru, drvetu i kamenu – natpis na križu u Blaževićima iz 1676. godine pisan je bosančicom. Stećci potječu, kao i na širem hercegovačkom području, iz 14. i 15. stoljeća.

Toponim Drinovci izведен je iz jako tvrde biljke drijen (ikavski drin) koji je rasprostranjen u ovim krajevima. Sam naziv drijen nije, kako se čini, slavenskog podrijetla. U svoj voljeni Varoš (Imotski) Drinovčani opet moraju preko granice, a nekad su Drinovci bili jedna od ukupno četiri župe (Podbila, Sovići, Drinovci i Kamenmost) koje su bile u sastavu Imotskog samostana do 1717. Požarevački mir, kojim se između Mlečana i Osmanskog Carstva prvi put u povijesti dijeli ovaj zemljopisno jedinstveni prostor Imotskog polja, ostavio je trajnije tragove.

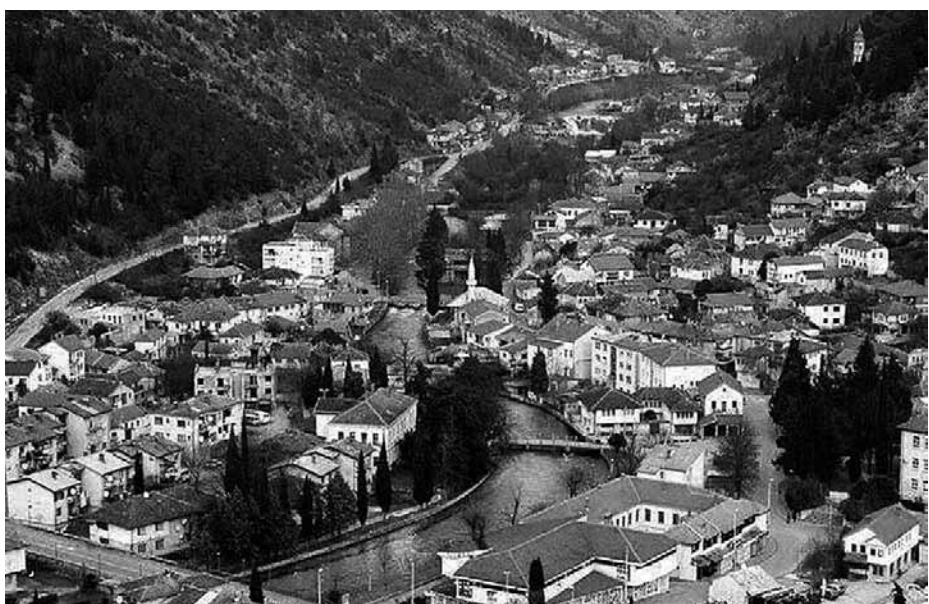
Dio područja oko Imotskog polja (Goriča, Drinovci, Sovići, Grude, Ružići), iako je oslobođen 2. kolovoza 1717. godine, ponovo ostaje de jure i de facto od 1721. godine u Osmanskom Carstvu s promijenjenim imenom Bekija (tur. beki = ostatak). Legenda kaže da je ova neprirodna granica povučena turskim podmićivanjem mletačkih službenika s 200 tisuća dukata. Nakon stoljeća i pol carstva i države se smjenjuju, a Drinovci ostaju gdje su oduvijek i bili. Nek' je tako, ako je na dobrobit naroda s obje strane granice.

Domovina

Domovina je jedna od ljestvih riječi hrvatskog jezika. Hrvati su je spojili s domom (kućom, stanom, lat. domus). U suvremenom njemačkom jeziku taj je izraz sve popularniji kao Heimatland za razliku od Vaterland (lat. patria – otčeva zemlja, otčevina, kod nas didovina). Domovina nije istoznačica sa zavičajem koji je jedan i jedinstven. Ona se sastoji od mnoštva zavičaja i okuplja narod na određenom povijesno-zemljopisnom prostoru u okviru državnih granica. Ona može biti zemlja u kojoj je čovjek rođen, iz koje potječe, kojoj pripada po svojim osjećajima, zapravo zemlja s kojom se čovjek može identificirati. Domovinom može postati i zemlja u koju se čovjek uselio i ostvario svoja prava, kao ja u Švicarskoj. Domovina je složevina čiji se konstitutivni dijelovi zavičaji sa svojim ljudskim potencijalima razlikuju, što od nje iziskuje napor da te razlike pojmovno izrazi i sadržajno uvaži. Ljudska težnja k jednostavnosti, da motri svijet kao nešto jedinstveno i previđa njegove sastavne dijelove, nije ovdje na mjestu.

Bosna i Hercegovina

Moja zavičajna domovina je Bosna i Hercegovina kojom sam ljetos, nakon višedesetljetne odsutnosti, prokrstario uz pomoć autobusa i vlakova. Iz Čapljine put u Stolac vodi preko neobično plodne i začudo dobro obrađene Dubravske visoravni s voćnjacima, vinogradima, i rjeđim duhanjacima. Kao i sva gradska središta u Zapadnoj Hercegovini, osim Širokog Brijega, i istočnohercegovački Stolac se doimljeno poprilično zapušteno. Nije ni čudo nakon bezumnih razaranja. Pojedine kuće i kućna pročelja čekaju na popravak. Brezava, na čijim je obalama nastao Stolac, jedva gmiže. Planina Hrgud je kamena

Panorama Stolca

pustinja koja se nadmoćno nadvila nad gradom kao njegov zaštitnik. Šipci, smokve, masline i Vidovo polje daju krajoliku mediteransku ljupkost, pitomost i prirodnji sklad. Politički je Stolac krajnja istočna naseobina Hercegovačko-neretvanske županije s relativnom hrvatskom većinom.

Povijesno gledano Stolac je grad s najduljom tradicijom gradskog života u Bosni i Hercegovini – preko 3.500 godina. Kroz to razdoblje Stolac su naseljavali Iliri, Grci, Rimljani, Istočni Goti. Nakon propasti hrvatskoga narodnog kralja i njegova dvora, piše don Ante Škobalj u svojoj knjizi *Obredne gomile* (Čiovo, 1970.), Hrvatska crkva je izgubila svoj jedini materijalni oslonac te se Hrvatski biskup sa svojim pristalicama morao „povući u ostatak i prežitak hrvatske narodne države, u Bosnu“. Bosanska Crkva je „nastavak Hrvatske Crkve i Djed Crkve Bosanske u stvari je duhovni baštinik i nastavak Hrvatskog Biskupa“, tvrdi Škobalj. Osmansko Carstvo će u XV. stoljeću, kako je znano, uništiti što se nije dalo spasiti, ali kamene tragove nije moglo izbrisati.

Nakon objeda na samoj obali Bregave, pod krošnjama starih lipa, topola, briještava i smokava, sa sažalnim pogledima na Bregavu, koja se vidno muči, krenuli smo k najpotpunijoj i najzanimljivoj nekropoli srednjovjekovne Hercegovine, Radimlji. Ograđena ledina nasred polja vrvi kamnim položenim i uspravnim monolitima različitih oblika i veličine. U ukusno uređenoj kućici pozdravlja nas pristojna gospođa. Oko ulaza posađeno je nekoliko

stabala čije kratke sjene pozivaju na predah. Rano je popodne. Sunce grije i peče. Nebo se zamodrilo poput čivita. Zemlja ugrijala. Iz razvučenih crijeva sikću mlažovi vode po nekropoli. Svjetlost prožima cijeli krajolik sjajem, vjerojatno nešto jedinstveno u svijetu.

Kameni spavači doduše šute, ali je njihov govor zapisan u kamenu. Motivi, kojima su ukrašeni, šalju nedvojbene poruke. Po obilju i ljestvoti simbola kao što su sunce, polumjesec, čokot, biljni i životinjski svijet, štit, svastika, vrata, ruke, ravni su onima po Dalmaciji kod Ciste, Lovreća i Slivna Ravnog. Svakako su bogatiji od onih u drinovačkim Šprlinjama, stotinjak metara od moje rodne kuće. Pasionirani zaljubljenik u stećke, hrvatski pjesnik Mak Dizdar, rekao bi: „vidim da se divim, divim se kad vidim“. Oni koji su ih koristili nazivali su ih bilig, kâm (kamen), zlamen, kuća i vječni dom. Drevne gradine, gomile, stećci, crkvice i grobnice su kameni spomenici o ljudskoj civilizaciji i prolaznosti. Bez kamena, te ovozemaljske neprolazne tvari, malo bismo ili ništa znali o svojim pretcima.

Don Ante Škobalj posvećuje u svojoj vrijednoj studiji stećima oko dvije stotine stranica. Škobalj svrstava stećak u razvoj starohrvatskog groba, „počevši od nadgrobne gomile pa do sljemenjaka i križa, koji je ostao kao konačno obilježje hrvatskog groba uopće“. Ornamentika na stećima, koja se po svojim uzorcima slaže s ornamentikom na hrvatskim spomenicima te rasprostranjenost stećaka na hrvatskom i bosanskohercegovačkom po-

dručju, koje se podudara s najširim granicama nekadašnje bosanske države, „na kojem je nesmetano cvala hrvatska, narodna, samonikla kultura u vrijeme, kad su se stećci po zakonima promjena, razvili iz nadgrobnih gomila kao drugi, savršeni stupanj nadgrobnog spomenika i zaštićivanja groba“. Stećci su „skamenjena kob hrvatske povijesti“.

Malim trošnjim busom za desetak osoba krenuli smo u rano popodne iz Imotskog i stigli u Mostar. Usput sam se, iznerviran bukom, neugodnim vonjem i propuhom koji je bio nadomjestak hlađenju, pitao, hoćemo li s ovim vozilom ikada stići na odredište. Kad smo stigli u Mostar, zbumjeno sam upitao vozača zašto ne vozi na autobusni kolodvor. Odgovorio mi je da je to novi kolodvor i posljednja postaja. Kasnije ću saznati da u Mostaru postoje dva autobusna kolodvora i da je onaj drugi, stari, ujedno i željeznički.

Bez problema smo se se smjestili u obližnjem hotelu, na samoj obali Neretve. Duboko sam uzdahnuo i hitro uletio u kupaonicu da sperem sve neugodnosti. Odmah se odlučim za šetnju gradom. Tā, u Mostaru sam prvi put nakon punih 37 godina. Emocije ključaju, sjećanja naviru, udovi dršću, oči trepere. Više ni ne osjećam uzavrelost kotline nad kojom su nadvite kamene litice i krute hridi. Krenuli smo prema istočnom dijelu Mostara i s mosta osluškujemo šum smaragdne Neretve. Možda šapče lijevoj i desnoj obali istu poruku koju je rimski povjesnik i političar Salustije (Gaius Sallustius Crispus, 86. -34./5. pr. Krista) u svom djelu o ratu s numidskim kraljem Jugurtom poslao svojim Rimljanim: „Slogom rastu male stvari, neslogom se i najveće raspadaju“.

Zapadni dio Mostara je novi grad, pogotovo oko Ronda sa školama, domom kulture Stjepan Kosača i veličanstvenim parkom Zrinjevac na kojem je svaku večer korzo. Na istočnoj strani toga nema. Tamo se opet po starom običaju trguje svim i svačim, a najviše nekvalitetnom robom. Doživjeli smo ljubazne, uslužne i susretljive ljudi. U pošti, na istočnoj strani, pronašao sam telefonsku razgovornicu, što je danas rijetkost, da se javim doma. Upravo kad sam završio razgovor i htio platiti, ustade prijazna službenica i vidim da ima samo jednu nogu. Lijeve nema. Bio sam dirnut. Inače su, osobito na rubovima grada, još vidljiviji grubi ožiljci rata.

Već me je ranije poznanik iz Münchena upozorio da je Mostar u njemačkoj literaturi više zastupljen nego ijedan drugi grad u Bosni i Hercegovini. Godine 1891. Carl Peez je u Leipzigu objavio knjigu *Mostar und sein Culturkreis (Mostar i njegov kulturni krug)* s ushitom da je Mostar „poput bisera u ljušturi školjke“. To subjektivno viđenje grada, glavnog grada Hercegovine, zamagluje stvarnost. U Mostaru su smještene bolnice, tamo se nalazi sveučilišno središte, cijela Zapadna Hercegovina je upućena na Mostar. A prometna povezanost nikakva. Autobusi doduše povremeno prolaze kroz općinska središta, ali sela izvan ovih prometnica upućena su na automobile, pogotovo za vrijeme školskih odmora. Time je većina sela postala zabačenim i nepristupačnim mjestima, među koje spadaju i moji Drinovci. Narod služi političarima za beriva, skupljanje glasova i ništa više.

Nakon nekoliko dana napuštamo Mostar u smjeru Sarajeva. Dan ranije smo kupili autobusne karte na starom kolodvoru, jer novi nema veza za Sarajevo. Došli smo na vrijeme. Kad je autobus stigao, mnoštvo je navalilo u nj. Budući da smo imali karne s označenim mjestima, nismo se htjeli gurati. Pri ulasku vidimo da su gotovo sva mjesta zauzeta. Pitam konduktora zbog čega su na ovim kartama uneseni brojevi središta, rekao mi je da to pitam onoga tko mi je karte prodao. Bez riječi dадоh se u potragu za slobodnim mjestom.

Krivudava i nepregledna cesta prema Jablanici i Konjicu dolinom Neretve nije se promijenila otkako sam njome putovao zadnji put, a ni autobusi, barem ne onaj kojim smo putovali. Stigosmo na sarajevski kolodvor u rano popodne. Nakon iscrpljujuće vožnje, osjećao sam neku mučninu u želudcu i htjedoh popiti pelinkovac. Mlada i zgodna konobarica mi reče da se na kolodvoru ne prodaju alkoholna pića. Uzmemo taksi sa zamolbom da nas odvezе u jedan pristojan hotel. Smjestio nas je u jedan mali, uređeni i čisti hotel na samoj Baščaršiji. Za uslugu je zatražio 20 KM. Kad smo napuštali hotel, isti je put stajao 7 KM.

Skoro 40 godina nisam bio u Sarajevu. Kroz to vrijeme sam se dosta naslušao i pročitao o tragediji koju je grad preživio. Sad sam tu, na licu mesta. Obnovljena Baščaršija u stilu kakva je i bila, ostala je orijentalni bazar. Ali se nije samo

roba promijenila, nego i njezina kvaliteta. Nema više originala. Pitamo jednoga starijeg gospodina zašto su mu fildžani dvostruko veći od bakrenih posudica u koje se polaže pri ispijanju kave, kako se ruka ne bi opekla od vruće kave. Odgovara da su fildžani kineski proizvodi. U Bosni ih nitko više ne proizvodi. Sretam umotane žene, same, međusobno, s djecom u kolicima ili ih drže za ruku, u pratnji muževa i ne vidim ništa od tijela osim očiju.

Uvjerih se da ima više vrsta globalizacije. Moje duševno stanje u tom trenutku me je podsjetilo na lik Jure iz istarske predaje „Dobar svijet, slab račun“, objavljene u knjizi Joze Vrkića *Hrvatske predaje*. Jure se zaljubio i oženio. Dan prije vjenčanja skeptični Jure stane na vagu. Dan poslije vjenčanja učini isto. Utvrdi da je izgubio nekoliko grama, pa počne računati. Nastavim li tako mršaviti svaki dan, nestat će me za dvadeset godina. S tim uvjerenjem dade se Jure u svijet i stigne u vilinski svijet. Kad je prošlo opakih dvadeset ljeta i nestala opasnost od smrti, Jure se poželi vratiti doma. Zamoli vilinskog gospodara za nagradu za dvadesetgodišnje vjerno služenje. Ovaj ga pita, želi li novac ili savjet. Jure se odluči za savjet. Gospodar mu podijeli tri savjeta koji su glasili: prvo, idi starim putem, drugo, brini samo o svojim stvarima i treće, promisi prije negoli štograd učiniš. Na putu kući Jure je sretao razbojnike i dva prva savjeta su mu pomogla da spasi život. Kad je stigao u selo, uputi se kući i na putu sretne svoju ženu s dvojicom mladića pod ruku. „Tako

li ti, nevjernice, sad će te ubiti svojim rukama“. Htjede ženu uhvatiti za grkljan, ali mu u tom trenutku pade na pamet vilenjakov savjet: „Dobro promisli prije negoli štograd učiniš“. Odustane od nauma i krene prema kući. Na putu sretne prolaznika i upita ga – čija su ona dva mladića? „A, to su nekog Jure, ostavio on ženu i otišao u svijet, a malo za tim rodili mu se dvojčići“. Na to Jure promrmlja u sebi „dali mi dobar savjet, ali mi bio slab račun“. Otrči ženi i sinovima, izljubi se s njima, poživi sretno s obitelji i nikad više nije stao na vagu. I predaja zaključuje: „Mišlaše žalostan, ako ga nije nestalo u dvadeset godina, nestalo mu je bilo cijelih dvadeset godina“. Pomislih da sam i sam neki Jure.

Po Sarajevu sam počeo tražiti ono što mi je ostalo u sjećanju. Nikle su nove zgrade, novi hoteli, nove džamije, sve s novom arhitekturom koja ne odaje planinsko oživljavanje grada. Osjeća se zadar novog svijeta, nove kulure, i ne usuđujem se prosuditi je li ljepši od staroga. U Sarajevu mi je uvijek bio najljepši dio grada od Marijin Dvora do katedrale. I danas sam dobio potvrdu za to, zahvaljujući klasicističkim zgradama iz vremena Dvojne Monarhije. U gradu se mogu još uvijek vidjeti ulice Marulićeva, Boškovićeva, Kranjčevićeva, Radićeva, Franjevačka... I Iličić je nova. Vrelo Bosne je, s alejom do njega, netaknuta prirodna pojava. Čisto je i uređeno, čemu pomaže i ograda kojom se regulira vrijeme posjeta. Veselje djece, cvrkut ptica i šumovi vode govore o složnom odnosu prirode i čovjeka.

Mostarski motiv

Nakon posjeta franjevačkoj crkvi sv. Ante na Bistriku, krenusmo nekim skalinama uzbrdo prema Trebeviću. I ovdje sunce peče, a vlažni zrak dodatno otežava disanje i potiče znojenje. Spuštamo se prema zaobilaznoj prometnici i dolazimo na cestu „Put Mladih Muslimana“. Iz sporedne ulice se pojavi vitalni gospodin u godinama. Pitamo ga jesmo li na dobrom putu prema židovskom groblju. Kaže da će poći s nama, jer se svakako mora spustiti u grad, a svejedno mu je kojom ulicom. Odmah je otvorio dušu. Objasnjavao je odakle su sve Srbi napadali grad i kako mu je u to vrijeme bilo teško preživljavati.

Otvaramo vrata na ogradi i ulazimo u goblje. Jedan psić skače po usnulim lavovima, njuši po pokošenoj travi i ne osvrće se na nas. Nestane, pa se opet vрати. Groblje je čisto, trava pokošena, nema otpada. Negdje sam pročitao da je ova nekropola, nakon praškog groblja koje sam posjetio prije petnaestak godina, najveći sakralni kompleks na svijetu. Datira ga se oko 1630. godine, premda su se sefardske izbjeglice iz Španjolske dosta ranije skrasile u Sarajevu. Oblikom i motivima ovi impresivni nadgrobni spomenici podsjećaju na stećke i jedinstveni su među židovskim spomenicima u svijetu. Kao i stećci, i ovi usnuli lavovi sadrže priču o vremenu i narodu, o ljudima, njihovu zanimanju, obiteljima i prijateljstvima. Zapisi su na hebrejskom, španjolskom (ladino) i jeziku kojim su ovladali u Bosni. Nisam video ćirilicu ni na jednom spomeniku. Groblje je bilo isključivo sefardsko. Negdje 1950-ih u nj su preneseni posmrtni ostaci Aškenaza. U groblju su sagrađene i spomen-kosturnice, a jedna od njih u obliku Mojsijevih zavjetnih ploča. Židovsko groblje u Sarajevu je impresivno svjedočanstvo o narodu bajoslovne svijesti koji ne zaboravlja tko je i što je, pri tom poštujući zakone zemlje u kojoj živi i govori njezin jezik.

Navratili smo u knjižaru. U gradu ih, kako se čini, nema puno. Ali ova je prostrana i nabijena knjigama. Iznenadila me ponuda hrvatskih knjiga, osobito literaturе. Olakšanje nakon što sam na brojnim kioscima bio uskraćen za hrvatske tiskovine. Kupili smo nešto rječnika i knjiga, a pri polasku opazili na jednom stolu knjigu o Sadiku Sadikoviću, slavnому Ljubuškom travaru. O njemu se u mom djetinjstvu pripovijedalo s velikim poštovanjem i njegov mi je lik ostao neizbrisiv. Bio je

„dobri Bošnjanin“, jedan od posljednjih izdanaka te vrste ljudi. U knjizi nadoh epizodu kako je 14 dana liječio Hrvata, Dubrovčanina iz Amerike. Nakon uspješnog liječenja upita pacijent za dug. A Sadiković mu uzvrati: „E, pa znate, nama su potrebni novci za obnovu crkve sv. Kate u Ljubuškom, to nam je sad najvažnije!“. Nije samo crkva obnovljena, nego je i dobila novi zvonik, kako stoji u knjizi.

U Visokom sam proveo gimnazijalne dane. Živjeli smo veselo u jako stješnjenu prostoru, jer je dio zgrade bio zaposjednut. Druga zgrada je 1947. nasilno oduzeta i pretvorena u vojarnu. S druge strane žice smo bili izloženi provokacijama vojnika.

prema bosanskom puku najstarije živuće bosanskohecegovačke ustanove uopće. Kasnije sam saznao da se ista nepravda dogodila i sa zgradom Provincijalata u Novom Sarajevu, smještenom znakovito u Zagrebačkoj ulici. Franjevcu su dobre dvije trećine zgrade obnovili, ali im vlast ne dopušta obnoviti cijelu zgradu, jer je zgrada u vlasništvu države. Mora li moćna država, koja je zamijenila nepravnu državu, ostvarivati svoje nečasne ciljeve, koji su u suprotnosti s iole pravnom državom, pljačkom nemoćnih i časnih? Za tridesetak kilometara između Visokog i Sarajeva vlaku trebaju gotovo dva sata vožnje. Novi vlakovi su čisti, uredni i udobni, što

Sarajevo - Baščaršija ljeti

U tim sam prilikama naučio razlikovati riječi „Bošnjanin“, „Bošnjak“ i „Bosanac“, kad se radilo o neetničkom spominjanju bosanskog puka. „Bošnjani“ je najstariji oblik iz srednjovjekovnih izvora. „Bošnjaci“ se rabi tek nakon osmanskog osvajanja Bosne. A „Bosanac“ je vulgarni izraz koji je važio i za vola. Danas se ovi nazivi koriste u drugom značenju.

Bivša je vojarna vraćena franjevcima na korištenje, a ne kako pravednost zahtjeva u vlasništvo. Unatoč tome franjevcu su ju obnovili i u njoj ponovno otvorili konvikt, sredili park i stvorili ponovno jedinstveni prostor za vanjske i unutarnje đake klasične gimnazije. Ta oaza je najstrenije mjesto u cijelom obamrlom gradiću, i simbolizira ljubav i otvorenost

se ima zahvaliti čuvarima koji svako malo kontroliraju ponašanje putnika. Ali nedostaje im odgovarajuća pruga da bi iskoristili svoj potencijal brzine. Isto vrijedi i za vezu prema Mostaru.

Na povratku u Sarajevo vidimo da je trg ispred katedrale prepun ljudi. Violončelistica Ana Rucner predstavlja Hrvatsku na 22. Baščarskih noćima. Bio je to multimedijalni format s vrsnom glazbom i slikopisima. Svirala je Beethovena, Bacha, Ravelov *Bolero* i *Sunčana polja* Blagoja Berse. Pratnja joj je bilo veliko platno na pozornici u kojem su se blistali hrvatski krajolici od Smiljana do Kopačkog rita. Taj netaknuti komad prirode, kao da je nekoč bio nadahnute skladbi Bolero. „Nisam bitna ja, bitno je ono što je iza mene –

harmonija i moja Hrvatska“, ushićeno pozdravi publiku glazbenica Rucner i dobi gromoglasni pljesak odusevljene publike. Bio je to trenutak kad se u meni probudio snošljiviji zadah Sarajeva s porukom „mea res agitur, paries cum proximi ardet“ (o mojoj se stvari radi kad susjedov zid gori).

Hrvatska

Autobusom smo krenuli iz Imotskog preko Trilja, Sinja, Splita u Trogir. Vozač je na svakoj postaji morao vraćati limeni poklopac oko prednjih svjetala u određeni položaj, a imao je pred sobom noćni put do Osijeka. Odjednom negdje oko Ciste kći mi kaže: „Tata ovdje se uočava drukčija kultura nego u Hercegovini“. Odgovorih: „Da, kćeri, radi se o istom podneblju i istom narodu. Dalmacija je doduše stenjala pod Mlečanima i kasnije postala habsburškom krunskom zemljom, dok je naša Hercegovina sve do pred konac XIX. stoljeća zdvajala pod osmanskom vlašću. Ni svi tuđini nisu isti i ne donose sa sobom istu kulturu.“

Spuštamo se prema Trilju i kažem joj da je ovo glavna rimska cesta od Salone do Narone (od Solina do Vida kod Metkovića) koja je prolazila kroz Drinovce. Zašutjeli smo, dok je sunce izgledalo poput usijane čajne šalice i slalo svoje posljednje plamene zrake na izmučenu i ispučalu zemlju, i pretvaralo je u parni kotač. Spuštali smo se prema Splitu i gledali omamljivu modrinu mora; pokazujem joj klišku tvrđavi i objašnjavam povijest toga monumnta, pred nama u dolini grad u kojem se stidljivo pojavljuju ulična svjetla. Uočili smo drukčije nebo nad nama; po-krivala ga je tmina u kojoj se gubila nje-gova modrina. Jata galebova igraju svoju večernju igru. Hercegovačku svjetlost kao i onu Dalmatinske Zagore ne može ništa nadoknaditi, pa ni more. To sve nisam samo promatrao nego istodobno i osjećao da svemu pripadam. Iz zakrčenog Trogira se valja prebaciti do Mastrinke na Čiovu, oko 2 km, za što nam je trebalo 3 sata.

Želite li objasniti dugu, oduzet čete joj čar. Isti je slučaj s Hrvatskom. Kao što je Bosna, prema Maku Dizdaru, zemlja *pr-kosa*, Hrvatska je zemlja *inata* (inada). Jedva zamjetljiva razlika koja upućuje na iste korijene. Hrvatska je ono što me se tiče, zemlja s kojom sam se srođio. Ona je moja domovina izborom, jezikom,

Panorama Trogira

voljom, kulturnom baštinom. S njom se mogu identificirati po stvarnoj i emocionalnoj povezanosti s narodom iz kojega potječem. Ona više nije ideja, nego životna zbilja, ona je država, koja jamačno, kao i u ranijim vremenima, ne može zadovoljiti sve potrebe a još manje sve taštine. Odatle potječu drevni i današnji bolni, katkad i surovi hrvatski nesporazumi, koji se najbolje očitiju u posvemašnjoj uporabi riječi „protiv – anti“.

Španjolski filozof José Ortega y Gasset objašnjava tu pojavu kao „praznu gestu nijekanja“ koja ne pruža ništa novoga. Ako netko kaže da je protiv (antifašist, antikomunist, antijugoslaven), objašnjava filozof, to znači da je on za svijet u kojem nema tih pojava. Taj svijet je postao prije nego su se pojavili fašizam, komunizam, jugoslavensko. Umjesto da se vremenski pojavi nakon ovih zlogukih patvorina, protivnik (antifašist, antikomunist, antijugoslaven) se prebacuje u vrijeme prije fašizma, komunizma, jugoslavenskog i time ponovno započinje vrtjeti film na onome starom mjestu s kojega su krenule te nemilosrdne ideologije. Valja živjeti s vremenom i istančanim osjećajem za historijske datosti. „Sve bi bilo jednostavno, kad bismo mogli s jednim Ne pokopati prošlost. Ali prošlost je prema svom biće sablast. Ako ju se odbaci, ona se vraća nepromijenjena. Stoga ju se doista može otkloniti, ako ju se ne odbaci nego s njom računa... Prošlost ima pravo, svoje vlastito pravo. Ne dade li joj se to pravo, ona će ponovno doći i to pravo tra-

žiti i zahtijevati ga možda i tamo, gdje ga nema.“ Strašna je hrvatska prošlost dva desetog stoljeća: jugoslavenstvo, ustaše, jugoslavensko, komunizam i stalni ljudski i teritorijalni gubitak. Ni negacija niti afirmacija te prošlosti nisu lijek za tragičnu stvarnost. Prošlost može biti povod za ozbiljno znanstveno istraživanje i plodnu osobnu refleksiju.

Godinama čitam i skupljam o Hrvatskoj ovdašnje kritične, rijetko i pohvalne tiskovine. Povremeno ukucam i hrvatske stranice. Novinari nemaju vremena ni potrebu za objektivnom obradom teme, pa se sve svodi na površne puke senzacije. Stoga uvijek kažem da iz ove udaljenosti nije korektno prosuđivati hrvatsku svakodnevnicu. Ovaj sam put u Hrvatskoj. Čitam, promatram i razgovaram.

Iz tiska razabirem da je javni prostor postao borbenim područjem. Spomenici se uklanjuju, ulice preimenuju. U Zagrebu je donesena odluka o uklanjanju Tita s kraljičnog trga. Novo ime je Trg Republike Hrvatske – nadam se ne jedini u državi. Ta višegodišnja bitka pokazuje različito shvaćanje povijesti. Njemački povjesnik Götz Aly u svezi s ovakvim promjenama govori o „usirenoj povijesti“ koja dokumentira nekadašnje naklonosti, mode i zablude. Kad je Sveučilište u Lausanne odbacilo posthumno oduzimanje počasnog doktorata Mussoliniju, dodijeljenog mu 1937., obrazložilo je to da taj čin može biti trajna opomena kako se duh vremena i slika povijesti brzo mijenjaju. Povijest bez trenja nije ništa drugo doli mit.

Na Čiovu je velika vreva i domaćini gundraju. Neki su pak sretni. Što više turista, više koristi. Zimnica je u pitanju. Nedjelja je normalni radni dan. Gostioničari se šire na drugu stranu ceste i na samoj obali prave improvizirane točionice. Sredovječna gospođa žurnim koracima poslužuje večeru. Na pitanje zašto žuri, odgovara mi da se od nje traži brzina. Tuži se. Dnevno mora nebrojeno puta preko ceste. Radno joj je vrijeme četraest sati. Noge više ni ne osjeća. Ni po noći ih ne može odmoriti. I u obližnjoj prodavaonici je nelagodno. Blagajnice stoje satima na blagajni, jer poslodavac ne dopušta da sjedeći upisuju račune.

Na starome mostu u Trogiru mlada djevojka prodaje knjige. Utržak ide za vukovarski vodotoranj. Dolazi iz Vinovca, sela dvadesetak kilometara zapadno od Trogira. Nabroji mi više sela kroz koja prolazi do svog sela Vinovac. Vožnja tamo i natrag traje preko dva sata. Pitam ju, može li se usput negdje nešto pojesti, jer je već ručeno doba. Odgovara mi da ni u jednom od nabrojenih sela nema gostionice. Vodovod nam je obećan prije 15 godina. Do danas nema ni projekta. Bez vode je nemoguće držati gostionicu. U Starigradu (Paklenica) sam. Temperatura je oko 40 stupnjeva, a gospođa prodaje ribu u zatvorenom hladnjaku. Pitam je bi li mi mogla očistiti oradu i brancin, budući da tome poslu nisam vičan, odgovori mi da hoće, ali ni sama ne zna hoće li je ruke poslušati. Jedva pokreće prste, izgubila snagu. A mora izdržati da bi zaradila zimnicu. Brijačnica u Zadru je puna. Padaju priče o podjelama u hrvatskome društvu, o lijevim, desnim, progresivnim, liberalnim, konzervativnim i reakcionarnim, uglavnom lošim političarima koji se brinu samo za sebe, a ne za narod.

Teško da se u Hrvatskoj može naći politička stranka na nacionalnoj razini kojoj se može pripisati jedan od navedenih atributa, ali nek' se narod tješi. To je proizvoljnost koja podliježe vremenskim mijenjama i mjesnim interpretacijama. Tko je ozakonio neoliberalno gospodarenje u Hrvatskoj, ako ne dosadašnji upravitelji države koji su se samoproviali „desnima“ i „lijevima“? Daleko dublji problem je priča o stvarnim hrvatskim podjelama. Hrvatsko društvo se prema don Anti Škobalju dijelilo od samih početaka na seljavanja u hrvatske krajeve. „Narodna stranka“ je nastojala sačuvati glagoljicu

Pogled na klišku tvrđavu i dio kaštelanskog zaljeva

u liturgijskim obredima, te je označena „konzervativnom“ i „tradicionalističkom“. „Latinaška stranka“ je pak bila za latinski jezik u liturgiji što ju je u to doba činilo progresivnom. Nakon Drugoga vatikanskog sabora i općeprihvaćenog korištenja narodnog jezika u liturgiji, „latinaška stranka“ je postala tradicionalističkom, a „narodna stranka“ naprednom. Za taj ispravak trebalo je sačekati 1000 godina. Vjerojatno su obje stranke u svoje vrijeme bile za autonomnu hrvatsku državu, koja je postala kraljevinom, ali su nesporazumi nastali ne samo glede kakvoće te države nego i glede njezina europskog konteksta. Ti drevni hrvatski nesporazumi prate narod do današnjeg dana.

U kolovozu se u Hrvatskoj, sasvim nepotrebno, rasplamsala rasprava o (ne) sekularnosti hrvatske države. Hrvati su bili stoljećima bez države i naciju je držala Katolička crkva na okupu, pa se može govoriti o stanovitoj simbiozi između naroda i crkve. Suvremene pravne države su većinom nekonfesionalne. Danas u Europi ne postoji „kršćanska država“ niti „kršćanska nacija“, premda su evropski temelji kršćanski. Crkva i država su odvojene veličine čiji se suživot temelji na partnerstvu, osim u laicističkoj Francuskoj. Crkva se ne mijesha u unutarnji ustroj i funkcioniranje države i obrnuto. „Upravo je kršćanstvo to koje sa svojim resursima stvara temelj za sekularnost i pluralističku civilizaciju. Religija, koja na temelju svog vjerskog nauka omogućuje sekularnost, ima druge zadaće i potencijale nego religija koja se temelji na monističkom sustavu koji sve stavlja pod jedno temeljno načelo“, zapisuje Martin Grichting,

generalni vikar biskupije Chur. Crkva ima pravo javno nastupati i očitovati se u svim religioznim, moralnim i etičkim raspravama. U Hrvatskoj se, nažalost, uloga Katoličke crkve ili precjenjuje ili podcjenjuje. Primjera za to ima dosta od očuvanja naroda preko ozakonjenog pobačaja do bilijskog sedmog dana počinka.

Braniti pravo na religioznost, znači braniti ljudsku slobodu. Ako se religiozni čovjek odriče ideje o božjoj državi, nereligiozni nema pravo nametati ateističko društvo. Osobna uvjerenja ne smiju postati mjerilom za sve ljudi. Pri tome valja razlikovati moral od političke moći, odnos između osobnog svjetonazora i političke moći, između osobne moralne predodžbe i pravnog poretku. Naravno da se u našim pravnim normama krije moral primjerice o građanskim i ljudskim pravima. Ali što je s društvima koja ne poznaju odvajanje moralu i moći? Ugrožavaju li oni slobodu pojedinca? Klasični primjeri za to su islamski kalifati i komunističke diktature. U njima su moral i moć jedno. Svi su ljudi podređeni istom neizbjježnom mjerilu. Tko to izbjegava, prijeti mu državni aparat nasiljem. Ovdje se pokazuje da su religiozni fundamentalizam i ateistički totalitarizam srođni. Oba ne respektiraju slobodu drugoga. Samo društva koja priznaju razliku između osobnog svjetonazora i politike, kadra su podnijeti razdvajanje države od religije, moći od moralu.

A. G. Matoš je 1906. zapisao: „Hrvatska je simpatičnija od Hrvata“. Moram priznati da sam dugo nosio u sebi ovu zagonentnu tvrdnju hrvatskog velikana pisane riječi i čini mi se da sam, nakon ljetosnjih doživljaja, u stanju odgonen-

tnuti ju. Sličan cinizam je ponovio rečenicom: „Zagreb je prekrasno, pitomo mjesto, ali ljudi, moralna atmosfera ne da disati čovjeku, naviknutu na slobodni zrak inozemstva“. Hrvati su postali jako nepovjerljivi međusobno i prema državi u koju su solidarno uložili toliko života i muke. Posljedica nepovjerenja je njihova opća dezorientiranost i pasivnost. Naviguvši na totalitarnu „besplatnu državu“, u kojoj se moralno samo slijediti zaključke centralnih komiteta, demokratska država im se doimlje kao strano tijelo u kojem je nemoguće ostvariti životne ciljeve.

U demokratskim zemljama država je izraz nacije i ona zahtijeva stalni napor svih političkih i društvenih aktera da postane sve boljom pravnom državom. U tu svrhu postoje izbori, inicijative, referendumi, pa i uljuđeni prosvjedi. Lošemu hrvatskom ozračju doprinosi svakako destruktivno ponašanje političara, zakonodavnih i sudbenih tijela, priopćila, kao i izjave branitelja „nismo se borili za ovo“. Svjesno ili nesvjesno „ovo“ se odnosi na državu, a dosezi takvih izjava i ponašanja su poricanje onoga što je ostvareno. Ispada da je osnovni problem hrvatske države što ju narod ne voli, a osnovni problem naroda što ne zna što zapravo hoće. Ako je država preskupa, ako je slabo organizirana, ako su nameti preveliki, svakako te činjenice destimuliraju, ali Hrvati ne mogu računati s novom nego s primjerenjom postjećom državom. Propadne li gradnja jednoga povijesnog svijeta, bit će pokopane i misli koje su ga zamislile i snovi kojima je bio protkan, zapisa neki mudrac.

Nedavno preminuli francuski znanstvenik bugarskog podrijetla Cvetan Todorov opisuje istu problematiku: "Moja vlastita

prošlost u totalitarnoj zemlji (odrastao sam i školovao se u Bugarskoj do svoje 24 godine) učinila me je otpornim prema napastima moralnog relativizma. Znam da političko zlo postoji i da se ne može brkati s nedostatcima političkog sustava u kojemu danas živim u Francuskoj. Također znam da je ovo zlo apsolutno zastrašujuće. Ali, ono nam ujedno nije toliko strano, koliko bismo mi, slobodni podanici liberalne demokracije, to željeli. Općenito govoreći, u akterima ovog zla nema ništa monstruozno ili divlje. Zato mi se čini da je utješno manjejstvo jednako tako štetno kao moralni relativizam.... Ne možemo se umiješati u povijest i dokinuti ono što se dogodilo, ali u najmanju ruku možemo pokušati razumjeti protekle događaje tako da besmisao ne dodajemo užasu."

Domovina kao motiv je posljednjih godina doživjela renesansu. To je reakcija na razantnu globalizaciju, taj veliki svijet u kome se čovjek osjeća malim, neznatnim i izgubljenim, tudim, marginaliziranim. Sjetimo se brojnih hrvatskih političkih emigranata koji su bili prisiljeni živjeti izvan domovine. Domovinu su im oduzeli komunisti i uskratili sva prava. Ali im nisu mogli oduzeti hrvatski identitet koji je definiralo vrijeme a ne prostor. Hrvatsku svijest se može posvuda ponijeti. Jedan od izraza suvereniteta zemlje je i dodjela državljanstva kao temeljne poveznice s domovinom. Time se jamče sva prava i preuzimaju sve obvezne prema zemlji. Ta činjenica, međutim, ne znači da su sva državljanstva istovrijedna, što u pojedinim slučajevima relativizira vrijednost domovine.

Državljanin Bosne i Hercegovine, a sličan odnos bi bio i prema hrvatskom državljaninu da Hrvatska nije članica EU-a,

može na svoju zemlju biti ponosan koliko mu drago, ali će na svakom graničnom prijelazu osjetiti drukčiju kontrolu, možda čak i šikaniranje, nego netko sa švicarskom putovnicom. Ljudi se rađaju u zemljama i na područjima na što ne mogu utjecati niti to promijeniti. Ali svijet je tako umišljen da je neko državljanstvo važnije od drugoga i od svega što je čovjek postigao, od svega u što vjeruje da je važno i korisno. Stoga se 1990-ih godina i trgovalo s hrvatskim putovnicama, pa i u Švicarskoj.

Bosna i Hercegovina i Hrvatska su moje domovine. Bio sam ponosan na njih kad su smogle snage da se uljuđenim referendumom odluče za samostalne države. Potom su postale poprište srpske agresije, izručene barbarizmu i divljaštvu. Sa svih se strana na njih počelo pucati. Čim puca, svijet postaje jednostavnijim. Tada nestaju prijepori. Sva problematika i njezina isprepletenost, rješena je u tom trenutku. Sva pitanja su odgovorena. Svakodnevni teret, što treba znati, što treba činiti, što se hoće i može činiti, pao je s leđa kao da nije ni postojao. Samo još valjalo obraniti i ništa više i ništa drugo. Obje su uspjеле i postigle cilj. Na opću žalost, došlo je i do međusobnog proljevanja krvi. Cui bono? Nastao je mir, zemlje su međunarodno priznate i ponovno se nametnuto teret, dnevni teret, koji su agresorski pucnjevi bili stavili u drugi plan. Sad se valja okrenuti prema pozitivnom, preuzeti odgovornost za narod, omogućiti da procvjeta život, koji će državama dati tako nužni sadržaj, i dopustiti da raste ono što treba rasti – najbolje u korelaciji.

Prizor s Čiova

NAŠ NUTARNJI SVIJET (35.)

SAMOSABOTIRANJE, OTVARANJE PUTOVA

Racionalno je i produktivno otvarati sebi putove, ići dalje. Na jednoj smo postaji ostvarili svoje poslanje, želimo na sljedeću. Nastojanje nam redovito uspijeva, ali ima dionica na kojima se spotičemo i zastajemo. Začuđujuće je da si zapreke u pojedinim slučajevima postavljamo i sami. Ne pripremimo li se za ispit ili oduštanemo li od sudjelovanja u natjecaju za posao, jer unaprijed tvrdimo da nemamo izgleda, a uz to još i tvrdimo da su nam drugi krivi, sami smo sebi neprijatelj, sabotiramo sami sebe.

Samosabotiranje je nažalost prilično česti oblik ljudskog ponašanja. Pojavljuje se u raznim oblicima. Najčešći je vjerojatno odlaganje poslova – što može učiniti danas, ostavi za sutra. Ima čak i latinsko ime: prokrastinacija. U svom blagom obliku odlaganje je svojstveno gotovo svim ljudima, a nastaje zato što nam je u mnoštvu poslova teško odrediti prioritete, zato što nas pojedini posao nedovoljno za-

Piše:

Maja RUNJE, prof.

nima ili zato što znamo da pod pritiskom čak i bolje funkcioniramo, pa pritisak, odlaganjem, sami i stvaramo.

U svome težem obliku odlaganje je posljedica ozbiljnog pomanjkanja samo-regulacije i samoorganizacije, pravi mentalni poremećaj. Često ga vidimo kod djece i mladih kad trebaju pristupiti učenju – otvore knjige, šilje ili sabiru olovke, idu-piti, gledaju kroz prozor, pregledaju mobitel, opet gledaju kroz prozor, upale računalo, i na kraju odustanu. Ali pojavljuje se i kod odraslih. Svi poznajemo ljude koji najavljuju da će napraviti ovo ili ono, obećaju sebi i drugima, a nikad ne ostvare. Jasno, stalna odlaganja vode do osjećaja krvice, do stresa i do negodovanja okoline, u konačnici do profesionalnog i životnog neuspjeha.

Samosabotiranje je često vidljivo i u lošem upravljanju neugodnim emocijama. Brojnim je ljudima teško suočiti se s frustracijom i razmislititi kako je učinkovito suzbiti ili umanjiti, radije pribjegnu pretjeranom konzumiranju hrane, ispadima ljunutje ili alkoholizmu. Velike količine hrane u prvi čas frustraciju prikriju, ali teškoća i dalje postoji a šteta za zdravlje i socijalni položaj se uvećava. Slično je i s ispadima bijesa. Turbulencije agresije također možda u prvi čas donesu olakšanje, ali u konačnosti se šteta kumulira. S alkoholom je, razumije se, cijena utjehe u konačnici osobito visoka. Vrsta skupe emocionalne prve pomoći je, inače, također i stalno moljakanje za prijateljstvom i ljubavlju. Ljubav se, kod muža ili žene, kod prijatelja, kod članova obitelji, ne može naručivati, a i nije joj smisao da ispunja praznine i gasi strahove.

Samosabotiranje je i loše postizanje ciljeva (eng. underachievement), često uoč-

SAVJET LIJEČNIKA LAKU NOĆ, SPAVAJMO U MIRU...

Piše:

**Dr. med. Drina
BLAŽEKOVIĆ SOJČIĆ**

černjih sati, „sove“, a postoje i oni koji su između te dvije krajnosti. Smatra se da su skupine sličnih veličina, da svaka obuhvata oko trećinu ljudi. Taj individualni ritam vidljivo se odražava i na krvnom tlaku, tjelesnim funkcijama i na koncentraciji i pamćenju. U našoj kulturi teško je onima koji su spremniji za kasne aktivnosti, jer školsko i radno vrijeme započinju rano. Rad u smjenama smeta pak svima.

Postoje i bolesti koje ometaju spavanje. To su, primjerice, visoki krvni tlak, smetnje srčanog ritma, hipertireoza, noćno prekidanje disanja uz hrkanje i, na osobit način, depresija. Dobro je stoga u slučaju lošeg sna najprije se savjetovati s kućnim liječnikom i prema potrebi liječiti osnovnu bolest. Liječenjem osnovne bolesti popravit će se i noćni odmor.

Uzroci smetnjama sna su mnogostruki i raznovrsni. Svaki čovjek ima svoj individualni genetički unutarnji sat koji je s njim cijeli život. Postoje oni koji su ranoranioci, „ševe“, i oni koji su aktivni do kasnih ve-

nepovoljnih navika. Danas postoji očekivanje da trajno budemo dostupni na telefonu, a postoji i poplava podražaja koji stižu elektroničkim medijima, često i vrlo uznemirujućeg ili uzbudjujućeg sadržaja. Dugotrajna, pa i neprekidna uporaba računala, tableta, pametnih telefona ili televizije izlaže naše oči i mozak spektru svjetla koji sa svojim plavim udjelom odgovara danjem svjetlu. Takav spektar svjetla smanjuje razinu hormona spavanja melatonina u krvi i održava nas budnima. Ima ljudi koji takve aktivnosti nastavljaju čak i u spavaonici, pa i u krevetu. Sami su tvorci svojih smetnji.

Spavanje je važno, ali opasan je strah da ne ćemo moći zaspasti i spavati, i da ćemo zbog toga doživjeti posljedice – da ćemo pasti na ispitu, da će naš referat ispasti slabo, da ćemo u pregovorima doživjeti neuspjeh. Treba, dakle, izbjegći spiralu očekivanja smetnji i straha od njihovih posljedica, jer sama je spirala često uzrok nesanice. Zato nema smisla stalno gledati na sat, već je bolje ustati i zabaviti se neko vrijeme opuštajućom radnjom ili ugodnim štivom. Obratno, boji li se tko ponovno

Crtac: Sijan Runje

ljivo, paradoksalno, kod nadarenih ljudi. Postavljaju si visoke ciljeve a onda ne ostvaruju ni prosječne – težina cilja služi kao vrsta nutarnjeg opravdanja za neuspjeh. Naravno, za neuspjeh redovito krive druge. Ovo ponašanje slikovito je opisano u istraživanju američkog znanstvenika Stanleya Coppersmitha. Od djece je tražio

zaspati da ne bi propustio termin ili zakasnio na posao, pogled na sat i potvrda da ima dosta vremena za spavanje, može biti olakšavajući i pozitivan.

Što činiti, a što ne? Pogodenima, a često i lijećnicima, najjednostavnije je odlučiti se za sredstva za spavanje. Postoje krizne situacije koje odluku doista i opravdavaju, ali uzimanje ne bi trebalo trajati dulje od mjesec dana. Najčešće se prepisuju benzodijacepini (valium, apaurin, normabel i sl.), koji djeluju protiv straha i nemira. Oni međutim ne uklanjuju uzroke tih stanja. Analize EEG-a pokazuju da san izazvan benzodijacepinima nema svojstva prirodnoga i odmarajućega sna, već više svojstva lagane narkoze. Još opasniji je visoki potencijal za ovisnost, a također i rastuće navikavanje i potreba podizanja doze za jednako djelovanje. Mnogo je ljudi stoga postalo ovisno o lijekovima za spavanje, kao o vrsti droge.

Odvikavanje je dugotrajno i teško. Ipak, lijekovi za spavanje imaju i jedan drugi, nešto pozitivniji učinak. Pojedini ljudi uzimaju naime posve malu dozu lijeka i misle da bez nje ne mogu zaspasti, a zapravo je riječ o ritualnom učinku placeboa, što ne mora biti loše.

Pomoću lijekova nitko ne može naučiti bolje spavati jer se nakon prestanka uzi-

da lopticom gađaju u otvorena usta drvenog klauna, i to s razdaljine koju sami odrede. Djeca koja su izabirala najudaljeniji kut prostorije rijetko su pogađala, dok su ona u sredini ponekad pogađala, a ponekad nisu. Daljnji su testovi pokazali da su djeca koja su izabirala ekstremni uvjet imala uočljivo nisko samopouzdanje, slično djeci iz skupine koja je gađala iz neposredne blizine.

Posebna vrsta sabotiranja primijaćena je i kod osoba koje prvo postižu dobre rezultate, ali odustaju na višim stepenicama. Stropove si, poznato je, često postavljaju žene, i to u strahu od uspjeha, naraštajima su odgajane da u vodećim ulogama nemaju što tražiti. Drugo poznato transgeneracijsko samosabotiranje su obiteljske lojalnosti. Brojni se ljudi boje biti sretni u braku samo zato što se sjećaju da su njihovi roditelji bili nesretni ili sabotiraju lijepe životne trenutke zato što su doživjeli tešku bolest i smrt brata ili sestre. Općepoznati su također i slučajevi usvojene djece koja sabotiraju vlastiti

manja vraćaju isti problemi. Savjet je stoga: Što dalje od lijekova, to bolje! Ništa ne govori protiv čajeva na bazi hmelja, odoljena, lavande, matičnjaka ili mukokaze, s mjerom. Alkohol djeluje negativno, nakon čaše crnog vina brže se zaspi, ali se u toku noći budi, a san nije odmarajući. Razne komercijalne terapije koje stižu internetom, bolje je izbjegavati.

Za poboljšanje sna najbolje je razmislići o promjeni načina života, a i ambijenta. Prije svega valja udaljiti elektronske medije. Treba također isključiti mobitel, osim ako zaista postoji ozbiljan razlog da moramo biti dostupni. Soba treba biti potpuno zamračena, jer pojedini ljudi nemaju u snu potpuno zatvorene oči, a pojedini ih na časak otvaraju u brojnim prirodnim budnim trenutcima koji postoje, a koji se kasnije zaboravljaju. Može pomoći i maska za spavanje. Tišina je jednako važna, ako je ikako moguća. Važan je i udoban krevet. Navečer je dobro izostaviti teške obroke i alkohol. Već tijekom poslijepodneva ne valja uzimati napitke s kofeinom, kao što su kava, coca cola ili crni čaj. Nikotin također razbuđuje. Povoljno je ljevanje i ustajanje svaki dan u isto vrijeme, pa i vikendom. Važno je i odustajanje od poslijepodnevног spavanja – umirovljenici su izuzeti jer konačno imaju priliku za

život iz straha da ne bi napustili tragične sudbine svojih bioloških roditelja.

Kako si pomoći? Uvijek je najvažnije razumjeti svoje ponašanje. U slučajevima u kojima je riječ o niskom samopouzdanju – a gotovo je redovito riječ o niskom samopouzdanju i prikrivanju straha od neuspjeha – treba stabilizirati osjećaj vlastite vrijednosti. Potrebno je formulirati vlastite ciljeve i to prema svojim stvarnim talentima, ne obazirući se na pritiske i konkureniju. Što se lošeg upravljanje emocijama tiče – pretjeranog konzumiranja hrane, napadaju ljutnje, zlorabe alkohola – treba naučiti da dobro donosi samo suočavanje sa životnim teškoćama i domišljajte strategija kako ih doista ukloniti ili umanjiti. U slučaju osjećaja krivice zbog patnji članova obitelji, žalovanja treba voditi tako da nam na kraju dopusti vlastitu sreću bez grižnje savjesti.

Samosabotiranje možda nikada ne ćemo moći do kraja izbjegći, ali ga treba maksimalno umanjivati, jer je kriva životna strategija. Želimo otvorenu cestu, ionako će uvijek biti puno posla da otklonimo zapreke koje nanosi život.

spavanje po vlastitome biološkom ritmu. Mogu se vježbati i tehnike opuštanja i odbacivanja negativnih misli i očekivanja. Postoji i psihoterapija, pa i terapija spavanja, osobito za slučajeve koje prate strahovi. Ne treba odbaciti ni male rituale. To mogu biti čaša toplog mljeka s medom ili meditacija. Komu je blisko, kako pomaže molitva krunice u krevetu. Molitva krunice je vrsta meditacije, umirujuća je. A najčešće se zaspie na polovicu!

Inače, poznato je da ljudi sa smetnjama spavanja zapravo spavaju u prosjeku samo oko pola sata manje od normalnih spavača, ali osjećaju kao da je riječ o dva sata manjka. Subjektivan osjećaj manjka nastaje zbog lošijeg sna. Razlog su promijenjene moždane struje koje uzrokuju više kratkih budnih razdoblja i pojedine aktivnosti u dijelovima mozga tijekom sna. Nije loše neko vrijeme voditi dnevnik spavanja, da vidimo koliko i kako smo spavali. Vrlo objektivna analiza moguća je ipak samo u opremljenom laboratoriju, obično na neurološkom odjelu u bolnici.

Savjetujem da prvo isključimo ili liječimo tjelesne uzroke nesanice i da se posvetimo promjeni nepogodnih navika, pa i psihoterapiji ako za to postoje razlozi. I uvijek je važan optimizam! Laku noć!

KAKO SU PREČANI 1956. BRANILI SVOJ SAMOSTAN

Ivo Nižić, profesor glazbe na Sveučilištu u Zadru, sada voditelj zadarskog zbora rane glazbe Condura Croatica, sjeća se dječaštva i iznimnog događaja iz 1956. koji se odvijao u njegovu rodnom Preku, mjestu na otoku Ugljanu. Bilo je božićno vrijeme, rano poslijepodne, na Stipanje. On je bio učenik 8. razreda prečke osnovne škole i bio je na nastavi – u Jugoslaviji su, svi znamo, Božić i božićni dani bili radni dani i djeca su morala dolaziti u školu. Oko 13 sati, nakon što je upravo bilo zvonilo za početak nastave, začula su se zvona s crkvenog tornja prečke župne crkve Gospe od Ružarija. Djeca su shvatila da je ozbiljno, znala su da u to vrijeme crkva ne zvoni. Doista, u sljedećim je trenutcima hodnikom trčao jedan od većih dječaka i uz nemireno vikao: „Uzimaju Školjić!“

Ivo Nižić se sjeća da su djeca izletjela iz učionica, da su trčala van iz škole, i dalje, prema crkvi. Pojedino je djecu vodila znatiželja, ali većinu ipak osjećaj da na svoj način krenu u pomoć. Znali su da je riječ o prijetnji samostanu franjevaca trećoredaca glagoljaša na otočiću Galevcu, na Školjiću, kako ga ljudi redovito zovu – tik uz obalu Preka. U obiteljima se već dulje vrijeme o teškoćama i govorilo. Njihov župnik, dr. fra Ljudevit Gregov na sam je Badnjak na ponoćnoj misi rekao da očekuje crni Božić, župljane je poticao na molitvu. A da će Božić biti *crn*, on sam znao je zato što su mu u Općini tog istog jutra, na Badnjak, najavili svoje namjere. A fra Ljudevit je, osim što je bio prečki župnik, bio i gvardijan Školjićkog samostana. U Preku je bilo ukupno pet redovnika franjevaca glagoljaša. U župi Preko djelovali su, i stanovali u župnom stanu, fra Ljudevit i njegov pomoćnik fra Benko Dujmović, a u samom samostanu na Školjiću bili su fra Andelko Buratović, fra Vjeko Bistričić i fra Đuro Lulić.

Kod crkve su djeca vidjela dva ili tri milicionara. Prijeli su pristup, osobito pristup ulazu u toranj u kojem su bila zvona. Ipak, jedan se mladić i u tom trenutku penjao, uz stražnji zid crkve, uz debele žice gromobrana. I opet je snažno i neprekidno zvonilo! Ali djeca su trčala dalje, sad već i skupa s više drugih ljudi koji su se žurili istim smjerom. Željeli su pristići na mjesto zvano Magazin, na malo pristanište s

Piše:

Maja RUNJE

kojega se brodićem redovito prelazilo do obala Školjića. A kod Magazina se već bilo okupilo nekoliko stotina ljudi, gotovo cijelo Preko! Glasno su razgovarali, pa i vikali, i to: „Ne damo samostan!“, „Samostan je naš!“, „To je naša starina, s nama je petsto godina!“. I gurali su se u čamce, željeli su prijeći na otočić. Prevozilo je nekoliko brodića, pojedini su ljudi bili pristigli i u svojim brodićima. I školska djeca su se vremenom uspjela ugurati i prevesti.

vide da nas ima!“ Odgojitelj fra Marijan Šegulja složio se da četvorica idu istu večer, a drugi da će redovnim brodom rano sljedećega jutra. U zadarskoj lučici Foša putnike je čekao Krsto Sorić, otac klerika Mirka Sorića, bio je skupa sa svojim mlađim sinom Nikicom. Krsto Sorić je fra Ljudevita svojom gajetom bio i dovezao. Noć je bila hladna, more uzburkano, a svi oni uznemireni i zabrinuti. Jerko Runje se dalje sjeća da su na Školjić stigli vrlo kasno, možda pred samu ponoć. I sjeća se da nisu pristali uz pristanište, ono preko puta prečkog Magazina, već na sjevernoj strani otočića. Nisu željeli da milicija uoči

Preko, franjevački samostan na otočiću Školjiću, oko 1955.

Skupina u kojoj je bio Ivo Nižić odmah je trčala do školjičke crkvice sv. Pavla. Djeca su se prihvatala užadi zvona koja ondje vise izvana, i nastavila su zvonjavu koja je i na tom mjestu već ranije bila započela.

Jerko Runje, pravnik u mirovini, sada sa stanom u Zadru, također je svjedok događaja iz 1956. U to je vrijeme živio u samostanu sv. Mihovila u Zadru, bio je član Provincije franjevaca trećoredaca glagoljaša, gimnazijalac, klerik. Bilo ih je dvanaest mladića: Ante Radica, Tomislav Medić, Edvin Bukulin, Šime Antonina, Vlatko Badurina, Josip Baričević, Joso Kero, Mirko Sorić, Leon Šipek, Rafo Lukarić i Petar Runje. A sjeća se da je na sam Božić navečer fra Ljudevit bio pristigao sa Školjića u Zadar i da je tražio da mladići sutradan budu na Školjiću. Govorio je: „Neka dođu, neka

njihov dolazak, iskrcali su se uz pomoć daske koju su imali sa sobom. A sve se ovo događalo, lako je zamisliti, zato što se očekivalo otimanje samostana sv. Pavla!

O događaju možemo saznati iz sjećanja još živih sudionika, ali i iz velikog spisa s više od 500 dokumenata koji je dostupan u Državnom arhivu u Zadru. Svakako, vlasti su bile odredile da će u zdanju samostana otvoriti odmaralište za djecu poginulih partizana. Postupak se zvao „uključivanje u stambeni fond“, a predviđao je uzimanje gotovo cijelog samostana. Prvo rješenje Narodnog odbora Općine Preko bilo je pristiglo u travnju 1954. ali se tadašnji gvardijan samostana fra Ljubomir Valčić žalio, a žalbama i tužbama nastavio je njegov naslijednik fra Ljudevit. Franjevci su tvrdili da su samostan, crkvica, pa i cijeli otočić, jedinstveni spomenik kultu-

re, da su javno dobro, da se samostan ne može čuvati pretvoriti li se u običnu stambenu zgradu. Nažalost, sve su žalbe ostale bez učinka. Posezanje je umanjeno samo utoliko što su vlasti pristale da vlasnicima ostave polovica samostana, a da za dom uzmu „samo“ drugu polovicu.

Do te 1956. Crkva je, znamo, već bila iskusila sve vrste represija. Jugoslavenski su komunisti ubijali i zatvarali svećenike i biskupe, zabranjivali rad vjerskih škola i gasili vjerski tisak, vršili pritisak na bogoslove da odustanu od školovanja za svećeničko zvanje, pojedine su svećenike učjenjivali i vrbovali za suradnju, imovinu su masovno otimali. Oduzimanje polovice samostana sv. Pavla u tom bi smislu moglo ostati samo jedno od bolnih sjećanja u dugom nizu nesreća. Ali ono je ipak bilo drugačije. Nije proteklo u šutnji, puk se suprotstavio, i to na otvoren način, i u velikom broju. Prečani su odlučno pohitali samostanu u pomoć, franjevcima u pomoć!

Milicionari, dvojica milicionara, pred vrata su samostana stigli oko 12.30, u vrijeme kad se u samostanu ručalo. Pratili su zidare. Zidari, bila su trojica, sa sobom su nosili alate i materijal, da odmah počnu prezidavanjem. Fra Ljudevit je već ranije bio odlučio da ne će milom otvoriti vrata. U Općini je na Badnjak tumačio da čeka još i odluku Saveznoga vrhovnog судa u Beogradu, kamo se također bio obratio. Milicionari su međutim imali naredbu da radovi moraju započeti odmah, jednom su radniku naredili da vrata razvali krampom. Kad su se se teška drvena vrata otvorila, fra Ljudevit je povikao: „Uzbu-

Učenici i profesori gimnazije na Školjci, šk. god. 1935.-1936., u sredini prvog reda fra Ignacije Mašina, iza njega, desno, stoji Rudi Jerak

na!“, „Provala!“. Redovnici su stajali u hodniku s nutarnje strane vrata i povukli su se u kuću, a pojedini su izašli na dvorište. U istom se času začulo zvono samostanske crkvice. Zvonjenje se čulo u Preku, ljudi su shvatili što se događa, i netko je ondje koju minutu kasnije također počeo zvoniti, u tornju župne crkve. Kasnije su zvona, vidjeli smo, prihvatali prečki dječaci i mladići, zvonila su neprestalno, prema više svjedočenja tijekom perioda tužeg od dva sata, do oko 15.15, i to i u Preku i na Školjci. Inače, danas znamo da je na Školjci prvi zazvonio fra Đuro Lulić, ali ne znamo tko je točno prvi zazvonio u Preku.

Na otočiću se našlo puno ljudi. Opkolili su milicionare i radnike, započeli su snaž-

nom vikom i grdnjama. Vikali su: „Pljačkaš!“, „Ovako nisu radili ni fašisti!“, „Ovo je petsto godina naše!“, „Tko vam je dopustio da dodete!“, „Gazite po kostima naših starih!“, „Lopovi! „Ne ćete uzimati naše crkveno imanje!“ Ljutnja ljudi bila je vrlo ozbiljna, zidari su se prestrašili, ali ugroženost su osjetili i sami milicionari. Sa svoje su strane počeli prijetiti da će pucati budu li napadnuti. Tražili su od fra Ljudevita da masu umiruje, što je fra Ljudevit činio, kako su milicionari kasnije vjerojatno istinito opisali, „s pola volje“. Ipak, milicionari nisu pucali, pa ni u zrak, i zaslužuju da im zabilježimo imena – nalazimo ih u zapisnicima Udbe. Bili su to Josip Ercegović iz Loznice kraj Šibenika i Janko Arbanas iz Zadra.

Ali, atmosfera se dalje zahuhtavala. Ljudi su počeli pjesmom, na osobit je način predvodio mladi sveučilištarac **Kruno Mašina**. On se u božićno vrijeme bio našao kod kuće u Preku – brat mu Ivo bio je u vrijeme na služenju vojnog roka u JNA. A Kruno se bio popeo na neku uzvisinu i započinjao je: *Zdravo djevo, Hoćemo Boga, Zastava nas sveta vodi i Krist pobjeđuje*. Istovremeno, povici su i dalje pljuštali sa svih strana: „Otimate tude!“, „Školjčić ne damo, glavu damo!“, „Izdajice!“, „Sram vas bilo!“ Kruno Mašina u jednom je trenutku čak odnekud donio i fotografski aparat te je snimao. Bilo je i povika da će fotografije poslati u inozemstvo, da ondje vide kako se u Jugoslaviji postupa s vjernicima.

Milicionari su od fra Ljudevita sada tražili da otpremi barem radnike. Doista,

Prečki pjevački zbor Proljeće, fra Rudi Jerak, Preko 1953.

radnici će u svojim izjavama svjedočiti da se fra Ljudevit s njima pokušavao probiti do obale, ali da su se prosvjednici na to još jače razjarili, da su još jače galamili i prijetili. Nisu dopuštali da radnici uđu u koji od čamaca. Kasnije se fra Ljudevit s radnicima proguravao prema istočnoj obali, gdje je bilo manje ljudi, s obale je dozivao vlasnika jednog od brodića. Ali ovaj su pokušaj pratili prečki dječaci, kaić su zasuli kišom kamenja, morao se udaljiti.

Nešto kasnije, oko 14.10, odlazak radnika ipak je uspio. Prosvjed je međutim i dalje trajao, pa i zadobivao maha, prijetila je prava eskalacija. Redovnici su vidjeli kako je zadnji trenutak da pokušaju zaštititi milicionare. Svim su ih silama nastojali usmjeriti prema ulazu u samostan, među ljudima su za njih širili prolaz. Uspjeli su ih ugurati u samostan i odvesti ih u blagavaonicu. U blagavaonici su milicionari proveli sljedeći sat vremena.

Oko 14.30 na Školjić je iz Zadra pristigao brod „Borac“, s milicijskim pojačanjem i s predstavnicima vlasti na čelu s glavnim lokalnim komunistom **Antom Sorićem Golubom**. Skupina je dočekana posebno žestokim pogrdama i povicima. Prečani su vikali: „Izdajice, ajte ča!“ I: „Tko vas se boji!“ I: „Pljačkaši, pljačkaši!“ A zabilježeno je i da je **Marija Mašina** vikala: „Ovo je Hrvatska! Mi branimo svoju vjeru!“ U času kad je na kopno izlazio predsjednik općine Preko **Andelko Milov**, Marija Mašina ga je čak gurnula laktom, i to tako da je posruuo i nagnuo se natrag u brod.

Epilog ove bune bio je sljedeći: Početkom siječnja uhićeni su fra Ljudevit i Kruno Mašina. Fra Ljudevita su teretili da je ljude poticao na prosvjed, osobito svojom propovjedi na polnočki u Preku. Krunu Mašinu teretili su zato što je fra Ljudevitu zdušno pomagao. Znali su da je na putu prema Magazinu, toga 26. prosinca 1956., zapovjedniku milicijske postaje Preko **Mili Muljajiću**, koji ga je pokušao zauzaviti i umiriti, odrbusio da se ovako više ne može. I pred njim je, ispred milicijske postaje, mještane povicima i rukama pozivao da krenu za njim na Školjić. Naravno, krivili su ga i zato što je na samom Školjiću tijekom prosvjeda zvonio, predvodio pjevanje i snimao fotografskim aparatom.

Zadarska Udba, predvođena svojim šefom **Jovom Milošem**, provodila je istrage i nad desetcima drugih ljudi u Preku, čak i nad djecom. Ljude su danima odvodili, pojedine čak i noću. Odvozili su ih bro-

Stara župna crkva Gospe od Ružarija u Preku

dom „Borac“, a puštali su ih da se kući vrate kako znaju. Udbu je posebno zanimalo je li već ranije bilo dogovaranja o prosvjedu, i tko su bili oni koji su prvi zvonili, na Školjiću, a onda i u Preku. Ispitivali su naravno i sve redovnike, one koji su živjeli u samostanu u Zadru, kao i one koji su živjeli u župnoj kući u Preku i u samostanu na Školjiću. Dr. fra Josip Baričević, svećenik koji danas živi u samostanu u Odri kraj Zagreba, sjeća se da su ga više puta saslušavali, a jednom čak i pritvorili, ali da je nakon nekoliko dana bio pušten. Jasno se sjeća da su njemu, i drugim klericima, najčešće prijetili da neće moći nastaviti školovanjem, da će gimnazija Zadarske nadbiskupije biti zatvorena, kako je to već bilo učinjeno u više drugih biskupija. Tijekom siječnja uhitili su Nikolu Nižića, tada osamnaestgodišnjeg sjemeništarca Zadarske nadbiskupije, a zatim i Mariju Mašinu.

Pred Okružni sud u Zadru dospjele su četiri osobe, iako je Udba bila osumnjičila i veći broj ljudi. Vijeće, kojemu je predsjednik bio sudac **Mladen Manojlović** a članovi Šime Patrk i **Milan Bacalja**, u travnju 1957. fra Ljudevitu je osudilo na kaznu zatvora u trajanju od tri i pol godine, Krunu Mašinu na kaznu zatvora u trajanju od dvije godine, Nikolu Nižića u trajanju od godine dana, a Mariju Mašinu u trajanju od jedne godine. U rujnu 1957. nekim čudom sve ove kazne ublažio je Vrhovni sud Narodne Republike Hrvatske u Zagrebu, u vijeću sastavljenom od sudaca **Marinka Đurića**, **Mladena Belčića**

i **Marijana Hiršla**. Presudili su da se fra Ljudevitu kazna smanji na jednu godinu i šest mjeseci, Kruni Mašini na devet mjeseci, Nikoli Nižiću na šest mjeseci, a Mariji Mašini na dva mjeseca. Ublažavanje je možda bila posljedica upravo nastupajuće lagane promjene taktkike jugoslavenskoga komunističkog režima prema Katoličkoj crkvi, a koja je u to vrijeme upravo bila nakratko zavladala, a možda i zbog kojih drugih razloga.

Polovica samostana na Školjiću je naravno ušla u „stambeni fond“. Tijekom 1961. uslijedilo je rješenje o nacionalizaciji. Samostan, i vrt, koristili su se na razne načine. Proteći će mnoge godine, uglavnom godine uništavanja, dok 1992. oteto ne bude franjevcima vraćeno. **Ive Livljanić**, i sam politički zatvorenik u Jugoslaviji, sjeća se da je u ulozi prvoga zadarskog gradonačelnika u slobodnoj Hrvatskoj postupak vraćanja nastojao pozurivati.

Možemo se na kraju pitati kako je moguće da su Prečani pružili tako odlučan otpor. Istina, u hrvatskoj novijoj povijesti, tijekom druge Jugoslavije, bilo je u zemlji puno primjera skupnoga junačkog otpora i to onog s neusporedivo težim ciljevima – od križarskih skupina, Kavranove skupine, studentskih demonstracija, Bugojanskih junaka, do pojedinih organiziranih disidentskih političkih skupina, a sigurno je bilo i skupina za koje danas uopće i ne znamo. Ipak, rijetki su primjeri da bi se spontano pobunilo cijelo mjesto. U diktaturama je teško odlučiti se na otvorenu

pobunu. Kad su, primjerice, sinjski jugoslaveni 1954. oteli dio slavnoga sinjskog samostana i predali ga na uporabu ugostiteljskom poduzeću koje je ondje otvorilo veliku gostonicu, prosvjeda nije bilo.

Sigurno je, Prečani su iskreno i na osobit način voljeli franjevce trećoredce, iskreno su voljeli samostan sv. Pavla. Privrženost i brižnost nastajali su u dugim desetljećima tijekom kojih su franjevcis i ljudima dijelili i dobro i zlo, od osnutka samostana, od 1439. Učili su ljudi raditi i moliti, pomagali su im, čuvali su narodni jezik. U 20. stoljeću, 1901., u samostanu su otvorili čak i gimnaziju, i održali je, na hrvatskom jeziku, do 1943. Tijekom četrdeset godina postojanja gimnazije odškolovali su osamdesetak dječaka i mladića iz samoga Preka, a brojne su druge Prečane primili i školovali kao svoje kandidate. Ivo Nižić posvjedočio je, sjećajući se dalje djetinjstva, da su Prečani samostan smatrali „svojim“. I živjeli su slično samostanskom redu. Preko je zapravo bilo prošireni samostan. Ljudi su slijedili molitveni i liturgijski ritam dana i tjedana, ritam crkvene godine. Rad i molitva ispunjali su svakodnevnicu, osiguravali su kruh, i okvir i smisao.

Motivacija je ipak bila i politička. Mnogi su Prečani prezirali Jugoslaviju i komunizam. Zbog svoga položaja i talijanskih presizanja i okupacije, možda su manje od pojedinih drugih hrvatskih krajeva sudjelovali u pravaškoj borbi, osobito u izravnoj ustaškoj političkoj i vojnoj borbi, ali su na isti način čeznuli za slobodnom hrvatskom Državom. Činjenica je da je jugoslavenski teror pokosio tridesetosmero Prečana. A živjelo je i sjećanje na brojne druge oblike nasilja. Također i sjećanje na kobno odvođenja fratara baš s otočića Školjića. Kad su naime jugoslavenski partizani 1944. zavladali otokom Ugljanom, iz samostana su istjerali franjevce, šest mladih redovnika studenata i četiri njihova profesora. Studenti su bili **fra Marijan Šegulja, fra Miro Badurina, fra Danijel Valčić, fra Bruno Nižić i fra Rudi Jerak**, a svećenici **fra Dinko Filipi, fra Ignacije Mašina, fra Pavao Badurina i fra Kerubin Šišul**. Partizani su ih pod stražom tjerali u Kali. Nisu skrivali da ih žele likvidirati. Postrojili su ih uza zid, da ih strijeljaju. Svećenici su davali odrješenja, mladićima, i jedni drugima, ali onda su ih partizani ipak poveli

dalje, ukrcali ih u brod. Franjevci su bili uvjereni da će ih na brodu svezati i pobacati u more, što su partizani često činili. Ali ostali su živi. Spominjalo se da ih je spasilo zalaganje nekog Fausta – bakaljera. Internirani su u trećoredski samostan na Zaglavu. U samostan na Školjiću tada su ušli partizani, ali tom prilikom ipak na kraće vrijeme.

Naravno, pritisak i kontrola bili su i pedesetih godina strašni. Brodić kojim su fra Ljudevit i mlađi klerici u božićnoj noći bili došli na Školjić nije ostao nezapažen! Krstu Sorića milicionari su u ponoć presreli pred ulazom u njegovu kuću i ispitivali ga gdje je bio i koga je vozio! Nadgledali su kretanje i najmanjeg brodića.

Kao uvijek, veliku ulogu u djelovanju zajednice, veliku ulogu u spremnosti na otpor, i ovdje su svakako imali osobiti i snažni pojedinci, a njih nije bilo malo. Uz fra Ljudevita imenom treba spomenuti još najmanje dvojicu: fra Rudija Jeraka i **Ivu Mašinu**. Fra Rudi je u Preku pastoralno djelovao, kao župnik ili kao kapelan, od srpnja 1952. do rujna 1956. Posvetio se mlađima, ostavio je duboki trag – vidjelo se koliko je mlađih iz Preka i iz drugih mjesta zadarskoga kraja koju godinu kasnije u Zagrebu pristupilo skupini koja se spremala na otpor. A Ivo Mašina je doista bio vrlo osobit čovjek, lučonoša i vjerskoga i političkoga. U Preku je, samo je detalj, već u ranim godinama bio vođa,

utemeljio je mlađenačku skupinu, „Parapetaše“, za zabavu i dokolicu, ali i da budu svoji i da budu ozbiljni. Zapravo, cijela je obitelj Mašina bila vrlo osobita obitelj, više je članova trajno bilo u otporu, vidimo i ovdje. U udbaškim dokumentima pedesetih godina dom obitelji Mašina, sama obitelj Mašina, više su puta opisani kao *ustaška kula*.

Ivo Mašina veliko je ime hrvatskog otpora, to svi znaju. Ali fra Rudi Jerak također je veliko ime hrvatskog otpora. On i Ivo Mašina bili su prijatelji. Bili su slične dobi, fra Rudi je rođen 1925., Ivo Mašina 1927. Obojica su preživjela ubojstva vlastite braće na Bleiburgu, **Melkior Mašina** bio je student ekonomije, imao je 22 godine, bio je vojnik PTS-a, o fra Rudijevu bratu znamo samo da je bio student medicine. Moguće je da su se Melkior i fra Rudijev brat osobno poznavali. Bili su sveučilištarci na malom sveučilištu, a bili su i zemljaci – obitelj Jerak je iz Delbjaka kraj Sukošana – i bili su politički istomišljenici.

Fra Rudi Jerak je hrvatski junak. Uočljivo je međutim da ga oni koji su s njim živjeli i koji su ga poznavali, opisuju kao ozbiljnog svećenika i dobrog čovjeka, ali kao politički „naivnoga“. Istodobno Ivo Mašinu opisuju kao „idealista“. Sigurno postoji pitanje do koje granice svećenik smije ulaziti u otvorenu političku borbu. Franjevačkoj su zajednici 1959. zbog fra

Rudijevih pothvata zaprijetile teške posljedice, zatvaranje samostana na zagrebačkom Ksaveru jedva je izbjegnuto. Postoji i pitanje, do koje je mjere u diktaturi uopće razumno izlagati se, tko je junak a tko je samo neozbiljan čovjek, možda i s moralnom krivnjom jer je mlađe ljudi povukao sa sobom u opasnost i stradanje. U tom će smislu fra Rudiju duge godine starograđiske tamnice često biti teže, zbog ocjena i ljutnje pojedine subraće i poglavara, negoli je bio mrak samica. Subraća su ga u Staroj Gradiški počela posjećivati tek 1966., prvi su došli **fra Izak Špralja** i fra Petar Runje, tek u kolovozu 1966.

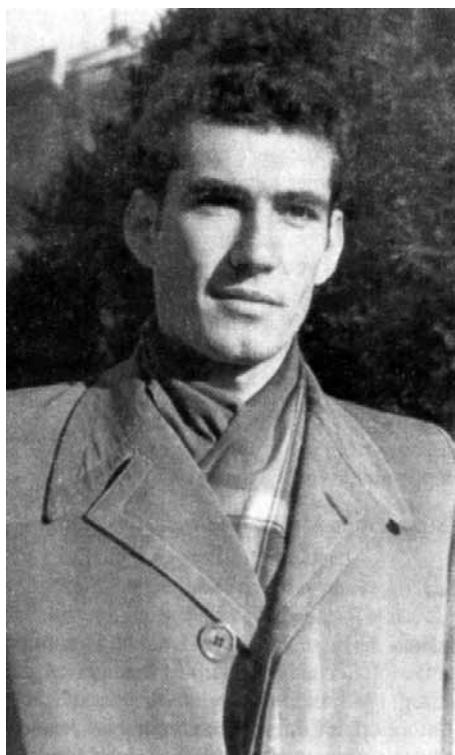
Ali, danas je sigurno, varali su se koji su vjerovali da su fra Rudija poznavali! Možda ga ipak nisu dobro poznavali. Trebalo ih je pitati, neka kažu tko bi srušio Jugoslaviju da je nisu nagrizali fra Rudi i Ivo Mašina! I nisu oni bili „naivni“ i „idealisti“. Imali su jasan politički

Crkvica sv. Pavla na Školjiću

program. Bio je starčevičanski, za Državu. I obojica su bile ozbiljne osobnosti, ne samo Ivo Mašina već i Rudi Jerak – drugačije ne bi bili okupili onoliko sljedbenika koliko su okupili. A bilo ih je, prema svjedočenjima, puno više negoli ih je 1959. bilo uhićeno. Mnoge odgovore pružili bi i dosjeti dostupni u Hrvatskome državnom arhivu u Zagrebu. Čekaju istraživače. U međuvremenu bi trebalo ispitati i ispraviti ranu fra Rudijevu biografiju – netko ju je jednom davno napisao, nepotpuno i nekoherentno.

Na kraju, i fra Ljudevit je bio vrlo osobit i hrabar čovjek, i u ovom slučaju pojedinim drugim ocjenama usprkos. U siječnju

Melkior Mašina (1922. - 1945.)

1960. nije dvoumio hoće li u samostanu u Ogulinu pružiti utočište Ivi Mašini u brijegu. I imao je dovoljno pravih prijatelja koji su ga poslušali i koji su Ivu sljedećih mjeseci skrivali u svojim kućama. Sigurno, Ivo je bio oblubljen u redovničkoj obitelji franjevaca trećoredaca, držali su ga svojim, a i njegov je stric **fra Ignacije Mašina** bio ugledan član zajednice. Ali, odgovornost je tada u Ogulinu bila na ledima fra Ljudevita. Sreća nas boli kad se sjetimo da **Zvonko Bušić** 10. travnja 1986., kad je bio uspio pobjeći iz tamnice, nije imao fra Ljudevita. Zvonkovi su se prijatelji prestrašili, nisu imali snage pomoći bjeguncu.

Dr. fra Ljudevit Gregov, prvi red u sredini, pjevački zbor župe Preko, lijevo fra Rudi Jerak, 1954.

A kakav je bio fra Ljudevit, neka posvjedoči još i ovaj detalj. U zapisniku Udbe o ispitivanju okrivljenoga iz 1956., iz spomenutog spisa dostupnog u Državnom arhivu u Zadru, nalazi se i bilješka da je fra Ljudevit saslušavan i 7. ožujka 1953. Danas ne znamo zbog čega su ga progonili 1953., ali možemo pročitati da je na pitanje o svome stavu prema Nezavisnoj Državi Hrvatskoj tada odgovorio da ju je dočekao s veseljem, da je bila ostvarenje hrvatskih snova. Na pitanje o nadbiskupu Stepincu odgovorio je da mu je dragو što je nadbiskup Državu izravno ili neizravno

pomagao. Udbaš Jovo Miloš htio je čuti što fra Ljudevit misli u međuvremenu, te 1956. Fra Ljudevit nije izmicao. Svoj je stav samo pojačao retorički: „Zar biste mi vjerovali da kažem drugačije!“

A Školjić i njegov samostan? Plove u Jadranu pred Prekom i Zadrom u sigurnosti i miru. Prate ih duše dobrih redovnika. I Ivo Mašina je s njima. Na Školjiću su čak i njegove kosti, njegovi zemni ostatci. Preneseni su na malo samostansko groblje 1998. Provincija franjevaca trećoredaca glagoljaša još mu je jednom pružila utočište.

Parapetaši, Ivo Mašina - s gitarom, Preko 1951.

POPIS ZAGREPČANA KOJIMA JE ODUZETA PUTOVNICA („Spisak lica kojima se skida zabrana“, 1988.)

Objavljujemo nenaslovjeni i nedatirani dokument, kojemu je rukom dometnut natpis „Spisak lica kojima se skida zabrana (toč. 6. SDB) (okruženi ostaju)“. Dokument je vjerojatno nastao u lipnju 1988., a ima 37 uredno paginiranih stranica (1.-37.). No, kao 38. stranica pridodan mu je jedan list koji je označen kao str. 11. Na tome očito neprispadajućem listu, koji je pisan različitim strojem, nalazi se tekst koji (s pravopisnim pogreškama) glasi: „Molimo da za navedena lica dostavite obavijest dali i dalje ostaju važe zbrane po čl. 43 toč. 6 ili se nekima mogu skinuti“, a potpisani je imenom šefa Odjeka Nedjeljke Vujanić („po ovlaštenju sekretara“) i proviđen pečatom (vjerojatno) Gradskoga sekretarijata za unutrašnje poslove Zagreb. U dokumentu su navedeni podaci za nešto manje od 340 osoba kojima je bila oduzeta putovnica. Na vrhu prve stranice dokumenta rukom je napisano (i parafirano nečitkim parafom): „Sve koje nisu okružene skinuta je zbrana 13. 6. 88. (dopis SDS br. 31/161/-3 od 8. 6. 88.)“ Time se očito htjelo kazati kako zbrana izdavanja putne isprave i dalje vrijedi za one osobe s popisa ispred čije-ga se imena nalazi redni broj zaokružen olovkom i flomasterom.

Činjenica da je dokumentu pridodana očito neprispadajuća posljednja stranica, i da se ne vidi logičan razlog zašto bi pojedini brojevi bili zaokruženi ne samo olovkom nego još i flomasterom, upućuje na to da je moguće kako je u dokumentu bilo i naknadnih neovlaštenih intervencija. No, mi ga predajemo javnosti u obliku u kojem smo ga primili, ne ispravljajući čak ni većinu očitih pogrešaka. Ne nagadamo zašto su jugoslavenske službe grijesile kod imena pojedinih ljudi, kod naziva naselja i slično, a nije jasno ni to, zašto za pojedine osobe nedostaju podaci (odnosno zašto postoji nesigurnost oko identiteta ili osobnih podataka). Ne pitamo se ni to, kako se je na popisu osoba kojima je 1988. dokinuta zbrana izdavanja putovnice našao, recimo, i Bruno Bušić, ubijen skoro deset godina ranije. Ovdje su na nekoliko mjesta očite pogreške ipak ispravljene radi jasnoće, što je naznačeno uglatim zgradama. Dokument objavljujemo

Priredio:

Tomislav JONJIĆ

na način da su imena osoba pred kojima se u izvorniku nalaze zaokruženi redni brojevi ovdje – podvučena:

1. ANDRIĆ MIROSLAV, rođ. 12. 10. 1946. u Tuzli, prijavljen u Zagrebu, Krbavská 10, veza broja: 31/19. od 12. 8. 1980., SDS-Zagreb (zbrana za izdavanje putne isprave)
2. APSEN-PINTARIĆ NADA-NADEŽDA, rođ. 17. 3. 1926. u Zlarin, Šibenik, prijavljena u Zagrebu, Vončinina 8, veza spisak SDS-a Centar Zagreb, od 24. 11. 1978. (Meštrović).
3. ARIFAJ ABDI, rođ. 17. 9. 1937. Suva Reka, prijavljen u Zagrebu, Dubrovačka aleja bb, SDS-Zagreb (broj nije evidentiran) nema putne isprave.
4. BABAC SVETOZAR, rođ. 20. 5. 1908. Makarska, prijavljen u Zagrebu, Klaićeva 38, veza broj: 31/36-44. od 22. 3. 1977. SDS-Zagreb (zbrana za izdavanje putne isprave – akcija „RADOST“).
5. BAČIĆ ANTE, rođ. 10. 10. 1926. Kućište, Gospic, prijavljen u Zagrebu, Mlinarska cesta 53, veza broja 31/19 od 12. 2. 1980. SDS-Zagreb (zbrana za izdavanje putne isprave).
6. BALEN KATA, rođ. 5. 9. 1913. Skočaj. 14. 5. 1987. odjavila prebivalište iz Zagreba u Bihać – veza broj: 31/19 od 12. 2. 1980. SDS-Centar Zagreb (zbrana za izdavanje putne isprave).
7. BALETIĆ MILOVAN, rođ. 17. 7. 1930. Zaostrog, Makarska, prijavljen u Zagrebu, Karadžićeva 1, veza broj: 31/19 od 12. 2. 1980. SDS-Centar Zagreb (zbrana za izdavanje putne isprave).
8. BARETIĆ TEREZIJA, rođ. 21. 7. 1920. Zagreb, prijavljena u Zagrebu, Brodarićeva 30, SDS-Centar Zagreb, pod broj: 31/77. od 21. 4. 1981. SDS-Zagreb dao suglasnost za izdavanje pasoša, ali zbrana nije skinuta.
9. BARIĆ MARIJA, rođ. 24. 3. 1912. mjesto rođenja nepoznato, nije prijavljena u Zagrebu (ako podnese zahtjev obavijestiti SDS-Zagreb, od 9. 5. 1968. g.).
10. BARIŠIĆ MIRKO, rođ. 5. 11. 1936. Levajski Varoš, Đakovo, prijavljen u Zagrebu, Dobri dol 6. Veza broja: 31/49. od 12. 2. 1980. SDS-Centar Zagreb (zbrana za izdavanje putne isprave).
11. BARKOVIĆ GRETA, rođ. 18. 11. 1931. Herceg Novi, prijavljena u Zagrebu, Tomićeva 8, veza broja: 1126/ od 3. 4. 1987. g. SDS-Centar Zagreb (zbrana za izdavanje putne isprave, rješenjem GSUP-a broj: 21/6-UP/I-159/87. od 23. 4. 1987. oduzet pasoš).
12. BARKOVIĆ KREŠIMIR, rođ. 4. 2. 1944. u Zagrebu, prijavljen u Zagrebu, Dujšinova 18, (ako podnese zahtjev obavijestiti Lončara, tel. 158).
13. BATINIĆ MATO, rođ. 16. 11. 1941. u Ždrinci, Gornji Vakuf, dana 21. 09. 1982. odjavljen u Dugo Selo, veza broj: 41/21 od 13. 2. 1976. g. SDS-Centar Zagreb (zahtjev za oduzimanje pasoša).
14. BELAK IGNACIJE, rođ. 19. 4. 1947. g. Resnik, Slavonska Požega, dana 06. 01. 1988. g. odjavljen u Beograd, veza broj – nepoznat – SDS Centar Zagreb.
15. BENČEVIĆ-CRNICA BLANKA, rođ. 11. 3. 1957. u Slavonskom Brodu, prijavljena u Zagrebu, Šišićeva 20, dopis bez broja – SDS Centar Zagreb.
16. BENKUŠ FRANCISKA – FANIKA, rođ. 1. 9. 1938. Tužno, Varaždin, prijavljena u Zagrebu, Ščitarjevska 28 (spisak osoba od 24. 11. 1978. – SDS-Centar Zagreb (Meštrović)).
17. BERIŠA GANI, rođ. 10. 3. 1950. Majanci, Podujevo, prijavljen u Zagrebu, Nuštarska 34 – veza broj OSUP-a Priština 1188/1 od 14. 10. 1975 (nema pasoš).
18. BIJELIĆ SREĆKO, rođ. 18. 12. 1930. Bribir, Šibenik, prijavljen u Zagrebu, Moše Pijade 97, - veza broja: 31/49 od 12. 2. 1980. SDS-Centar Zagreb (zbrana za izdavanje pasoša).
19. BIKIĆ PETAR, rođ. 30. 1. 1937. Karakašice, Sinj, prijavljen u Zagrebu, Hećimovićeva 11, - veza broja SDS-Zagreb: 31/77. Od 8. 6. 1977, obavijest da su prestali razlozi, vraćen pasoš, ali nije skinuta zbrana.
20. BILAN NEDELJKO, rođ. 18. 8. 1945. Prisoj, Sinj, nije prijavljen u

- Zagrebu, veza broja: 31/49. od 12. 2. 1980. SDS-Centar Zagreb, zabrana za izdavanje pasoša.
21. BOBAN ŠPIRO, rođ. 15. 3. 1957. u Splitu, nije prijavljen u Zagrebu, ako podnese zahtjev obavijestiti SDS-Centar Zagreb, Krkleca, tel. 137, evidentirano dana 28. 4. 1981. god.
22. BOBETKO JANKO, rođ. 10. 1. 1919. Crnec, Sisak, prijavljen u Zagrebu, G. Kovačića 29, veza broja: 31/77 od 23. 8. 1977. (zabrana za izdavanje pasoša, pasoš oduzet – važio do 22. 3. 1979. g.).
23. BOBIĆ JAGICA, rođ. 23. 7. 1923. u Zagrebu, prijavljena u Zagrebu, Palмотićeva 29 A, (ako podnese zahtjev obavijestiti SDS-Centar Zagreb, II. Odjel, evidentirano 09. 05. 1968. g.).
24. BORAS TOMISLAV, rođ. 21. 7. 1950. Vitina, Ljubuški, odjavljen iz Zagreba u Dubrovnik 1. 3. 1978. g., veza broja: 31/72, od 5. 7. 1977. g. SDS-Centar Zagreb, zabrana za izdavanje putne isprave, pasoš oduzet.
25. BOROŠAK DAVOR, rođ. 14. 3. 1913. Rijeka, prijavljen u Zagrebu, Jurjevska 27 A, veza broja: 04-3-16395 od 21. 12. 1977. SDS-Centar Rijeka. Oduzeta putna isprava 1977. godine. [Kao br. 25a umetnut rukom, pa prectan: BOŠNJAK IVAN, r. 17. 11. 1949. Preva/lj/, Lištice, dana 22. 7. 82. odjavljen u Split, veza naš broj: 31/4 od 23. 2. 78. – Očito ista osoba zapravo je navedena pod br. 29. Op. prir.]
26. BOŽIĆ DRAGO, rođ. 25. 7. 1946. u Zagrebu, nije prijavljen u Zagrebu, veza broja: 31/77. Od 23. 8. 1977. g. SDS-Centar Zagreb.
27. BOŽIĆ ANICA, rođ. 17. 4. 1941. u Čvrljevu, Šibenik, prijavljena u Zagrebu, Jurišićeva 1 (ako podnese zahtjev obavijestiti SDS-Centar Zagreb, II. Odjel, evidentirano 8. 5. 1968. g.)
28. BOŽIĆ JOSIP, rođ. 11. 8. 1938. Mernje, Zaprešić, prijavljen u Zaprešiću, veza broja: 31/62, od 5. 7. 1979. SDS-Centar Zagreb, (zahtjev da se oduzme pasoš).
29. BOŠNJAK IVAN, rođ. 17. 11. 1949. u Prova, Lištice, dana 22. 7. 1982. odjavljen u Split, veza broj: 31/4 od 23. 2. 1978. SDS-Centar Zagreb. Putna isprava broj HE 804971, oduzeta u GSUP-u Zagreb 12. 7. 1976. g.
30. BOŽIKOV VELJKO, rođ. 10. 9. 1947. Murter, prijavljen u Zagrebu, Braće Oreški 33, veza broja: 31/49, od 12. 2. 1980. SDS-Centar Zagreb, (zahtjev za oduzimanje pasoša).
31. BRATKOVIĆ DRAŽEN, rođ. 24. 2. 1942. Zagreb, prijavljen u Zagrebu, Kvaternikova 2, veza broja: 31/49. Od 12. 2. 1980. SDS-Centar Zagreb (zahtjev da se oduzme pasoš).
32. BRDAR MILE, rođ. 2. 2. 1946. Rušani, Livno, prijavljen u Zagrebu, Trakošćanska 41 A, veza broja depeše br. 1285/73. od 16. 4. 1973. (povezan sa ustaškom emigracijom u Zapadnoj Njemačkoj, oduzet mu pasoš u GSUP-u Zagreb).
33. BRKOVIĆ DRAGUTIN, rođ. 22. 6. 1937. u Peći, odjavljen 18. 03. 1971. u Samobor, veza depeše RSUP-a -?
34. BUDIŠA DRAŽEN, rođ. 25. 7. 1948. Drniš, prijavljen u Zagrebu, Divkovićeva 11, veza broja: 03/35. Str. Pov. 3-451 od 21. 5. 1982. i DEK-a GSUP-a Zagreb, oduzet mu pasoš u GSUP-u Zagreb.
35. BUDROVIĆ ZORAN, rođ. 14. 3. 1933. Hvar, dana 10. 9. 1964. god. odjavljen u Sinj, (ako podnese zahtjev, obavijestiti SDS-Centar Zagreb, II. Odjel, evidentirano 1968. g.).
36. BURGHARDT BORISLAV-JOSIP, rođ. 20. 11. 1944. Drenovci, Osijek, prijavljen u Zagrebu, ul. Palih omladinaca 6, veza broja: 858, 1045/1967. g. SDS Centar Zagreb (ako podnese zahtjev obavijestiti Drpić Josipa).
37. BURIĆ ANTE, rođ. 26. 6. 1930. Sinj, prijavljen u Zagrebu, Budislavljevićeva 6, veza broja: 41/86-76. i 98/7 i 469/2- od 4. 3. 1982. g. SDS-Centar Zagreb. Rješenjem GSUP-a Zagreb, broj: 19/8-UP/I-111314/81. odbijen zahtjev za izdavanje pasoša.
38. BURIĆ TOMA, rođ. 6. 10. 1944., Dubrava, Otočac, prijavljen u Zagrebu, Gomboševa 6, veza broja: 41/64. od 12. 10. 1976. SDS-Centar Zagreb, (zahtjev za oduzimanje pasoša).
39. BUŠIĆ BRUNO-ANTE, rođ. 6. 10. 1939., D. Vinjani, Imotski, prijavljen u Zagrebu, Racinova 10, veza broja: 211/28. od 1. 10. 1974. SDS-Centar Zagreb, zahtjev za oduzimanje pasoša. Rješenje GSUP-a Zagreb broj: 18/4-UP/1-2018/75., odbijen zahtjev za pasoš.
40. BUŠIĆ FERDO, rođ. 14. 10. 1948. D. Vinjani, Imotski, prijavljen u Zagrebu, Obodski Gaj 7, veza broja: 03-35-SP-0451/86. od 31. 7. 1987. Odsjeka za suzbijanje javne neprijateljske djelatnosti GSUP-a Zagreba, (zabrana za izdavanje pasoša, rješenjem GSUP-a broj: 21/6-UP/I-57720/85. oduzet pasoš).
41. BUTIĆ ZLATKO, rođ. 4. 11. 1919., Galakovac, Dvor na Uni, umro 1980. god., veza broja: 211610., od 12. 4. 1974. g. SDS-Centar Zagreb (zahtjev za oduzimanje pasoša, rješenjem GSUP-a broj: 18/4-UP/I-8294/74, od 18. 12. 1974. oduzet pasoš).
42. CEROVEČKI BORIS, rođ. 21. 9. 1949., Zagreb, prijavljen u Zagrebu, Horvaćanska cesta 140, veza broja: 31/49. od 12. 2. 1980. SDS-Centar Zagreb, zahtjev za oduzimanje pasoša. [Rukom kao br. 42a. dopisano: CICILIANI SANDA, bez dodatnih podataka. Op. prir.]
43. CINDRIĆ IVAN, rođ. 11. 9. 1936., Demarice, Ogulin, prijavljen u Zagrebu, Primorska 8/III, veza broja: 31/49. od 12. 2. 1980. g. SDS-Centar Zagreb, zahtjev za oduzimanje pasoša.
44. CRNOGORAC MIROSLAV, rođ. 21. 9. 1942., Čitluk, dana 6. 5. 1977. god. Odjavljen u Sisak, veza broja: 1463/72. od 13. 10. 1972. SDS-Centar Zagreb zabrana za pasoš, poslato Sisku 18. 5. 1977. g. (nije skinuta zabrana).
45. ČABRAJA IVAN, rođ. 1. 6. 1944., Bijelo Brdo, prijavljen u Zagrebu, Freudova 7/III, veza broja: II-6763/72. od 3. 2. 1972. g. Sektor za suzbijanje kriminaliteta GSUP-a Zagreb (veza ekstremne emigracije). Rješenjem GSUP-a broj: 18/4-UP/I-36668-1979. odbijen zahtjev za pasoš.
46. ČALUŠIĆ MARINKO, rođ. 25. 4. 1932. Pasići, Livno, dana 24. 3. 1975. odjavljen u Novi Sad, veza broja: 176/1- od 28. 1. 1974. SDS-Centar Zagreb.
47. ČAVAR [ČAVAR] MATO, rođ. 28. 8. 1931. Lisice, Lištice, prijavljen u Zagrebu, Moše Pijade 94, veza broja: 31/49. od 12. 2. 1980. SDS-Centar Zagreb, (zahtjev za oduzimanje pasoša).
48. ČELAN DINKO, rođ. 4. 9. 1941. Dugo Polje, Split, dana 6. 4. 1981. odjavljen u Zaprešić, veza broja: 31/77., akcija „RADOST“, SDS-Centar Zagreb.
49. ČERKEZ DRAGUTIN, rođ. 22. 9. 1927. u Čerigaju, Lištice, prijavljen u Zagrebu, Budaševska 3, veza broja: 31/77. – akcija „RADOST“, SDS-Centar Zagreb.
50. ČIČAK IVAN ZVONIMIR, rođ. 10. 8. 1947. Zagreb, prijavljen u Zagrebu, Kaptol 6, veza broja: 31/49. od 12. 2. 1980. SDS-Centar Zagreb, zahtjev za oduzimanje pasoša.

Sto koji su u obrnutog skida je zabrana 13.6.88.
Laznis 031 - br. 31/161/ - 3 od 9.6. 88.
Slijedeci lica kojima se skida zabrana:
(108 6.5.88) (obrnutim oznaku)

1. ANDRIĆ MIROSLAV, rođ. 12.10.1946. u Tuzli, prijavljen u Zagrebu, Krbačka 10, veza broja: 31/19. od 12.8.1980. SDS-Zagreb (zabrana za izdavanje putne isprave)
2. APSEN-PINTARIĆ NADA-HADEŽDA, rođ. 17.3.1926. u Zlarin, Šibenik, prijavljena u Zagrebu, Vončinina 8, veza spisak SDS-a Centar Zagreb, od 24.11.1978. (Meštrović).
3. ARIFAJ ABDI, rođ. 17.9.1937. Suva Reka, prijavljen u Zagrebu, Dubrovačka aleja bb, SDS-Zagreb (broj nije evidentiran) nema putne isprave.
4. BABAC SVETOZAR, rođ. 20.5.1908. Makarska, prijavljen u Zagrebu, Kliačeva 38, veza broj: 31/36-44. od 22.3.1977. SDS-Zagreb (zabrana za izdavanje putne isprave - akcija "RADOST").
5. BAČIĆ ANTE, rođ. 10.10.1926. Kučište, Gospic, prijavljen u Zagrebu, Minarska cesta 53, veza broja 31/19 od 12.2.1980. SDS-Centar Zagreb (zabrana za izdavanje putne isprave).
6. BALEN KATA, rođ. 5.9.1913. Skočaj, 14.5.1987. odjavila prebivaliště iz Zagreba u Blać - veza broj: 31/19 od 12.2.1980. SDS-Centar Zagreb (zabrana za izdavanje putne isprave.).
7. BALETIĆ MILOVAN, rođ. 17.7.1930. Zaostrog, Makarska, prijavljen u Zagrebu, Karadžićeva 1, veza broj: 31/19 od 12.2.1980. SDS-Centar Zagreb (zabrana za izdavanje putne isprave).
8. BARETIĆ TEREZIJA, rođ. 21.7.1920. Zagreb, prijavljena u Zagrebu, Brodariceva 30, SDS-Centar Zagreb, pod broj: 31/77. od 21.4.1981. SDS-Zagreb dao suglasnost za izdavanje pasoša, ali zabrana nije skinuta.
9. BARIĆ MARIJA, rođ. 24.3.1912. mjesto rođenja nepoznato, nije prijavljena u Zagrebu (ako podnese zahtjev obavijestiti SDS-Zagreb, od 9.5.1968. g.).

51. ČOLIG BARBARA, rođ. 19. 11. 1933. Novigrad Podravski, prijavljena u Zagrebu, Prudi II. br. 7, veza broj: 2361 od 3. 8. 1987. SDS-Centar Zagreb, (zabrana za izdavanje pasoša), rješenjem GSUP-a broj: 21/6-UP/I-5-391/87. od 13. 8. 1987. oduzet joj pasoš.
52. CONDIĆ-JAKIĆ ANTE, rođ. 10. 6. 1948. Imotski, dana 25. 3. 1981. odjavljen u Krapinu, veza broja: 31/18 od 31. 5. 1978., SDS-Centar Zagreb, zabrana, ali SDS Zagreb svojim dopisom broj: 31/65 od 14. 12. 1978. dao suglasnost OSUP-u Imotski da mu izdaju pasoš, (zabrana u Zagrebu nije skinuta).
53. ČRNEK IVAN, rođ. 4. 8. 1955. u Orehovec, Križevci (student teologije, Kaptolska 25, prijavljen u Zagrebu, Olovска 4, ako podnese zahtjev obavijestiti SDS-Centar Zagreb (Krkleca), evidentirano 1981. god).
54. ČULJAK LOVRO, rođ. 2. 11. 1934. (ili 1924.), Klobuk, Ljubuški, prijavljen u Zagrebu, Vajdin Vjenac 20/V., veza broja: 31/19. od 12. 2. 1980. SDS-Centar Zagreb (zabrana za izdavanje pasoša).
55. ČURIĆ [ČURIĆ] JAKOV, rođ. 16. 4. 1949. Korita, Duvno, prijavljen u Zagrebu, Laščinska cesta 10, veza broj: 1283 od 11. 6. 1973. g. SDS-Centar Zagreb (zabrana za pasoš)

56. ČUVALO ANDA, rođ. 8. 5. 1914., Hardomlje, Ljubuški, prijavljena u Zagrebu, Konjičinska 21, dopis SDS-a Zagreb, zabrana. SDS 819/3-88 od 9. 1. 1989. [Dio podataka precrtaan, pored imena rukom nečitko upisani brojevi. Op. prir.]
57. ČUVALO KAMILO, rođ. 25. 4. 1937., Provoj, Ljubuški, prijavljen u Zagrebu, Konjičinska 21, veza broja: 31/49. od 12. 2. 1980. SDS-Centar Zagreb, (zabrana za izdavanje pasoša). [Dio podataka precrtaan, pored imena rukom nečitko upisani brojevi. Op. prir.]
58. ČVRK IVAN, rođ. 9. 4. 1950. Šemovac, Varaždin, prijavljen u Zagrebu, Kikićeva 14, veza broja: 921/ od 26. 10. 1982., SDS-Centar Zagreb (zabrana za izdavanje pasoša, rješenjem GSUP-a broj: 19/8-UP/I-1407/83. oduzet pasoš).
59. ČUK FRANJO, rođ. 1. 10. 1958. Krasić, Jaska, dana 18. 09. 1986.. odjavljen u Jastrebarsko, veza broja: 25/12 od 25. 2. 1983. g. SDS-Centar Zagreb (zabrana za izdavanje pasoša). Rješenjem GSUP-a Zagreb broj: 19/8-UP/I-1407/83. oduzet pasoš.
60. ČURKOVIĆ TIHOMIR, rođ. 17. 6. 1944. Prisoj, Duvno, prijavljen u Zagrebu, Kluzova 63, SDS-Centar Zagreb (zabrana).
61. DABČEVIĆ-KUČAR SAVKA, rođ. 10. 12. 1923. Korčula, prijavljena u Zagrebu, Rockefellerova 57, veza broja: 21/49. od 12. 2. 1980. SDS-Centar Zagreb (zabrana).
62. DEJANOVIĆ KATARINA, rođ. 20. 10. 1945. Zdenčina, Garešnica, prijavljena u Zagrebu, M. Lovraka 27, SDS-a Bjelovar dopis OSUP-a Garešnica, koji joj je svojim rješenjem broj: UP/I-1407 od 25. 03. 1981. oduzeo pasoš.
63. DERONJA JOZEFINA-JOSIPA, rođ. 17. 3. 1935., prijavljena u Zagrebu, Jurjevska 57, veza spisak SDS-Centar Zagreb od 24. 11. 1978. g. (Meštrović).
64. DESPOT ĐURO, rođ. 25. 4. 1943. Udetina, Dvor, prijavljen u Zagrebu, Lenjingradskia 1, veza broja: 6/92. od 3. 9. 1984. obavijest SDS-a Centar Zagreb, da ne postoje smetnje za izdavanje pasoša, pasoš mu je izdan 1984., ali zabrana nije skinuta.
65. DEŽMAR LJUDEVIT, rođ. 19. 2. 1925. u Zagrebu, prijavljen u Zagrebu, Horvatovac 45, veza broja: 6/124 od 12. 12. 1984., dopis SDS-a Centar Zagreb da nema smetnji za izdati pa-

- 3 -

- soš, pasoš mu je izdan 1984., ali zabrana nije skinuta,
66. **DIZDAR MARKO**, rođ. 3. 4. 1951. Oklaj, Drniš, prijavljen u Zagrebu, Jabolna 9, veza broja: 3709/3-87. od 26. 1. 1988. g. Obavijest SDS-a Centar Zagreb da i dalje postoji zabrana za izdavanje pasoša. Rješenjem GSUP-a Zagreb, broj: 21/6-UP/I-5-50/ od 28. 1. 1988. g. odbijen mu je zahtjev za izdavanje pasoša.
67. **DODIĆ ANTUN**, rođ. 1. 6. 1940. Janjevo, prijavljen u Zagrebu, Štefanovečka 40 A, veza broja: 31/62. od 5. 7. 1979. (zabrana) i broja: 1924/1 od 1. 6. 1981. SDS-a Centar Zagreb, obavijest da više nema zakonskih smetnji za izdavanje pasoša, zabrana nije skinuta.
68. **DODIĆ JOŽEF**, rođ. 9. 5. 1933. Janjevo, prijavljen u Zagrebu, Josipovečka 17, veza broja: 31/62. od 5. 7. 1979. SDS-a Centar Zagreb, (zabrana za izdavanje pasoša).
69. **DOKMANOVIĆ JASMINKA**, rođ. 9. 8. 1963. u Zagrebu, prijavljena u Zagrebu, Ul. 8. maja 20, veza broja: 25/41. od 7. 7. 1983. g. SDS-Centar Zagreb, zahtjev za oduzimanje putne isprave. Rješenjem GSUP-a broj: 19/8-UP/I-3579/83. od 1. 8. 1983. oduzet joj je pasoš.
70. **DOMIĆ ROKO**, rođ. 16. 8. 1938.. Lovreć, Imotski, prijavljen u Zagrebu, Pasančeva 10, veza broja: 31/49. od 12. 2. 1980. g. SDS-a Centar Zagreb, zabrana za izdavanje pasoša.
71. **DOMINKOVIĆ VESNA**, udata KOŠTIĆ, rođ. 22. 6. 1967. g. u Zagrebu, dana 24. 2. 1987. odjavila se u Dvor. Veza obavijesti SDS-a Centar Zagreb iz 1983., ako podnese zahtjev obavijestiti II. Odjel, Ajduković Stevu.
72. **DOMOVIĆ VLADIMIR**, rođ. 21. 7. 1960. u Zagrebu, prijavljen u Zagrebu, Konjušićeva 15, veza broja: 2921/86. od 23. 2. 1987. g. SDS-Centar Zagreb, zabrana za izdavanje pasoša. Rješenjem GSUP-a Zagreb broj: 21/6-UP/I-1-256/87. od 28. 5. 1987. odbijen zahtjev za izdavanje pasoša.
73. **DOROTIĆ TOMISLAV**, rođ. 6. 9. 1923. g., Dubrovnik, dana 16. 12. 1982. odjavljen u Samobor, veza broja: 41/86. od 15. 12. 1975. SDS-a Centar Zagreb zahtjev za oduzimanjem pasoša. Rješenjem GSUP-a Zagreb, broj: 18/4-UP/I-1289/76. od 13. 1. 1976. oduzet pasoš.
74. **DOŠEN JOSIP**, rođ. 17. 3. 1934. (s ovim datumom rođenja nema), nego rođ. 21. 3. 1935. Rudopolje, Otočac,
19. **BIKIĆ PETAR**, rođ. 30.1.1937. Karakašice, Sinj, prijavljen u Zagrebu, Hećimovićeva 11, - veza broja SDS-Zagreb: 31/77, od 8.6.1977. obavijest da su prestali razlozi, vraćen pasoš, ali nije skinuta zabrana.
20. **RILAN HEDELJKO**, rođ. 18.8.1945. Prisoj, Sinj, nije prijavljen u Zagrebu veza broja: 31/49. od 12.2.1980. SDS-Centar Zagreb, zabrana za izdavanje pasoša.
21. **BOBAN ŠPIRO**, rođ. 15.3.1957. u Splitu, nije prijavljen u Zagrebu, (ako podnese zahtjev obavijestiti SDS-Centar Zagreb Krklecta, tel. 137. evidentirano dana 28.4.1981. god.
22. **BOBETKO JANKO**, rođ. 10.1.1919. Crnec, Sisak, prijavljen u Zagrebu, G, Kovačića 29, veza broja: 31/77, od 23.8.1977. (zabrana za izdavanje pasoša, pasoš oduzet- važio do 22.3.1979.g.).
23. **BOBIĆ JAGICA**, rođ. 23.7.1923. u Zagrebu, prijavljena u Zagrebu, Palmotičeva 29 A, (ako podnese zahtjev obavijestiti SDS-Centar Zagreb, II Odjel, evidentirano 9.5.1968. g.
24. **BORAS TOMISLAV**, rođ. 21.7.1950. Vrliča, Ljubuški, oduzet iz Zagreba u Dubrovnik 1.3.1978. g., veza broja: 31/72. od 5.7.1977. g., SDS-Centar Zagreb, zabrana za izdavanje putne isprave, pasoš oduzet.
25. **BOROŠAK DAVOR**, rođ. 14.3.1913. Rijeka, prijavljen u Zagrebu, Jurjevska 27 A, veza broja: 04-3-16395 od 21.12.1977. SDS-Centar Rijeka. Oduzeta putna isprava 1977. godine.
26. **BOZIĆ DRAGO**, rođ. 25.7.1946. u Zagrebu, nije prijavljen u Zagrebu, veza broja: 31/77. od 23.8.1977. g. SDS-Centar Zagreb.
27. **BOZIĆ ANICA**, rođ. 17.4.1941. u Čvrljevu, Šibenik, prijavljena u Zagrebu, Jurčićeva 1 (ako podnese zahtjev obavijestiti SDS-Centar Zagreb, II Odjel, evidentirano 8.5.1968. g.
28. **BOZIĆ JOSIP**, rođ. 11.8.1938. Merinje, Zaprešić, prijavljen u Zagrebu, veza broja: 31/62. od 5.7.1979. SDS-Centar Zagreb, (zahtjev da se oduzme pasoš).
- prijavljen u Zagrebu, Štajnbergova 35, protiv istog je kod OJT Zagreb, pod brojem: KT-2150/65. g. podignuta optužnica iz člana 117 i 118 KZ-a (kričivo djelo protiv naroda i države).
75. **DOVRANIĆ STJEPAN**, rođ. 2. 5. 1947. g. Čađavički Lug, Podravska Slatina, u Zagrebu nije prijavljen, veza broja: 31/77 – akcija „RADOST“, SDS-Centar Zagreb.
76. **DRAGOJEVIĆ IVICA**, rođ. 28. 1. 1934. g. u Vela Luka, Korčula, prijavljen u Zagrebu, Siget 16, veza broja: 31/49. od 12. 2. 1980. SDS-Centar Zagreb, zabrana za izdavanje pasoša.
77. **DRAŽINA MARTIN**, rođ. 8. 2. 1951. Priseg, Benkovac, dana 19. 3. 1980.
- odjavljen u Zadar, veza broja: 41/6- od 7. 1. 1976. SDS-a Centar Zagreb, zabrana za izdavanje pasoša.
78. **DRMIĆ MATO**, rođ. 19. 10. 1953. Dobrići, Duvno, dana 28. 8. 1986. odjavljen u Sesvete, veza obavijesti SDS-Centar Zagreb – ako podnese zahtjev javiti Jerković Mirku.
79. **DROBNIĆ OGNJEN**, rođ. 1. 8. 1946. Zagreb, prijavljen u Zagrebu, Gučetićeva 7, kod Okružnog suda u Zagrebu pokrenuta istraga pod brojem: Kio-1297/71. od 17. 12. 1971. g., zbog kričnog djela iz člana 118 KZ-a.
80. **DUMANČIĆ TOMO**, rođ. 21. 12. 1941. g. Osmanlije, Duvno, prijavljen u Zagrebu, Držićeva 74, veza broja:

- 41/28. od 6. 2. 1976. SDS-a Centar Zagreb, zahtjev za oduzimanje pasoša. Rješenjem GSUP-a Zagreb, broj: 18/4-UP/I-23130 od 31. 3. 1976. pasoš mu je oduzet.
81. DUVNJAK BOŽO, rođ. 22. 1. 1949. Gorjak, Sinj, nije prijavljen u Zagrebu, veza broja: 1283 od 11. 6. 1973. SDS-a Zagreb, zabrana za izdavanje pasoša.
82. ĐERĐAJ KRISTO (GJERGJAJ), rođ. 21. 1. 1940. Bistrožin, Đakovica, veza broja: 1262/60. od 05. 12. 1986. SDS Centar- Zagreb, zabrana za izdavanje pasoša. Rješenjem GSUP-a Zagreb broj: 21/6-UP/I-4495/84. odbijen zahtjev za pasoš.
83. ĐEREK NEDELJKO, rođ. 13. 4. 1947. Vinjani Gornji, Imotski, prijavljen u Zagrebu, Hribarov prilaz 2, veza broja: 1283 od 11. 3. 1973. SDS-Centar Zagreb, zabrana za izdavanje pasoša.
84. ĐIVIĆ DRAGOMIR, rođ. 1. 4. 1927. Čauševci, Livno, prijavljen u Zagrebu, Draškovićeva 58, evidentirano u evidenciji zabrana 1968. god. Ako podnese zahtjev za pasoš, obavijestiti II. Odjel SDS-a Centar Zagreb.
85. ĐODAN ŠIME, rođ. 27. 12. 1927., Radovljice, Zadar, prijavljen u Zagrebu, Svetog 22 B, veza broja: 31/49. od 12. 2. 1980. SDS-a Zagreb, zabrana za izdavanje pasoša.
86. ĐOGIĆ ZDRAVKO, rođ. 18. 9. 1941., Zagreb, prijavljen u Zagrebu, Vodovodna 16, veza broj: 31/49. od 12. 2. 1980., SDS-a Centar-Zagreb, zabrana za izdavanje pasoša.
87. ĐŽAMBAZOV TODOR, rođ. 27. 9. 1917., Skoplje, prijavljen u Zagrebu, Krajiška 15, veza broja: 31/62. od 5. 7. 1979., SDS-a Centar-Zagreb, zabrana za izdavanje pasoša.
88. FRANIĆ DRAGO, rođ. 2. 6. 1933., mjesto rođenja nepoznato, nije prijavljen u Zagrebu, veza spiska SDS-a Centar-Zagreb od 24.11.1978. (Meštrović).
89. FURJAN-SCOTT NEVENKA, rođ. 24. 11. 1958. u Zagrebu, prijavljena u Zagrebu, Preskarova 8, veza spiska, SDS-Centar-Zagreb od 24. 11. 1978. g. (Meštrović).
90. GABELICA IVAN, rođ. 1. 10. 1939. Podolje, Split, prijavljen u Zagrebu, Dalmatinska 3, veza akcije „POLET“, spisak lica od 6. 1. 1976. g. operativno-preventivnog sektora GSUP-a Zagreb.
91. GALEŠA VLADO, rođ. 14. 2. 1936., Šujica, Duvno, prijavljen u Zagrebu,
- Szabova 17, veza broja: 6/2 od 20. 1. 1984. SDS-a Centar Zagreb, zahtjev za oduzimanje pasoša. Rješenjem GSUP-a Zagreb, broj: 21/6-UP/I-5-739/84. od 22. 2. 1984., oduzet mu je pasoš.
92. GAŽI IVICA (Ivan), rođ. 19.11.1936. Hlebine, Koprivnica, prijavljen u Zagrebu, Mirogojska cesta 45 A, veza broja: 31/49. od 12. 2. 1980. SDS-Centar Zagreb, zabrana za izdavanje putne isprave.
93. GILJA DRAGICA, rođ. 3. 7. 1939., Lištice, prijavljena u Zagrebu, III. Ruđeški ogrank 14, veza broja: 41/54. od 13. 10. 1975. g. SDS-a Centar Zagreb, zabrana za izdavanje putne isprave.
94. GILJA PERO, rođ. 2. 8. 1940., Jare, Lištice, prijavljen u Zagrebu, 3. Ruđeški odvojak 14, veza broja: 41/54. od 13. 10. 1973. SDS-Centar Zagreb, zahtjev za oduzimanje putne isprave. Rješenjem GSUP-a Zagreb, broj: 18/4-1-9942/75. od 17. 10. 1975. oduzet pasoš.
95. GJEREK VELJKO-JERKO, rođ. 14. 7. 1944. u Vinjani Gornji, Imotski, u Zagrebu prijavljen na adresi Travanjska 20, Okružni sud u Zagrebu, pod brojem Kio-1333/71. od 20. 12. 1971. protiv istog pokrenuo istragu zbog krivičnog djela iz člana 118 KZ-a SFRJ.
96. GLASNOVIĆ FRANJO, rođ. 17. 9. 1935. u Janjevu, prijavljen u Zagrebu, Tarska 17, ako podnese zahtjev obavijestiti SDS-Zagreb (Gambirožu).
97. GLASNOVIĆ RENATA, rođ. 21. 1. 1964. u Zagrebu, prijavljena u Zagrebu, Prosinačkih žrtava 14, veza broja: 25/41. od 7. 7. 1983. g. SDS-Zagreb zabrana za izdavanje pasoša. Rješenjem GSUP-a broj: 19/8-UP/I-3577 od 28. 7. 1983. oduzeta putna isprava.
98. GLASNOVIĆ VINKO, rođ. 6. 9. 1933. g. u Janjevu, prijavljen u Zagrebu, Prosinačkih žrtava 14, zabrana SDS-Centar Zagreb (broj i datum nije utvrđen).
99. GLOWACKI IVO, rođ. 15. 8. 1912. u Rijeci, prijavljen u Zagrebu, Krčelićeva 24, veza broja: 21/49. od 12. 2. 1980., zabrana SDS-a Centar Zagreb za izdavanje pasoša.
100. GOJEVIC MARKO, rođ. 13. 9. 1948. Split, prijavljen u Zagrebu, Čulinečki zavoj 11, veza spiska lica akcija „POLET“ od 6. 1. 1976. g.
101. GOJEVIĆ VINKO, rođ. 16. 2. 1930. Kijevo, Knin, nije prijavljen u Zagrebu, veza spiska lica akcija „POLET“ od 6. 1. 1976. g.
102. GOTOVAC VLADO, rođ. 18. 9. 1930. Imotski, prijavljen u Zagrebu, B. Adžije 4, veza broja: 31/49. od 12. 2. 1980., SDS-Centar Zagreb, zabrana za izdavanje putne isprave.
103. GRBIĆ MILIVOJ, rođ. 8. 12. 1938., Privlaka, Zadar, prijavljen u Zagrebu, Albinijeva 8, veza broja: 31/49. od 28. 4. 1980. g. SDS-a Centar Zagreb, zabrana za izdavanje pasoša. Po zahtjevu SDS-a Zagreb, pod brojem 3149 od 4. 11. 1982. putna isprava izdana istom, ali zabrana nije skinuta.
104. GUCIĆ PAŠKO, rođ. 26. 1. 1953., Janjevo, prijavljen u Zagrebu, Konjšinska 10, SDS Zagreb svojim dopisom broj: 6/52 od 6. 6. 1984. dao suglasnost za izdavanje pasoša. Zabrana nije skinuta.
105. HABIJANČIĆ JELA, rođ. 5. 8. 1913. u Čazmi, prijavljena u Zagrebu, Česmina 6, veza broja: 1884 od 2. 9. 1986., SDS Zagreb stavio zabranu za izdavanje pasoša. Rješenjem GSUP-a Zagreb broj: 21/6-UP/I-1-54178/86. odbijen zahtjev za izdavanje pasoša.
106. HARAMIJA DRAGUTIN, rođ. 12. 8. 1923. g. Čavli, Rijeka, prijavljen u Zagrebu, Nazorova 43 c, veza broja: 31/49. od 12. 2. 1980. SDS-Centar Zagreb, zabrana za izdavanje pasoša.
107. HARAMUSTEK DRAGUTIN, rođ. 24. 4. 1949., prijavljen u Zagrebu, Remetska 23, presudom Okružnog suda Zagreb broj: K-3427/68. osuđen na 3 mjeseca zatvora, zbog krivičnog djela iz člana 119 KZ-a.
108. HEĆIMOVIĆ MIRKO, rođ. 1. 5. 1944., Kosa, prijavljen u Zagrebu, Palma 12, veza: akcija „POLET“, spisak lica od 6. 1. 1976. g.
109. HERCEG VLADIMIR, rođ. 25. 5. 1943., Klobuk, prijavljen u Zagrebu, Draškovićeva 70, veza broja: 31/49. od 12. 2. 1980. g. SDS-Centar Zagreb, zabrana za izdavanje pasoša.
110. HLAD MIJO, rođ. 24. 7. 1920., Voloder, Kutina, prijavljen u Zagrebu, Rokov perivoj 1, veza broja: 31/49. od 12. 2. 1980. SDS Zagreb, zabrana za izdavanje pasoša.
111. HLUPIĆ MIJO, rođ. 24. 10. 1931., Mihovljani, Zlatar Bistrica, prijavljen u Zagrebu, Jarnovićeva 11, veza broja: 21/62. od 24. 6. 1980. SDS Zagreb – zabrana i broja 1501, od 14. 5. 1987., suglasnost za izdavanje pasoša. Zabrana nije skinuta.

112. HODŽIĆ MIJO, rođ. 24. 1. 1948., Kaštel Stari, Split, nije prijavljen u Zagrebu, veza vaš broj: 1283 od 11. 6. 1973. – zabrana.
113. HORVAT TOMISLAV, rođ. 25. 11. 1962. g. u Zagrebu, prijavljen u Zagrebu, Klaićeva 38, - zabrana SDS-a Zagreb (bez broja).
114. HORVAT VLADIMIR, rođ. 21. 3. 1935. u Čakovcu, dana 18. 8. 1986. odjavljen u Beograd, zabrana SDS-a Zagreb (bez broja).
115. HORVATIĆ DUBRAVKO, rođ. 9. 12. 1939., Zagreb, Listopadska 7, vaš broj: 31/49. od 12. 2. 1980. – Zabrana.
116. HORVATIĆ VIŠNJA, rođ. 19. 6. 1926., Zlatar, Zlatar Bistrica, prijavljena u Zagrebu, Pavlinovićeva 14, SDS-Zagreb dao suglasnost za izdavanje pasoša 24. 7. 1986. (Studen), ali zabrana nije skinuta.
117. HULJEV VLATKA, rođ. 20. 1. 1957., Šibenik, dana 28. 6. 1983. odjavljena u Crikvenicu, veza vaš broj: 25/41 od 7. 7. 1983. – zabrana. Dopisom broj: 6/1333 od 10. 6. 1985. SDS Zagreb dao suglasnost za pasoš, ali zabrana nije skinuta.
118. ILIJEV JULIJAN, rođ. 10. 8. 1940., Bugarska, prijavljen u Zagrebu, Građečak bb, zabrana SDS-a Zagreb (nema broja ni zahtjeva).
119. IVANKOVIĆ ZVONKO (Vonta), rođ. 18. 4. 1919. Sisak, prijavljen u Zagrebu, 8. maja broj 13, vaš broj: 6/169 od 28. 12. 1984. – zabrana za izdavanje pasoša i broj: 6/133 od 10. 6. 1985., suglasnost za vraćanje pasoša. Zabrana nije skinuta.
120. IVANOV GEORGI, rođ. 11. 5. 1914., Bugarska, prijavljen u Zagrebu, De renčinova 18, veza vaš broj: 41/87. od 15. 12. 1975. zabrana za izdavanje putne isprave i broja: 6/138 od 28. 6. 1985. obavijest da su prestali razlozi za oduzimanje putne isprave, ali zabrana nije skinuta.
121. IVIČEVIĆ – BAKULIĆ JOZO, rođ. 21. 1. 1930., Vis, prijavljen u Zagrebu, Martićeva 12, veza vaš broj: 31/49. od 12. 2. 1980., zabrana za izdavanje putne isprave.
122. JAGAR JOSIP, rođ. 9. 4. 1935., Sveti Rok, Gospić – ili Zagreb, prijavljen u Zagrebu, Heinzelova 22, veza vaš broj: 31/49. od 1. 4. 1977., obavijest da su prestali razlozi za oduzimanje putne isprave, ali zabrana nije skinuta.
123. JAGIĆ MARTIN, rođ. 13. 8. 1930., Margečan, Ivanec, prijavljen u Zagrebu, Krupićeva 75, veza vaš broj: 31/49. od 12. 2. 1980., zabrana za izdavanje putne isprave.
124. JANKOVIĆ STJEPAN, rođ. 7. 4. 1918., Medići, Sinj, dana 10. 2. 1986. odjavljen u Dugo Selo, veza vaš broj: 31/49. od 12. 2. 1980., zabrana za izdavanje pasoša. [Kao br. 124a rukom upisan JANKOVIĆ DRAGAN, bez dodatnih podataka. Op. prir.]
125. JARIĆ NENAD, rođ. 27. 3. 1957., u Zagrebu, prijavljen u Zagrebu, Strozijeva 36, veza broja SDS-a Zagreb (ali broj nije evidentiran) – zabrana.
126. JAVOR IVAN, rođ. 29. 6. 1923., Podlapac, Udbina, prijavljen u Zagrebu, Srpanjska 36, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980., zabrana za izdavanje putne isprave.
127. JEDVAJ IZIDOR, rođ. 29. 4. 1942. Ivanec, prijavljen u Zagrebu, Palmotićeva 33, veza vaš broj: 25/41 od 7. 7. 1983., zabrana za izdavanje putne isprave, ista mu je oduzeta našim rješenjem UP/I-19/8-3575/83. od 28. 7. 1983.
128. JELIĆ ANTO, rođ. 7. 3. 1943. god. Jaklići, Prozor (svećenik), prijavljen u Zagrebu, Selska cesta 91, zabranu stavio SDS-Zadar, odbijen mu je zahtjev za izdavanje putne isprave našim rješenjem 19/8-UP/I-2404/84. od 20. 2. 1984.
129. JELAVIĆ MILJENKO, rođ. 12. 1. 1914., Vel. Prolog, Vrbovec, prijavljen u Zagrebu, Plemićeva 2, veza vaš broj: 31/19. od 12. 2. 1980. zabrana za izdavanje putne isprave.
130. JOVANOVIĆ ŽIVOJIN, rođ. 17. 2. 1923. Štipina, Knjaževac, prijavljen u Zagrebu, Hrvojeva 10, veza vaš broj: 31/49 od 12. 2. 1980. zabrana za izdavanje putne isprave.
131. JURAS JURE, rođ. 6. 12. 1928. u Splitu, prijavljen u Zagrebu, Draškovićeva 274, veza vaš broj: 31/10 od 21. 3. 1977. g. Zabrana za izdavanje putne isprave.
132. KABAKOVIĆ MARKO, rođ. 10. 9. 1942. u Sl. Hobaš, Slavonski Brod, prijavljen u Zagrebu, Tuškanac 80, veza vaš spisak lica od 24. 11. 1978. (Meštrović).
133. KABLAR NIKOLA, rođ. 30. 10. 1921. ili 21. 11. 1921. g. Bločevo selo, Knin, dana 2. 9. 1985. odjavljen u Zadar, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. g. zabrana za izdavanje pasoša.
134. KADIĆ STJEPAN, rođ. 31. 7. 1947. Gudinci, Slavonska Požega, prijavljen u Zagrebu, Miljacka 42 A, veza vaš broj: 31/19 od 2. 9. 1985. zabrana za izdavanje putne isprave.
135. KAJIĆ NIKOLA, rođ. 5. 2. 1902. Kalinovac, Đurđevac, prijavljen u Zagrebu, Tuškanac 77, veza vaš broj: 31/77., zabrana za izdavanje putne isprave.
136. KARAMARKO TOMISLAV, rođ. 25. 5. 1959., Zadar, prijavljen u Zagrebu, IV. Radnički put 8, veza vaš broj: 6/12 od 15. 2. 1984., zabrana za izdavanje putne isprave.
137. KARDUM VLADO, rođ. 27. 2. 1940., Zagreb, prijavljen u Zagrebu, Sopnička 71, SDS-Osijek – protiv istog vođen krivični postupak zbog krivičnog djela iz člana 118, ima depeše RSUP-a.
138. KEČEK ZVONKO, rođ. 24. 4. 1935. u Zagrebu, prijavljen u Zagrebu, Babonićeva 1, veza vaš spisak lica od 24. 11. 1978. (Meštrović).
139. KISELJAK FRANJO, rođ. 16. 5. 1940. u Kraljevec na Sutli, Klanjec, prijavljen u Zagrebu, Savska cesta 59, na Okružnom sudu Novo Mesto, pod brojem KI-109/72. od 7. 9. 1972. god. Pokrenuta istraga zbog krivičnog djela iz člana 119 KZ-a.
140. KNEŽEVIĆ BRUNO, rođ. 6. 10. 1930. Oklaj, Drniš, prijavljen u Zagrebu, Dakićev trg 1, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980., zabrana za izdavanje putne isprave.
141. KNEŽEVIĆ NEDJELJKO, rođ. 12. 9. 1937. Podbila, Posušje, prijavljen u Zagrebu, Pisarovinska 7, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980., zabrana za izdavanje putne isprave.
142. KOLOBARIĆ IVAN, rođ. 1. 2. 1949. Gor. Mamići, Duvno, prijavljen u Zagrebu, Zahradnika 11, Sektor za suzbijanje kriminaliteta GSUP-a Zagreb, pod brojem 3/K-89/72., dostavili njegovu putnu ispravu koju mu je oduzeo SDS Lištica, radi krivičnog djela iz člana 100 KZ-a.
143. KOMARICA ZVONIMIR, rođ. 28. 1. 1920. Banja Luka, prijavljen u Zagrebu, Rendićeva 13, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980., zabrana za izdavanje putne isprave.
144. KOS JANKO, rođ. 29. 9. 1949., Mihovljani, Zlatar Bistrica, prijavljen u Zagrebu, Prnjavoravska 15 A, veza vaš broj: 31/62 od 5. 7. 1979. g. zabrana za izdavanje putne isprave.
145. KOSOVARI REDŽEP, rođ. 20. 2. 1943., Đakovica, prijavljen u Za-

Nastavit će se

- 5 -

38. BURIĆ TOMA, rođ. 6.10.1944., Dubrava, Otočac, prijavljen u Zagrebu, Gombičeva 6, veza broja: 61/64. od 12.10.1976. SDS-Centar Zagreb, (zahtjev za oduzimanje pasoša).
39. BUŠIĆ BRUNO-ANTE, rođ. 6.10.1939., D. Vinjanin, Imotski, prijavljen u Zagrebu, Racinova 10, veza broja: 211/28. od 1.10.1974. SDS-Centar Zagreb, zahtjev za oduzimanje pasoša. Rješenje GSUP-a Zagreb broj: 18/4-UP/I-2018/75. odbijen zahtjev za pasoš.
40. BUŠIĆ FERDO, rođ. 14.10.1948. D. Vinjanin, Imotski, prijavljen u Zagrebu, Obodski Gaj 7, veza broja: 03-35-SP-o 451/86. od 31.7.1987. Osječka za suzbiljanje javne neprijateljske djelatnosti GSUP-a Zagreba, (zabrana za izdavanje pasoša, rješenjem GSUP-a broj: 21/6-UP/I-57720/85. oduzet pasoš).
41. BUTIĆ ZLATKO, rođ. 4.11.1919., Galakovac, Dvor na Uni, umro 1980. god., veza broja: 21/810. od 12.4.1974. g. SDS-Centar Zagreb (zahtjev za oduzimanje pasoša, rješenjem GSUP-a broj: 18/4-UP/I-8294/74. od 18.12.1974. oduzet pasoš).
42. CEROVEČKI BORIS, rođ. 21.9.1949., Zagreb, prijavljen u Zagrebu, Horvaćanska cesta 140, veza broja: 31/49. od 12.2.1980. SDS-Centar Zagreb, zahtjev za oduzimanje pasoša.
43. CINDRIĆ IVAN, rođ. 11.9.1936. Demarice, Ogulin, prijavljen u Zagrebu, Primorska 8/III, veza broja: 31/49. od 12.2.1980. g. SDS-Centar Zagreb, zahtjev za oduzimanje pasoša.
44. CRNOGORAC MIROSLAV, rođ. 21.9.1942., Čitluk, dana 6.5.1977. god. odjavljen u Šibenik, veza broja: 1463/72. od 13.10.1972. SDS-Centar Zagreb zabrana za pasoš, poslato Šibensku 18.5.1977. g. (nije skinuta zabrana).
45. ČABRAJA IVAN, rođ. 1.6.1944. Bijelo Brdo, prijavljen u Zagrebu, Feudova 7/III, veza broja: II-6763/72. od 3.2.1972. g. Sektor za suzbiljanje kriminaliteta GSUP-a Zagreb (veza ekstremne emigracije). Rješenjem GSUP-a broj: 18/4-UP/I-36668-1979. odbijen zahtjev za pasoš.
- grebu, Zemljakova 9, po obavijesti Općinskog suda u Zagrebu br. KO-2102/74., isti je presuđen na bezuvjetnu kaznu zatvora 8 mjeseci, zbog krivičnog djela iz člana 119 KZ-a.
146. KOŠČAK JOSIP, rođ. 31. 3. 1936., Završe, dana 19. 11. 1984. odjavljen u Rijeku, na zahtjev SDS-a Rijeka, našim rješenjem broj: UP/I-21/6-4468/85. oduzet pasoš.
147. KOVAČEVIĆ DALIBOR, rođ. 1. 6. 1931., Starograd, Hvar, prijavljen u Zagrebu, Moše Pijade 97 A, veza vaš broj: 1115/ od 17. 5. 1986. g. obavijest da nema smetnji za izdavanje putne isprave, ali nije skinuta zabrana.
148. KRALJ ZLATKO, rođ. 25. 11. 1956., Zagreb, prijavljen u Zagrebu, Tijardovićevo 4, veza vaš broj: 3015

- od 21. 10. 1987. g. – zabrana za izdavanje putne isprave.
149. KRALJEVIĆ SVETOZAR, rođ. 14. 9. 1951., Kočerin, Lištica. dana 15.03.1984. odjavljen u Ljubuški, veza vaš broj: 25/58 od 30. 9. 1983. god., zabrana za izdavanje pasoša. Našim rješenjem: 19/8-UP/I-4836/83. od 18. 10. 1983. pasoš oduzet.
150. KRALJIĆ DRAGUTIN, rođ. 8. 7. 1918., Karlovac, prijavljen u Zagrebu, Palmotićeva 3. Dana 18. 7. 1977. g. Kišić Pera, iz SDS-a Centar Zagreb javio da se istom ne izda pasoš, a da će dopis naknadno stići.
151. KRASNIĆ FATMIR, rođ. 25. 6. 1951. Trpež, Glogovac, dana 6. 5. 1987. odjavljen u Glogovac, veza vaš broj: 1508 od 19. 8. 1987. zabra-

- na za izdavanje pasoša. Našim rješenjem broj: 21/6-UP/I-1-418/87. od 14. 9. 1987. odbijen zahtjev.
152. KRUŽIĆ OTON, (rođ. – ostali podaci nepoznati) nije prijavljen u Zagrebu, u evidenciji zabrana stoji službena zabilješka, ako podnese zahtjev za stalnu putnu ispravu preko ambasade SFRJ u Torinu, javiti SDS-u Zagreb, (Rukavina Mili).
153. KRASNIQI MUJE, rođ. 10. 10. 1948. u Peći, nije prijavljen u Zagrebu, veza vaš broj: 1283 od 11. 6. 1973., zabrana za izdavanje putne isprave.
154. KUBURIĆ NAZIF, rođ. 17. 12. 1936., Gornji Vakuf, prijavljen u Zagrebu, II. Poljski put 30, veza vaš broj: 31/5 od 23. 2. 1978. g. zabrana za izdavanje putne isprave.
155. KUSTIĆ – ANTE ŽIVKO, rođ. 12. 12. 1930. Split, prijavljen u Zagrebu, Počiteljska 12, veza vaš broj: 36/302 od 29. 7. 1985. zabrana za izdavanje putne isprave. Odbijen mu je zahtjev za izdavanje putne isprave rješenjem broj: 21/6-UP/I-46474/85. od 5. 8. 1985. g.
156. KUŠAN ZLATKO, rođ. 23. 9. 1939. u Zagrebu, prijavljen u Zagrebu, Vrhovec 26, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. god. zabrana za izdavanje putne isprave.
157. KURTOVIĆ MIJO, rođ. 7. 4. 1948. Trolokve, Split, prijavljen u Zagrebu, P. Miškine 17, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. – zabrana za izdavanje putne isprave.
158. KUŠEK MILAN, rođ. 22. 5. 1930., Donja Batina, Zlatar Bistrica, prijavljen u Zagrebu, Medvedgradska 20, veza vaš spisak lica od 24. 11. 1978. (Meštrović),
159. LACKO VLADIMIR, rođ. 30. 7. 1945., Vinkovci, nije prijavljen u Zagrebu, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980., zabrana za izdavanje putne isprave.
160. LADAN TOMISLAV, rođ. 25. 6. 1932., Ivanjica, prijavljen u Zagrebu, Radnički dol 53, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. zabrana za izdavanje pasoša.
161. LEKO IVAN, rođ. 18. 10. 1914., Imotski, prijavljen u Zagrebu, Martićeva 11, veza vaš broj: 31/77 od 23. 8. 1977. g. zabrana za izdavanje pasoša.
162. LENARTIĆ IVAN, rođ. 21. 4. 1937., Đenkovec, Krapina, dana 16. 6. 1978. g. odjavljen za Koprivnicu, OSUP-Koprivnica svojim dopisom

- broj: KV-1055/76 od 8. 12. 1976. god. stavio zabranu za izdavanje istom putne isprave zbog neprijateljskog istupanja. Našim rješenjem 1976. g. oduzeta mu je putna isprava.
163. LENGYEL-BOSILJEVAC ARANKA, rođ. 6. 3. 1957. u Zagrebu, prijavljena u Zagrebu, Zvornička 18, veza vaš broj: 98/60 od 16. 12. 1982. (Predmet Furjan Nevenka i drugi) – zabrana za izdavanje putne isprave.
164. LESKARAC ILIJA, rođ. 30. 6. 1944., Bočun, Kostajnica, prijavljen u Zagrebu, Poldina bb, Okružni sud u Zagrebu pod brojem: Kio-1355/71, protiv istog pokrenuta istraga za krivično djelo iz člana 109 i 118 (neprijateljska propaganda).
165. LEVAR MIHAEL, rođ. 7. 9. 1949., mjesto rođenja nepoznato, nije prijavljen na prebivalište u Zagrebu, RSUP-SRH-e svojim dopisom broj: 2/3-9761/1 od 28. 3. 1973. g. obavijestio da je isti emigrant.
166. LIJOVIĆ FILIP, rođ. 6. 1. 1933., Žirrović, Livno, prijavljen u Zagrebu, Žitnjak 31, veza vaš broj: 31/77 od 8. 4. 1977. g., akcija „RADOST“
167. LIPANOVIĆ IVAN, rođ. 11. 6. 1949. u Zagrebu, prijavljen u Zagrebu, Kardžićeva 3, veza vaš broj: 31/77 od 8. 4. 1977. g., akcija „RADOST“.
168. LOJEN DRAGICA, rođ. 22. 9. 1922., Šćepanje, Novi Marof, prijavljena u Zagrebu, Kružna 79, veza vašeg spiska lica od 24. 11. 1978. (Meštović).
169. LONČAR KARLO, rođ. 29. 12. 1919., Vinagora, Pregrada, prijavljen u Zagrebu, Kalčićeva 30, Okružni sud Zagreb pod brojem: Kio-1504-74 od 19. 2. 1975. god. pokrenuo istragu zbog krivičnog djela iz člana 174 i 119 stav 3 KZ-a.
170. LONČAREVIĆ VLADIMIR, rođ. 26. 7. 1960., Zagreb, prijavljen u Zagrebu, Kišpatićeva 29, veza vaš broj: 6/48 od 19. 3. 1985. – zabrana za izdavanje putne isprave. Našim rješenjem broj: 21/6-UP/I-5-1381/85 od 04.03.1985.. oduzet pasoš.
171. LUGAREC DRAGUTIN, rođ. 14. 11. 1943. Donja Kupčina, Jastrebarsko, prijavljen u Zagrebu, Dubravica 64, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. – zabrana za izdavanje pasoša.
172. LUGAREC VLADIMIR, rođ. 26. 7. 1960. u Zagrebu, prijavljen u Zagrebu, kišpatićeva 29, veza vaš broj: 41/39 od 10. 3. 1976. g. zabrana za izdavanje putne isprave.

- 7 -	
55. ČURIĆ JAKOV, rođ. 16.4.1949. Korita, Duvno, prijavljen u Zagrebu, Laščinska cesta 10, veza broj:1283 od 11.6.1973.g. SDS-Centar Zagreb (zabrana za pasoš).	
56. ČUVALO ANDJA, rođ. 8.5.1914., Hardomlje, Ljubuški, prijavljena u Zagrebu, Konjščinska 21, dopis SDS-a Zagreb, zabrana. 619/3-42 9.4.84.	
57. ČUVALO KAMILO, rođ. 25.4.1937., Provoj, Ljubuški, prijavljen u Zagrebu, Konjščinska 21, veza broja:31/49. od 12.2.1980. Tko/w/46. SDS-Centar Zagreb, (zabrana za Izdavanje pasoša). 564-84	
58. ČVRK IVAN, rođ. 9.4.1950. Šemovac, Varaždin, prijavljen u Zagrebu, Kikićeva 14, veza broja:921/ od 26.10.1982., SDS-Centar Zagreb(zabrana za Izdavanje pasoša), rješenjem GSUP-a broj: 19/8-UP/I-1407/83. oduzet pasoš.	
59. ČUK FRANJO, rođ. 1.10.1958. Krašić, Jaska dana 18.9.1986. odjavljen u Jastrebarsko, veza broja:25/12 od 25.2.1983.g. SDS-Centar Zagreb (zabrana za Izdavanje pasoša. Rješenjem GSUP-a Zagreb broj:19/8-UP/I-1407/83. oduzet pasoš.	
60. ČURKOVIC TIHOMIR, rođ. 17.6.1944. Prisoj, Duvno, prijavljen u Zagrebu, Kluzova 63, SDS-Centar Zagreb (zabrana).	
61. DABČEVIĆ-KUČAR SAVKA, rođ. 10.12.1923. Korčula, prijavljena u Zagrebu, Rockeyellerova 57, veza broja:31/49. od 12.2.1980. SDS-Centar Zagreb (zabrana).	
62. DEJANOVIĆ KATARINA, rođ. 20.10.1945. Zdenčina, Garešnica, prijavljena u Zagrebu, M.Lovraka 27, SDS-a Bjelovar dopis OSUP-a Garešnica, koji joj je svojim rješenjem broj:UP/I-1407 od 25.3.1981. oduzeo pasoš.	
63. DERONJA JOZEFINA-JOSIPA, rođ. 17.3.1935., prijavljena u Zagrebu, Jurjevska 57, veza spisak SDS- Centar Zagreb, od 24.11.1978. g. (Meštović).	

173. LUKAČ JOZO, rođ. 20. 4. 1944. g. Liskovača, Duvno, prijavljen u Zagrebu, Nazorova 2, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980., zabrana za izdavanje putne isprave.
174. LUKIĆ ANTE, rođ. 20. 7. 1949., Odžak, Bugojno, prijavljen u Zagrebu, Stančićeva 4, veza broja: 01/2079-OSUP-a Split od 13. 2. 1974. g. – zabrana za izdavanje putne isprave jer je u inozemstvu kontaktirao sa politički negativnim licima.
175. LUKENDA DRAGO, rođ. 25. 6. 1942., Tišljani, prijavljen u Zagrebu, Remete 99, veza spiska akcija „POLET“. OPES-a GSUP-a Zagreb od 6. 1. 1976. god.
176. LUKIĆ-PRIKOSOVIĆ MARIJA, rođ. 9. 6. 1943. g. u Zagrebu, austrijska državljanka u Zagrebu prijavljene na adresi Nazorova 28, dana 9. 5. 1968. u evidenciji zabrana stoji službena zabilješka ako podnese zahtjev za putnu ispravu, javiti SDS-u Zagreb, II. Odjela (Ćeko Dušanu).
177. LUKIĆEVIC VELIMIR, rođ. 24. 7. 1929. g., Senjski Rudnik, Ćuprija, nije prijavljen u Zagrebu, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. zabrana za izdavanje pasoša.
178. LULIĆ JOSIP, rođ. 15. 3. 1928., Stari grad, Hvar, prijavljen u Zagrebu, Vukovićeva 7, veza vaš broj: 31/77 od 8. 7. 1977. – akcija „RADOST“.
179. LJEVAR FRANJO, rođ. 10. 1. 1942., Dragočaj, prijavljen u Zagrebu, N. Marakovića 27 A, Okružni sud u Zagrebu pod brojem: Kio-118/72 vodio istragu zbog krivičnog djela iz člana 118 (neprijateljske propagande).

180. LJUBIĆ MATE, rođ. 12. 5. 1947., Split, prijavljen u Zagrebu, Amruševa 19, veza vaš broj: 1609 od 1. 6. 1987. – data suglasnost za izdavanje pasoša, ali zabrana nije skinuta.
181. MACUKIĆ ANDELINA, rođ. 11. 10. 1946., Janjevo, Lipljan, prijavljena u Zagrebu, 4. Luka 33, veza vaš broj: 435/1 od 12. 2. 1981. – zabrana za izdavanje putne isprave.
182. MARKOVINOVIĆ TOMO, rođ. 22. 2. 1942. u Paulin Kloštar, dana 12. 7. 1974. za Pregradu, veza vaš broj: 128/28 od 28. 6. 1974., zabrana za izdavanje putne isprave.
183. MAČKIĆ HASAN, rođ. 21. 12. 1938., Priluka, Livno, prijavljen u Zagrebu, I. Moslavačke brigade 6 c, veza vaš spisak od 24. 11. 1978. (Meštrović).
184. MAGAŠ ŠTEFICA, rođ. 4. 8. 1952., Željeznica, Ivanec, prijavljena u Zagrebu, Tuškanac 80, veza vaš spisak od 24. 11. 1978. (Meštrović).
185. MANOLA SREĆKO, rođ. 6. 10. 1914., Travnik, prijavljen u Zagrebu, Nazorova 43 c, veza vaš broj: 31/77 od 23. 8. 1977., zabrana za izdavanje putne isprave.
186. MANOLIĆ JOSIP, rođ. 22. 3. 1920., Katinovci, Bjelovar, prijavljen u Zagrebu, Nazorova 57, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. g. – zabrana za izdavanje putne isprave.
187. MRČELA VLADIMIR, rođ. 17. 11. 1938., Natalice, Omiš, prijavljen u Zagrebu, Hercegovačka 111, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. g. – zabrana za izdavanje putne isprave.
188. MARIĆ ZVONIMIR, rođ. 1. 4. 1944. u Posušje, Mostar, prijavljen u Zagrebu, Sachova 4, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. – zabrana za izdavanje putne isprave.
189. MARTINEC [MARTINAC] KREŠIMIR, rođ. 22. 5. 1946. u Zagrebu, prijavljen u Zagrebu, Pantovčak 107, Okružni sud u Zagrebu pod brojem: Kio-1336/71 od 23. 12. 1971. g. pokrenuta istraga zbog krivičnog djela iz člana 118 stav 1 KZ-a.
190. MATIJEVIĆ IVAN, rođ. 5. 5. 1939. Pos. Podgajci, Županja, prijavljen u Zagrebu, Bućarova 3, veza vaš broj: 3033 od 23. 10. 1987., zabrana za izdavanje putne isprave. Našim rješenjem oduzet pasoš 11. 11. 1987. godine.
191. MARINKOVIĆ TONČI, rođ. 17. 8. 1947., Bol, Brač, prijavljen u Zagrebu, Petrova 68, veza vaš broj: 3033 od 23. 10. 1987. – zabrana za izdavanje putne isprave. [Svi podaci za osobu pod br. 191 precrtni, a na margini dopisan nečitak teksta. Op. prir.]
192. MATIJEVIĆ ZLATKO, rođ. 10. 2. 1955., Zagreb, prijavljen u Zagrebu, Opatička 21, veza vaš broj: 6/4- od 25. 1. 1984. – zabrana za izdavanje putne isprave.
193. MATOŠIĆ NIKOLA, rođ. 26. 3. 1937., Janjevo, prijavljen u Zagrebu, Podsusedska Aleja 31, veza vaš broj: 31/62 od 5. 7. 1979., zabrana za izdavanje putne isprave. (nap.: ima sud)
194. MESIĆ STJEPAN, rođ. 24. 12. 1934., Orahovica, prijavljen u Zagrebu, Ilica 87, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. – zabrana za izdavanje putne isprave.
195. MASLAČ MIŠKO, rođ. 13. 4. 1940., Cerovica, Čapljina, prijavljen u Zagrebu, Vrapče 127. Oduzeta mu putna isprava zbog krivičnog djela iz člana 119.
196. MEDIĆ BEATA ARALICA BOŽIĆA, rođ. 1. 1. 1954., ČAPLJINA, prijavljena u Zagrebu, Zagorske brigade 1, veza vaš broj: 41/72 od 12. 11. 1976. g. zabrana za izdavanje putne isprave.
197. MIJATOVIĆ ANĐEJKO, rođ. 27. 1. 1939., Tihaljina, Grude, prijavljen u Zagrebu, Tagliati 12, ako podnese zahtjev obavijestiti SDS-Centar Zagreb – Đukić Boška. Odbijen mu je zahtjev za izdavanje putne isprave 1983. god., veza akcija „POLET“ od 6. 1. 1976. g.
198. MIJIĆ PETAR, rođ. 2. 7. 1938., Lišani, Benkovac, prijavljen u Zagrebu, Maksimirска 79 A, veza depeše SDS-Split broj: 610-Fd od 9. 9. 1974. g. – zabrana za izdavanje putne isprave.
199. MIKELIĆ GRGO, rođ. 8. 3. 1947., Kijaci, Drniš, prijavljen u Zagrebu, Freudreichova 3, veza vaš broj: 1571/ od 3. 6. 1987. – zabrana za izdavanje putne isprave. Našim rješenjem broj: 21/6-UP/I-5-303/87 od 12. 6. 1987. odbijen zahtjev za izdavanje putne isprave.
200. MIKULIĆ ANA, rođ. 25. 9. 1937., Turanj, Karlovac, prijavljena u Zagrebu, Horvatinova poljana 6, veza vaš broj: 6/166-2 od 27. 8. 1985. obavijest da nema zakonskih smetnji za izdavanje putne isprave. 2. 9. 1985. putna isprava izdana, zabrana nije skinuta.
201. MIKULIĆ udata PUCIĆ SLOBO-DANKA, rođ. 15. 5. 1960., Zagreb,
- vanje putne isprave. [Svi podaci za osobu pod br. 191 precrtni, a na margini dopisan nečitak teksta. Op. prir.]
202. MILAS KRUNOSLAV, rođ. 18. 5. 1949. u Zagrebu, prijavljen u Zagrebu, Proleterskih brigada 191, veza vaš broj: 31/77 od 8. 4. 1977. god. akcija „RADOST“.
203. MILIVOJEVIĆ VUKO ili VINKO, rođ. 1923. god., nije prijavljen u Zagrebu, SJS-Mostar svojim zahtjevom broj: 178/68 od 8. 10. 1968. stavio zahtjev za oduzimanje putne isprave, a prema podacima SDS-a Mostar isti je ratni zločinac.
204. MILOŠ udata ČOSOVIĆ MARIJA, rođ. 6. 1. 1953., Preko, Zadar, prijavljena u Zagrebu, Fortilova 1, veza vaš broj: 41/72 od 12. 11. 1976. zabrana za izdavanje putne isprave.
205. MILOŠ TVRTKO, rođ. 31. 7. 1941., Mostar, prijavljen u Zagrebu, Mandićeva 6, veza vaš broj: 41/72 od 12. 11. 1976. - zabrana za izdavanje putne isprave.
206. MINTAS-HODAK LJERKA, rođ. 26. 1. 1952., Zagreb, prijavljena u Zagrebu, 8. maja 29, veza vaš broj: 1283 od 11. 6. 1973. – zabrana za izdavanje putne isprave.
207. MIKŠIĆ JADRANKA, rođ. 3. 2. 1951., Karlovac, nije prijavljena u Zagrebu, veza vaš broj: 1283 od 11. 6. 1973. – zabrana za izdavanje putne isprave.
208. MIŠKULIN JELENA, rođ. 5. 8. 1911., Kostajnica, prijavljena u Zagrebu, Masarykova 20, veza vaš broj: 1057 od 7. 5. 1986. g. obavijest da nema zakonskih smetnji za izdavanje putne isprave. Zabrana nije skinuta.
209. MOLNAR IVAN, rođ. 23. 8. 1918., Gušće, Sisak, prijavljen u Zagrebu, Dakićev trg 3, veza vaš broj: 41/76 od 18. 11. 1975. g. zabrana za izdavanje putne isprave.
210. MORMAN NADA, rođ. 3. 10. 1950., Piskovica, Đakovo, dana 27. 4. 1982. odjavljena u Veliku Goricu, veza vaš broj: 211/74 od 1. 2. 1974. – zabrana za izdavanje putne isprave.
211. MUSA VLADISLAV, rođ. 22. 7. 1936., Konjic, prijavljen u Zagrebu, Kranjčevićeva 37, veza vaš broj: 1252 od 12. 11. 1970. g. – zabrana za izdavanje putne isprave.
212. MIŠURA ŠIME, rođ. 21. 11. 1937., Kraljica, Šibenik, prijavljen u Zagreb,

- bu, Aleja Pomoraca 11/12, veza vaš broj: 41/49 od 7. 10. 1975. predmet Mileusnić Helena i drugi - zabrana za izdavanje putne isprave.
213. **MRŠIĆ ZDRAVKO**, rođ. 11. 5. 1936. u Mostaru, prijavljen u Zagrebu, Novakova 35, veza vaš broj: 41/93 od 23. 12. 1975. zabrana za izdavanje putne isprave.
214. **MUSLIM NIKOLA**, rođ. 1. 1. 1940., Ogorje Gornje, Split, prijavljen u Zagrebu, Lenjingradska 40, veza vaš broj: 6/100 od 13. 9. 1984. zabrana za izdavanje putne isprave. [Svi podaci za osobu pod br. 214 precrtni, a na margini dopisan nečitak teksta. Op. prir.]
215. **MUSULIN DUŠAN**, rođ. 19. 9. 1936., Staševica, Kardeljevo, prijavljen u Zagrebu, Varićakova 18, veza vaš broj: 3071 od 21. 12. 1987. - zabrana za izdavanje putne isprave. Našim rješenjem broj: 21/6-UP/I-1-610/87 od 30.12.1987. odbijen zahtjev za izdavanje pasoša.
216. **NIKOLIĆ ZDENKA**, rođ. 26. 3. 1935., Zagreb, prijavljena u Zagrebu, Šulekova 6, veza spiska osoba SDS-a Centar Zagreb od 24. 11. 1978. g. (Meštrović).
217. **NJERŠ ĐURO**, rođ. 12. 5. 1941. u Zagrebu, prijavljen u Zagrebu, Šestinski vijenac 58, veza spiska osoba SDS-a Centar – od 24. 11. 1978. (Meštrović).
218. **NOVČIĆ VANJA**, rođ. 29. 11. 1929. u Šibeniku, prijavljena u Zagrebu, Đordićeva 5, veza broj: 5400/75 od 26. 12. 1978. SJS-Slavonska Požega, zabrana za izdavanje putne isprave.
219. **NOVAK BOŽIDAR**, rođ. 18. 5. 1925., Hvar, prijavljen u Zagrebu, Dobri dol 56, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. - zabrana za izdavanje putne isprave.
220. **NOVAKOVIĆ ZORA**, rođ. 20. 1. 1946., Gornji Oštrc, Jastrebarsko, prijavljena u Zagrebu, IV. Luka 6B, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. - zabrana za izdavanje putne isprave.
221. **ODICKI JOSIP**, rođ. 19. 2. 1945., Virovitica, dana 29. 10. 1975. odjavljen u Virovitici. Operativno preventivni sektor GSUP-a Zagreb broj: 02/3-Str.pov-6-293 od 24.04.1975. - zabrana za izdavanje putne isprave.
222. **OGNJENOVICI BRANKO**, rođ. 3. 10. 1923., Zagreb, prijavljen u Zagrebu, Davor 5, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. - zabrana za izdavanje putne isprave.
223. **OLUJIĆ KRUNOSLAV**, rođ. 23. 2. 1952., Derventa, nije prijavljen u Zagrebu, veza vaš broj: 1283 od 11. 6. 1973. g. - zabrana za izdavanje putne isprave.
224. **OMEROVIĆ MUSTAFA**, rođ. 13. 6. 1925., Lukavac, Dobojski, prijavljen u Zagrebu, Štrosmajerov trg 8/3, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. - zabrana za izdavanje putne isprave.
225. **OŽVALD TUGOMIR**, rođ. 5. 3. 1943., Pustava, Klanjec, prijavljen u Zagrebu, Vidovec 57, 10. 10. 1980. odbijen zahtjev zbog javne neprijateljske djelatnosti.
226. **PARADŽIK ANTE**, rođ. 10. 2. 1943., Predgrađe, Ljubiški, dana 3. 2. 1986. odjavljen u Donju Stubicu, kod Okružnog suda Zagreb vođen krivični postupak iz krivičnog djela protiv naroda i države.
227. **PARAGA DOBROSLAV**, rođ. 9. 12. 1960. u Zagrebu, dana 30. 4. 1987. odjavljen u Ljubljani, veza vaš broj: 238/2 od 24. 11. 1980. g. zabrana za izdavanje putne isprave.
228. **PARAGA DOMAGOJ**, rođ. 25. 9. 1959., Zagreb, prijavljen u Zagrebu, Zeleni dol 6, veza vaš broj: 698/86 zabrana za izdavanje putne isprave.
229. **PALIĆ TONINA-LJILJA**, rođ. 30. 9. 1945., Janjevo, prijavljena u Zagrebu, Konjčinska 16, veza vaš broj: 31/62 od 5. 7. 1979. - zabrana za izdavanje putne isprave.
230. **PARAĆ KREŠIMIR**, rođ. 10. 9. 1933., Skradin, Šibenik, prijavljen u Zagrebu, Siget 20 A, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. zabrana za izdavanje putne isprave.
231. **PAŠTROVIĆ RATIBOR**, rođ. 20. 6. 1937., Novigrad, Zadar, prijavljen u Zagrebu, Vukovarska bb, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. - zabrana za izdavanje putne isprave.
232. **PAVELIĆ ANTE**, rođ. 19. 9. 1929., Velačić, Ključ, prijavljen u Zagrebu, Poljančka bb, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. - zabrana za izdavanje putne isprave.
233. **PAVIČIĆ KLARA**, rođ. 3. 9. 1941., Zagreb, prijavljena u Zagrebu, Adžijina 20 (dana 20.05.1971. g. evidentirana u zabrana službena zabilješka „ako podnese zahtjev za putnu ispravu, obavijestiti SDS-Centar Zagreb – Barbir Branka“)
234. **PAVLICEVIĆ STJEPAN**, rođ. 27. 2. 1942. u Zagrebu, prijavljen u Zagrebu, Ilica 131, veza vaš broj: 1283 od 28. 8. 1973. g. zabrana za izdavanje putne isprave.
235. **PEITE IVAN**, rođ. 17. 12. 1925. g. Otočac, prijavljen u Zagrebu, Aleja pomoraca 5, veza vaš broj: 31/77 od 8. 4. 1977., akcija „RADOST“.
236. **PEMIĆ JOSIP, JOŽEF**, rođ. 20. 2. 1922., Kunšperk, Šmarje pri Jelšah, prijavljen u Zagrebu, Aleja C. Zetkin 9, veza vaš broj: 41/56 od 5. 7. 1976. g. zabrana za izdavanje putne isprave. (osuđen na 20 godina zatvora zbog krivičnog djela protiv naroda i države).
237. **PEMIĆ-ZDOLŠEK ZLATA**, rođ. 30. 1. 1927. u Zagrebu, prijavljena u Zagrebu, Aleja C. Zetkin 9, veza vaš broj: 41/56 od 5. 7. 1976. g.
238. **PERAIĆ RATKO**, rođ. 13. 7. 1942., Polača, Benkovac, prijavljen u Zagrebu, Trg Zrinjskog 1, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. g. zabrana za izdavanje putne isprave.
239. [Ne postoji u popisu; očevđeno pisarska pogreška. Op. prir.]
240. **PERICA ĐURO**, rođ. 29. 1. 1941., Nijemci, Vinkovci, prijavljen u Zagrebu, Ostrogovićeva 2, veza vaš broj: 41/47 od 23. 4. 1976. g. zabrana za izdavanje putne isprave. Pasoš oduzet od ovog Odjela dana 19. 8. 1976.
241. **PERICA JADRANKA**, rođ. 29. 3. 1944. g. Dobro selo, Mostar, prijavljena u Zagrebu, Ostrogovićeva 2, veza vaš broj: 41/47 od 23. 4. 1976., zabrana za izdavanje putne isprave..
242. **PERIĆ IVAN**, rođ 11. 10. 1933. Potoci, Mostar, prijavljen u Zagrebu, V. Kovačića 3, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. - zabrana za izdavanje putne isprave i veza vaš broj: 847/ od 12. 4. 1986. – suglasnost za izdavanje putne isprave. Pasoš izdan stranci 21. 4. 1986., ali zabrana nije skinuta.
243. **PEROŠ VELJKO**, rođ. 12. 12. 1926., Sukošan, Zadar, prijavljen u Zagrebu, Kranjčevićeva 23, veza vaš broj: 31/36-44 od 22. 3. 1977. g., akcija „RADOST“ i broja 31/19 od 12. 2. 1980. g., zabrana za izdavanje putne isprave.
244. **PETRIČEVIĆ IVICA**, rođ. 31. 10. 1955., Split, prijavljen u Zagrebu, Poljana B. Hanžekovića 19, veza vaš broj: 1190/21 od 30. 6. 1986. g., zabrana za izdavanje putne isprave. Našim rješenjem br.: UP/I-2444/86 od 10. 4. 1986. pasoš oduzet.
245. **PETROVIĆ IVAN**, rođ. 12. 2. 1939., Bukovica, Duvno, 3. 1. 1979. odjavljen u Veliku Goricu, SUP Livno depešom broj: 07/4-27-2526 od 5. 10. 1977. obavijestio da je istom na

- 12 -

- ✓ 98. GLASNOVIĆ VINKO, rođ. 6.9.1933. g. u Janjevu, prijavljen u Zagrebu Prosinačkih Žrtava 14, zabrana SDS-Centar Zagreb (broj i datum nije utvrđen).
- ✓ 99. GLOWACKI IVO, rođ. 15.8.1912. u Rojeti, prijavljen u Zagrebu, Krčelićeva 24, veza broja: 31/49. od 12.2.1980., zabrana SDS-a Centar Zagreb za izdavanje pasoša.
- ✓ 100. GOJEVIĆ MARKO, rođ. 13.9.1948, Split, prijavljen u Zagrebu, Čulinečki zavoj 11, veza spiska lica, akcija "POLET" od 6.1.1976.g.
- ✓ 101. GOJEVIĆ VINKO, rođ. 16.2.1930. Kijevo, Knin, nije prijavljen u Zagrebu, veza spiska lica, akcija "POLET" od 6.1.1976.
- ✓ 102. GOTOVAC VLADO, rođ. 18.9.1930, Imotski, prijavljen u Zagrebu, B. Adžije 4, veza broja: 31/49. od 12.2.1980., SDS-Centar Zagreb, zabrana za izdavanje putne isprave.
- ✓ 103. GRBIĆ MILIVOJ, rođ. 8.12.1938., Prvlaka, Zadar, prijavljen u Zagrebu, Albinijeva 8, veza broja: 31/49. od 28.4.1980.g. SDS-a Centar Zagreb, zabrana za izdavanje pasoša. Po zahtjevu SDS-a Zagreb, pod brojem 3149 od 4.11.1982. putna isprava izdana istom, ali zabrana nije skinuta.
- ✓ 104. GUCIĆ PAŠKO, rođ. 26.1.1953., Janjevo, prijavljen u Zagrebu, Konjžićinska 10, SDS Zagreb svojim dopisom broj: 6/52 od 6.6.1984. dao suglasnost za izdavanje pasoša. Zabrana nije skinuta.
- ✓ 105. HABIJANČIĆ JELA, rođ. 5.8.1913., u Čazmi, prijavljena u Zagrebu, Česmica 6, veza broja: 1884 od 2.9.1986., SDS Zagreb stavio zabranu za izdavanje pasoša. Rješenjem GSUP-a Zagreb, broj: 21/6-UP/I-1-54178/86. odbijen zahtjev za izdavanje pasoša.
- ✓ 106. HARAMIJA DRAGUTIN, rođ. 12.8.1923. g. Čavli, Rijeka, prijavljen u Zagrebu, Nazorova 43 c, veza broja: 31/49. od 12.2.1980. SDS-Centar Zagreb, zabrana za izdavanje pasoša.

zahtjev SDS-a Livno oduzeta putna isprava.

246. PODRUG BRANKO, rođ. 22. 10. 1933., Piramatovci, Šibenik, prijavljen u Zagrebu, Kravarska 12, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980., zabrana za izdavanje putne isprave i veza vaš broj: 31/77 od 8. 4. 1977., akcija „RADOST“.

247. POLEGUBIĆ TOMO, rođ. 15. 9. 1940., Banjevci, Benkovac, prijavljen u Zagrebu, Bobarski put 14, veza vaš broj: 293/87 od 25. 2. 1987., zabrana za izdavanje putne isprave. Našim rješenjem broj: 21/6-UP/I-1-86 od 7. 5. 1987., oduzet pasoš.

248. POPEK STJEPAN, rođ. 2. 1. 1919., Kraljevski vrh, prijavljen u Zagrebu, Nazorova 66 A, veza vaš broj: 31/62 od 4. 7. 1979., 6/91 od 23. 4. 1985.,

- 936/ od 17. 4. 1986., sve zbrane za izdavanje putne isprave. Našim rješenjem broj: 21/6-UP/I-1-2291/86 od 8. 5. 1986., odbijen zahtjev za izdavanje pasoša. [Svi podaci za osobu pod br. 248 precrtani, a na margini dopisan nečitak tekst. Op. prir.]
249. POPOVIĆ MATIJA, rođ. 4. 1. 1914., Čaprazlige, Livno, prijavljen u Zagrebu, Nehruov trg 19, zabrana za izdavanje putne isprave od strane SDS Livno. Našim rješenjem broj: 21/6-UP/I-1-35011-85 od 30. 7. 1985. odbijen zahtjev za izdavanje putne isprave.
250. PRLIĆ ANTE, rođ. 3. 9. 1927., Sovići, Grude, prijavljen u Zagrebu, Novotnijeva 11, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980., zabrana za izdavanje putne isprave.

251. PUNTAREC VLADIMIR, rođ. 27. 11. 1929., Zagreb, prijavljen u Zagrebu, Braće Oreški 31, spisak osoba od 24. 11. 1978. SDS-Zagreb (Mestrović Branko).
252. PUŠKAŠ ZVONIMIR, rođ. 27. 11. 1925., Novigrad, Hvar, prijavljen u Zagrebu, Kućerina 68, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980., zabrana za izdavanje putne isprave.
253. RADIĆ BOŽO, rođ. 6. 8. 1946., Kijevo, Knin, prijavljen u Zagrebu, Pionirska Granešina 32 A, vaš broj: 6/153 od 28. 6. 1985., suglasnost za izdavanje putne isprave, ista izdana stranci 17. 6. 1985., ali zabrana nije skinuta.
254. RASPUDIĆ ANDRIJA, rođ. 16. 7. 1964., Šćit, Prozor, prijavljen u Zagrebu, Velenjska 8 A, veza vaš broj: 6/340 od 20. 11. 1985., zabrana za izdavanje putne isprave i broj: 1560 od 26. 5. 1987., obavijest da više nema smetnji za izdavanje putne isprave. Pasoš stranci vraćen 10. 6. 1987. g., ali zabrana nije skinuta.
255. RASPUDIĆ MARIJA, rođ. 18. 8. 1937., Proslap, Prozor, prijavljena u Zagrebu, Velenjska 8 A, veza vaš broj: 6/311 od 29. 10. 1985. g., zabrana za izdavanje putne isprave. Našim rješenjem br.: 21/6-UP/I-4664/87 od 27. 11. 1987. oduzeta putna isprava.
256. RAZUM DARKO, rođ. 19. 6. 1951., Zagreb, prijavljen u Zagrebu, Fruškogorska 24, veza vaš broj: 6/104 od 13. 9. 1984. - zabrana za izdavanje putne isprave i vaš broj: 1854 od 18. 6. 1987. – obavijest da nema smetnji za izdati putnu ispravu. Dana 29. 6. 1987. vraćen pasoš, ali zabrana nije skinuta.
257. RAZUM MARIJA, rođ. 8. 2. 1953., Zelina, prijavljena u Zagrebu, Velenjska 8 A, veza vaš broj: 6/105 od 13. 9. 1984. - zabrana za izdavanje putne isprave i veza vaš broj: 1855 od 18. 6. 1987. – obavijest da nema smetnji za oduzimanje putne isprave. Pasoš vraćen stranci 29. 6. 1987., ali zabrana nije skinuta. [Kao br. 257a rukom upisan ROTIM DRAGUTIN, bez daljnjih podataka. op. prir.]
258. ROTIM MIRJANA, rođ. 15. 10. 1938., Rab, prijavljena u Zagrebu, Dobri dol 56, veza vaš broj: 1798 od 11. 6. 1987. – zabrana putne isprave. Našim rješenjem br.: 21/6-UP/I-308/87 od 16. 6. 1987. oduzet joj pasoš.
259. ROTIM ROMANA, rođ. 3. 8. 1968., Bjelovar, prijavljena u Zagrebu, Do-

- bri dol 56, veza vaš broj: 1800 od 11. 6. 1987. - zabrana za izdavanje putne isprave. Našim rješenjem broj: 21/6-UP/I-306 od 16. 6. 1987. g. oduzeta joj putna isprava.
260. ROTIM TATJANA, rođ. 12. 1. 1966., Bjelovar, prijavljena u Zagrebu, Dobri dol 56, veza vaš broj: 1799 od 11. 6. 1987. - zabrana za izdavanje putne isprave. Našim rješenjem br.: 21/6-UP/I-307 od 16. 6. 1987. oduzeta putna isprava.
261. ROZIĆ ZDRAVKO, rođ. 8. 12. 1939., Čitluk, prijavljen u Zagrebu, Desprim 6 A, veza vaši brojevi: 41/6 od 6. 1. 1976. i 31/65 od 2. 8. 1979. - zabrana za izdavanje putne isprave i vaš broj: 307/ od 26. 2. 1986. - obavijest da nema smetnji za izdavanje putne isprave. Dana 20. 3. 1986. izdat mu novi pasoš, ali zabrana nije skinuta..
262. RUKAVINA dr. MILIVOJ, r. 16. 7. 1915., Otočac, prijavljen u Zagrebu, Nazorova 43 C, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. - zabrana za izdavanje putne isprave.
263. RUKAVINA dr. ZLATKO, rođ. 2. 12. 1920., Ogulin, prijavljen u Zagrebu, Jurjevska 28, veza vaš broj: 31/77 od 23. 8. 1977. g., zabrana za izdavanje putne isprave.
264. SARIĆ JURE, rođ. 24. 4. 1917., Drvar, nije prijavljen u Zagrebu, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. - zabrana za izdavanje putne isprave.
265. SARIĆ VERA, rođ. 21. 11. 1924., Zagreb, prijavljena u Zagrebu, Šrotova 7, veza vaš broj: 31/87 od 29. 9. 1980. - zabrana za izdavanje putne isprave i broj: 1456 od 2. 7. 1986. - obavijest da više ne postoje smetnje za izdavanje putne isprave, ali zabrana nije skinuta.
266. SIBLJČ ANITA, rođ. Nema podataka o datumu i mjestu rođenja, nije prijavljena u Zagrebu – spisak osoba od 24. 11. 1978. SDS-Centar Zagreb (Meštrović Branko).
267. SINKOVIĆ VINKO, rođ. 22. 1. 1945., Šemnica, D. Krapina, prijavljen u Zagrebu, Mokranjčeva 16, veza vaš broj: 735 od 12. 3. 1987. – obavijest da nema smetnji za izdavanje putne isprave, ali zabrana nije skinuta.
268. SLAVIĆ BRANKO, rođ. 10. 4. 1932., Zagreb, dana 7. 10. 1985. odjavljen u Zaprešić, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. - zabrana za izdavanje putne isprave.

- 22 -

190.	MATIJEVIĆ IVAN, rođ. 5.5.1939. Pos. Podgajci, Županja, prijavljen u Zagrebu Bučarovu 3 veza vaš broj: 3033 od 23.10.1987. - zabrana za Izdavanje putne Isprave. Našim rješenjem oduzet pas ož 11.11.1987. godine.
191.	MARINKOVIĆ TONČI, rođ. 17.8.1947. Bol. Brač, prijavljen u Zagrebu, Petrova 69, veza vaš broj: 3033 od 23.10.1987.- zabrana za Izdavanje putne Isprave.
192.	MATIJEVIĆ ZLATKO, rođ. 10.2.1955. Zagreb, prijavljen u Zagrebu Opatička 21, veza vaš broj: 6/4- od 25.1.1984. - zabrana za Izdavanje putne Isprave.
193.	MATOŠIĆ MIKOŁA, rođ. 26.3.1937. Janjevo, prijavljen u Zagrebu, Podusudetska Aleja 31, veza vaš broj: 31/62 od 5.7.1979. - zabrana za Izdavanje putne Isprave. <i>Mira Špol</i>
194.	HESIĆ STJEPAN, rođ. 24.12.1934. Orahovica, prijavljen u Zagrebu Ilica 87, veza vaš broj: 31/19 od 12.2. 1980. - zabrana za Izdavanje putne Isprave.
195.	MASLAČ MIŠKO, rođ. 13.4.1940. Čapljina, prijavljen u Zagrebu, Vrapče 127, Oduzeta mu putna Isprava zbog krvljenog djela iz člana 119.
196.	MEDIĆ Bdata ARALICA BOŽIĆA, rođ. 11.1954. ČAPLJINA, prijavljen u Zagrebu, Zagorske brigade 1, veza vaš broj: 51/72. od 12. 11.1976. g. zabrana za Izdavanje putne Isprave.
197.	MIJATOVIĆ ANDJELKO, rođ. 27.1.1939. Tihaljina, Gurde, prijavljen u Zagrebu Taglietta 12, ako podnese zahtjev obavijestiti SDS-Centar Zagreb-Djukić Boško). Odbijen mu je zahtjev za Izdavanje putne Isprave 1983. god. Veza akcije "POLET" od 6.1.1976. g.
198.	MIJIĆ PETAR, rođ. 2.7.1938. Ližani, Benkovac, prijavljen u Zagrebu, Maksimirska 79 A, veza depeša SDS-Split, broj: 610-Fd od 9.9.1974. g.-Zabrana za Izdavanje putne Isprave.

269. SLIŠKOVIĆ DOMINIK, rođ. 1. 11. 1937., Široki Brijeg, Mostar, nije prijavljen u Zagrebu – ako podnese zahtjev za izdavanje putne isprave, obavijestiti SDS-Centar Zagreb (Čeko Dušana).
270. SLUNJSKI ZORICA, rođ. 9. 7. 1934., Zagreb, prijavljena u Zagrebu, Dobronićeva 9, - spisak lica od 24. 11. 1978. – SDS-Zagreb (Meštrović Branko).
271. STANEKOVIĆ NIKOLA, rođ. 31. 3. 1938., Vel. Botinac, Koprivnica, dana 26. 3. 1974. odjavljen u Velenje, OSUP-Križevci svojim dopisom broj: 02-7-213/73 od 13. 12. 1973. obavijestio da je isti registriran zbog neprijateljske djelatnosti.
272. STANIĆ DAVOR, rođ. 23. 11. 1948., Zagreb, prijavljen u Zagrebu, Dolčić 44, veza vaš broj: 25/52 od 2.
9. 1983. - zabrana za izdavanje putne isprave.
273. STIPAC DRAGO, rođ. 25. 7. 1920., Busovača, prijavljen u Zagrebu, Vlaška 86 A, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. - zabrana za izdavanje putne isprave i veza vaš broj: 31/77 (akcija „RADOST“) od 8. 4. 1977.
274. STIPAC STANKA, rođ. 22. 11. 1923., Duvno, UMRLA 1984. veza vaš broj: 2759/ od 29. 6. 1981. - zabrana za izdavanje putne isprave. Našim rješenjem br. UP/I-19/8-33546 od 3. 6. 1981. g. odbijen joj zahtjev za izdavanje putne isprave.
275. STOJAKOVIĆ MIRA, rođ. 13. 9. 1931. u Zagrebu, prijavljena u Zagrebu, Tomislavov trg 15, spisak lica od 24. 11. 1978. – SDS-a Centar Zagreb (Meštrović).

276. STOJANOVIĆ LUKA, rođ. 3. 10. 1914., Piperi, Titograd, prijavljen u Zagrebu, II. Moslavačke brigade 10, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. - zabrana za izdavanje putne isprave.
277. STUPNIŠEK ANĐELA, rođ. 9. 4. 1926., Grohot, Pregrada, prijavljena u Zagrebu, D. Prekrižje 42, spisak lica od 24. 11. 1978. - SDS-a Centar Zagreb (Meštrović).
278. ŠARAC PETAR, rođ. 9. 4. 1939., Gornji Radušići, Ljubuški, prijavljen u Zagrebu, N. Marakovića 9, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. - zabrana za izdavanje putne isprave.
279. ŠEGEDIN PETAR, rođ. 8. 7. 1909., Žinova, Korčula, prijavljen u Zagrebu, Prol. Brigada 35, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. - zabrana za izdavanje putne isprave.
280. ŠEGVIĆ NEVEN, rođ. 26. 1. 1917. u Splitu, prijavljen u Zagrebu, Gajeva 7, veza vaš broj: 31/47 od 5. 5. 1980. - zabrana za izdavanje putne isprave. Starčević odobrio vraćanje putne isprave, ali zabrana neka ostane i dalje. Pasoš vraćen stranci 15. 5. 1980.
281. ŠAHIMOVIĆ ISAJA, rođ. 20.12. 1944., Busija, Plav, dana 9. 9. 1985. odjavljen u Play, veza vaš broj: 31/77 od 8. 4. 1977. - akcija „RADOST“.
282. ŠIMIĆ PETAR, rođ. 28. 6. 1938., Drinovci, Grude, prijavljen u Zagrebu, Dugoratska 2, veza vaš broj: 1745 od 9. 6. 1987. - zabrana za izdavanje putne isprave. Našim rješenjem br. 21/6-UP/I-308 od 16.6. 1987. pasoš mu oduzet.
283. ŠIMUNIĆ JOSIP, rođ. 19. 3. 1943., Sisak, prijavljen u Zagrebu, Podolje 15, veza vaš broj: 83/3 od 24. 6. 1987. - zabrana za izdavanje putne isprave.
284. ŠKARE FRANKO, rođ. 8. 9. 1930., Biorina, Imotski, prijavljen u Zagrebu, Odranski obrež 211 A, OSUP-Imotski svojom depešom broj: 07-10-2056/79 od 13. 6. 1979. da je isti bio jedan od lidera masovnog pokreta 1971. g., te da mu se ne izda putna isprava. SDS-Split također nije odobrio izdavanje putne isprave, pa je našim rješenjem broj: 19/8-UP/I-56244 od 2. 7. 1979 istom odbijen zahtjev za izdavanje putne isprave.
285. ŠKARIĆ ANTE, rođ. 28. 9. 1950., Postire, Brač, prijavljen u Zagrebu, Preradovićeva 12, veza vaš broj: 917 od 8. 5. 1987. - zabrana za izdavanje putne isprave. Našim rješenjem broj:
- 21/6-UP/I-5-221-87 od 20. 5. 1987. odbijen istom zahtjev.
286. ŠKORIĆ IVO-NINOSLAV, rođ. 12. 9. 1964., Bonn, prijavljen u Zagrebu, Ilica 82, veza vaš broj: 6/320 od 4. 11. 1985. - zabrana za izdavanje putne isprave. Našim rješenjem broj: 21/6-UP/I-4584 od 13. 11. 1985. istom oduzeta putna isprava.
287. ŠOŠIĆ HRVOJE, rođ. 16. 6. 1928., Osijek, prijavljen u Zagrebu, Maslarićeva 4, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. - zabrana za izdavanje putne isprave.
288. TALIJANČIĆ IVKA (prezime ĆUK), rođ. 5. 12. 1938., Krašić, Jastrebarsko, prijavljena u Zagrebu, Nine Marakovića 12 A, veza vaš broj: 41/14 od 7. 4. 1975. - zabrana za izdavanje putne isprave.
289. TALIJANČIĆ MATE, rođ. 4. 7. 1936., Igrane, Makarska, prijavljen u Zagrebu, M.J. Zagorke 6, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. zabrana za izdavanje putne isprave.
290. TAPŠANJI DRAŽEN, rođ. 29. 11. 1931., Seona, Našice, nije prijavljen u Zagrebu, veza vaš broj: 31/77 od 8. 4. 1977. g. - akcija „RADOST“.
291. TELINEC JOSIP, rođ. 24. 7. 1927., Zagreb, prijavljen u Zagrebu, Prosinčkih žrtava iza 291, spisak lica akcije „POLET“ od 6. 1. 1976. g.
292. TIŠMA OSTOJA, rođ. 16. 7. 1927. ili 1926. ili 24. 4. 1925., Prijedor, poništeno mu prebivalište u Zagrebu, službena zabilješka u zabranama: „ako podnese zahtjev obavijestiti SDS-Centar Zagreb, Romanović Zvonka ili načelnika Vidovića [Kao br. 292a rukom upisan TOLJ JOZO – MARIO, bez dalnjih podataka. Op. prir.]
293. TOMIĆ ANDELKO, rođ. 1. 9. 1951., Zagreb, prijavljen u Zagrebu, Cvjetna cesta 17 – zabrana SDS-a Centar (bez broja i datuma) za izdavanje putne isprave.
294. TOMIĆIĆ ZLATKO, rođ. 26. 5. 1930., Zagreb, prijavljen u Zagrebu, Mošćenička 12, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. i broja 1088/1 od 22. 9. 1981. - zabrana za izdavanje putne isprave. 24.12.1987. podnio zahtjev za izdavanje putne isprave – zahtjev odbijen.
295. TOPIĆ STANKO, rođ. 25. 2. 1947., Vinjani Donji, Imotski, prijavljen u Zagrebu, Kraljevec 34, broj: 211/9-SUP Imotski od 25. 4. 1974., oduzet pasoš – SDS-Zagreb.
296. TRAMIŠAK ĐURĐA, rođ. 27. 8. 1950., Vinica, Varaždin, dana 25. 6. 1980. odjavljena u Veliku Goricu, veza vaš broj: 31/77 od 8. 4. 1977. – SDS-Zagreb akcija „RADOST“, vaš broj: 31/36-44 od 22. 3. 1977. i ista akcija „RADOST“ – zabrana.
297. TRIPALO ALEKSANDAR, rođ. 31. 1. 1929., Sinj, prijavljen u Zagrebu, Radićevo šetalište 31, veza vaš broj: 31/92 od 3. 11. 1980. - zabrana za izdavanje putne isprave i vaš broj: 6/285 od 22. 1. 1985., obavijest da više nema smetnji za izdati putnu ispravu. Dana 30. 10. 1985. zahtjev usvojen, ali zabrana nije skinuta.
298. TRIPALO MIKA (ANTE-MIKO), rođ. 16. 11. 1926., Sinj, prijavljen u Zagrebu, Schrottova 28, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. - zabrana za izdavanje putne isprave.
299. TRUBAN FRANKO, rođ. 10. 2. 1924., Zagreb, prijavljen u Zagrebu, Pavičićeva 5, spisak lica od 24. 11. 1978. – SDS-Zagreb (Meštrović). Studen iz SDS-a Zagreb odobrio izdavanje passoša 25. 7. 1986., ali zabrana nije skinuta.
300. TUĐMAN FRANJO, rođ. 14. 5. 1922., Vel. Trgovišće, prijavljen u Zagrebu, Nazorova 59, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. - zabrana za izdavanje putne isprave. Zahtjev za izdavanje putne isprave od 9. 1. 1987. pozitivno riješen, ali zabrana nije skinuta.
301. URODA ANTE, rođ. 24. 10. 1933., Pirovac, Šibenik, Prijavljen u Zagrebu, Melengradska 7, veza vaš broj: 31/19 od 22. 2. 1980. - zabrana za izdavanje putne isprave.
302. URODA ANTE, rođ. 5. 6. 1950., Biograd n/m prijavljen u Zagrebu, Macanovićeva 19, veza vaš broj: 31/33 od 22. 3. 1977. - zabrana za izdavanje putne isprave.
303. UTROBIĆIĆ STJEPAN, rođ. 21. 4. 1940., Slim, Omiš, prijavljen u Zagrebu, I. Ferencica 86, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. - zabrana za izdavanje putne isprave.
304. VARGEC JOSIP, rođ. 10. 4. 1932., Goričan, Čakovec, prijavljen u Zagrebu, Hercegovačka 59, veza vaš broj: 31/62 od 5. 7. 1979. - zabrana za izdavanje putne isprave.
305. VAUPOTIĆ MIROSLAV, rođ. 22. 10. 1925., Petrovaradin, UMRO 1982, veza vaš broj: 31/70 od 14. 6. 1977. - zabrana za izdavanje putne isprave.

306. VEJNOVIĆ PETAR, rođ. 15. 10. 1924., Mokro Polje, Knin, prijavljen u Zagrebu, Mrkšina 53 A, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. - zabrana za izdavanje putne isprave.
307. VELIĆ ANTE, rođ. 21. 5. 1942., Tugave, Omiš, prijavljen u Zagrebu, Stubička 9, SDS-Zagreb, depešm br. 1002 od 4. 6. 1970. obavijestio OSUP-Split da se istom na izda putna isprava. Okružni sud u Zagrebu protiv istog vodio krivični postupak, vodio istragu zbog krivičnog djela iz člana 109 i 118 KZ-a.
308. VELIĆ JOSIPA, rođ. 18. 3. 1947., Zagreb, prijavljena u Zagrebu, Frančevljev prilaz 2, veza vaš broj: 41/68 od 27. 10. 1975. zabrana za izdavanje putne isprave. Dana 16. 6. 1980. – SDS (Mažibrada) javio da se istoj vrati putna isprava, ali zabrana da i dalje ostane. Pasoš joj izdan 19. 9. 1979., zabrana i dalje evidentirana.
309. VESELICA INES (udata KOVAČEVIĆ), rođ. 10. 12. 1964., prijavljena u Zagrebu, Palih omladinaca 33, veza vaš broj: 6/28 od 19. 4. 1984. - zabrana za izdavanje putne isprave. Našim rješenjem br.: 21/6-UP/I-95931 od 4. 12. 1986. zahtjev za izdavanje putne isprave istoj odbijen.
310. VESELICA MARKO, rođ. 9. 1. 1936., Glavice, Sinj, prijavljen u Zagrebu, Ilica 117, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. - zabrana za izdavanje putne isprave.
311. VESELICA VLADIMIR, rođ. 28. 1. 1938., Glavice, Sinj, prijavljen u Zagrebu, Matijašec 47, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. - zabrana za izdavanje putne isprave. Našim rješenjem br.: 21/6-UP/I-1-566 od 14. 12. 1987. odbijen mu je zahtjev za izdavanje nove putne isprave.
312. VIDOVVIĆ IVAN, rođ. 4. 6. 1957., Vinkovci, prijavljen u Zagrebu, Zagrebačka 143, veza vaš broj: 2398 od 30. 10. 1986. - zabrana za izdavanje putne isprave. Našim rješenjem broj: 21/6-UP/I-41414-84 od 28. 12. 1984. odbijen mu je zahtjev za izdavanje putne isprave.
313. VIDUKA DINKO, rođ. 27. 1. 1941., Zadar, nije prijavljen u Zagrebu, u evidenciji zabrana stoji službena zabilješka od 9. 5. 1968.: „ako podnese zahtjev za izdavanje putne isprave obavijestiti SDS-Centar Zagreb, II. Odjel“.
314. VLAŠIĆ LJUBOMIR, rođ. 1. 7. 1933., Sovići, Grude, prijavljen u Zagrebu, Voćarska 11, veza vaš broj:
- 31/77 od 8. 4. 1977., akcija „RADOST“ i broj: 31/19 od 12. 2. 1980. - zabrana za izdavanje putne isprave.
315. VOJNOVIĆ MAGDA, rođ. 31. 8. 1934., Mali Idoš, prijavljena u Zagrebu, Miramarska cesta 15 B, spisak lica od 24. 11. 1978. – SDS-Zagreb (Meštrović).
316. VRANKIĆ dr. DANKO, rođ. 6. 3. 1926., Trebežat, Čapljina, UMRO 1979., veza vaš broj: 41/3 od 5. 1. 1976. i broj: 31/81 od 29. 8. 1977. - zabrana za izdavanje putne isprave.
317. VRBANIĆ SLAVKO, rođ. 27. 1. 1941., Cvetlin, Ivanec, nije prijavljen u Zagrebu. Obavijest RSUP-a SDS-a Zagreb broj: 98/49 od 27. 10. 1982. (Predmet Belančić Franjo i drugi).
318. VRKIĆ SRĐAN, rođ. 22. 6. 1943., Zagreb, prijavljen u Zagrebu, Srebrnjak 10, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. - zabrana za izdavanje putne isprave.
319. VUČKOVIĆ IVAN, rođ. 4. 4. 1922., Mihovljani, Krapina, nije prijavljen u Zagrebu, veza vaš broj: 31/62 od 5. 7. 1979. - zabrana za izdavanje putne isprave.
320. VUKELIĆ ŽELJKO, rođ. 31. 7. 1942., Zagreb, prijavljen u Zagrebu, Trnjanska cesta 89, veza vaš broj: 6/83 od 20. 7. 1984. - zabrana za izdavanje putne isprave.
321. VUKOJA MATE-KREŠIMIR (svećenik), rođ. 5. 1. 1938. Ledinac, Mostar, prijavljen u Zagrebu, Kontaktova 1, veza vaš broj: 31/89-79 od 11. 1. 1980., data suglasnost konzulata SFRJ u Duseldorfu da se istom izda putni list, ali ne i stalna putna isprava.
322. VUKOJEVIĆ VICE, rođ. 6. 9. 1936., Veljaci, Mostar, prijavljen u Zagrebu, Freudova 9, veza spisak lica OPS-a GSUP-a Zagreb od 6. 1. 1976. – akcija „POLET“.
323. VUKOTIĆ ZAIM, rođ. 1939., Gacko, nije prijavljen u Zagrebu, veza vaš broj: 522/2 od 26. 8. 1971. SDS-a Sarajevo - zabrana za izdavanje putne isprave.
324. VUKOV VICE, rođ. 3. 4. 1936., Šibenik, prijavljen u Zagrebu, Mažuranićev trg 4, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. - zabrana za izdavanje putne isprave.
325. VUKOVIĆ ZLATA, rođ. 6. 10. 1958., Bjelovar, dana 24. 2. 1983. odjavljena u Bjelovar, veza vaš broj: 6/79 od 14. 6. 1979. - zabrana za izdavanje putne isprave.
326. VUKSAN VINKO, rođ. 26. 2. 1933., Kamen, Most, Imotski, prijavljen u Zagrebu, Buconjićeva 1, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. - zabrana za izdavanje putne isprave.
327. VULETA PETAR, rođ. 30. 8. 1948., Otok, Sinj, prijavljen u Zagrebu, Černomerec 9, veza vaš broj: 6/119 od 16. 11. 1984. - zabrana za izdavanje putne isprave i vaš broj: 77/3 od 21. 7. 1986. – obavijest da nema smetnji za izdavanje putne isprave. Dana 24.07.1986. usvojen zahtjev, ali zabrana nije skinuta.
328. ZANE ZORKA, rođ. 22. 7. 1933., Petrinja, prijavljena u Zagrebu, Prilaz JNA 75, veza vaš broj: 25/40 od 29. 6. 1983. – zahtjev za oduzimanje putne isprave.
329. ZEČEVIĆ DNJEPAR, rođ. 10. 2. 1934., Gor. Jagodnja, Benkovac, prijavljen u Zagrebu, Marulićev trg 11, veza vaš broj: 2785 od 11. 12. 1986. - zabrana za izdavanje putne isprave.
330. ZIMA-ZNIDARČIĆ SNJEŽANA, rođ. 12. 8. 1944., Zagreb, prijavljena u Zagrebu, Radauševa 3, veza vaš broj: 41/63 od 23. 10. 1975. i 31/59 od 18. 5. 1977. - zabrana za izdavanje putne isprave i vaš broj: 31/98 od 4.12.1979. – suglasnost za izdavanje putne isprave. Pasoš izdan 4. 12. 1979., ali zabrana nije skinuta.
331. ZNIDARČIĆ DOBROSLAV, rođ. 30. 1. 1949., Zagreb, prijavljen u Zagrebu, Kraljevac 60, veza vaš broj: 41/61 od 23. 10. 1975. zabrana za izdavanje putne isprave. Dana 7. 8. 1979. Markanović Zoran iz SDS-a Zagreb telefonom javio da se istom izda putna isprava, a da će pismena suglasnost naknadno biti poslana. U dosjeu istog nema te pismena suglasnost – zabrana i dalje evidentirana.
332. ZNIDARČIĆ LAV, rođ. 14. 8. 1918., Split, prijavljen u Zagrebu, Ilica 89, veza vaš broj: 1240/4 od 4. 11. 1987. – obavijest da više nema smetnji za izdavanje putne isprave. Istom izdan pasoš 13. 11. 1987., ali zabrana nije skinuta.
333. ZNIDARČIĆ-BEGOVIĆ ZVJEZDANA, rođ. 30. 8. 1950., Opatija, prijavljena u Zagrebu, Al. W. Piecka 22, veza vaš broj: 31/19 od 12. 2. 1980. - zabrana za izdavanje putne isprave.
334. ZRILE SLAVICA, rođ. 20. 10. 1924., Ostrovica, Omiš, prijavljena u Zagrebu, N. Marakovića 25, spisak lica od 24. 11. 1978. – SDS-Centar Zagreb (Meštrović).

MOJ RATNI PUT

U Popunidbenom vojnem uredju Osijek pregledan sam od strane Komisije za novičenje mladića koji su navršili 17 godina života i pozvan stupiti u domobransku novačku vojnu formaciju. Svaki novak morao je imati najmanje 55 kg težine i 155 cm visine, te biti zdrav i ne bolovati od zarazne bolesti. Stupio sam u vojsku 10. studenog 1943. godine. Raspoređen sam u novačku pukovniju u Vinkovcima, kojoj je zapovjednik bio general **Stjepan Mifek**, a zapovjednik moje Druge satnije bio je natporučnik Đuro Vukovarac.

Oko 20. siječnja 1944. godine upućeni smo, nas oko 1.300 novaka u popunu Drugoga lovačkog zdruga koji se nalazio privremeno u Austriji, u Doleseim kod Allensteiga. Taj zdrug sastojao se od 1. i 10. lovačke pukovnije, a zapovjednik mu je bio general **Antun Nardelli** iz Dubrovnika. U to vrijeme je bio snijeg 40 cm dubok, a temperatura 30 stupnjeva ispod ništice. Krajem ožujka vraćeni smo u Zagreb, gdje smo bili desetak dana u Gornjem Stenjevcu. Tada su već procvalle trešnje i jabuke. Dne 10. travnja 1944. uvečer ukrcavamo se u vlak i putujemo u Bosanski Novi, ali je željeznička pruga bila oštećena, pa smo se iskricali u Hrvatskoj Kostajnici i put do Bosanskog Novog nastavili pješice preko Kozibroda, Unčana i Zamlaća u Dvor. Tako smo stigli na odredište u Bosanski Novi, gdje smo se odmorili.

U Dvoru na Uni navraćamo nas trojica domobrana: **Mato Kalazić**, **Slavko Hedder** i ja u gostonicu, čija je dvorana puna četnika. Stadosmo iznenadeni kod ulaza, a njihov komandir dođe k nama i kaže: „Izvolite gospodo domobrani, ovdje ima sve što zaželite – pića svakojakog!“ Mi primjetismo da su ti bradati ljudi pijani, a u birtiji smrdi od nečistoće, rakije i duhana – okrenusmo se, izademo i produljimo sa svojima u Novi. Do tada nisam vido te bradate i zapuštene ljude sa šubarama i kokardama, neuredne, omotane redenicima s metcima, a njihov komandir mlađčovjak i obrijan, u vojnoj uniformi, pričinjao se pristojno.

Potpukovnik **Dušan Rajković**, zapovjednik I. lovačke pukovnije, zapovjedi pokret u Bosanski Novi, preko rijeke Une. Od dugog pješaćenja iz Kostajnice (36 km), mnogi su domobrani zadrijemali sjedeći kraj ceste. Prelaskom mosta ubrzano smo se našli u Bosanskom Novom. To

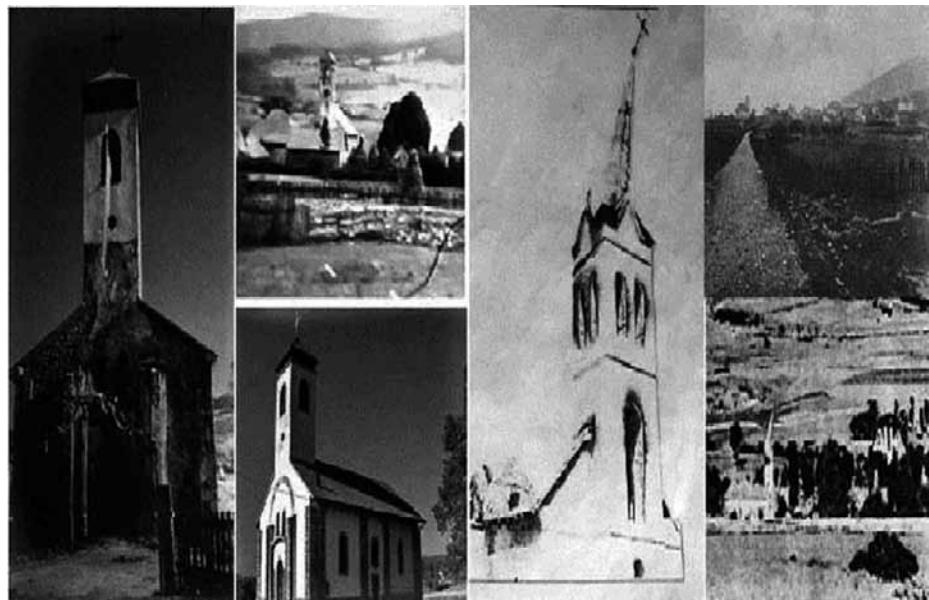
Piše:

Mato LUKAČEVIĆ

je klasična bosanska kasaba s kavanama, burekdžinicama i drugim sitnim zanatima. Ulazimo u kavanu „Kod Mujage“. Nas trojica Slavonaca opet zajedno ulazimo i naručujemo tri čokančića rakije, a stariji poslužitelj nam nudi još i burek i baklavu. Plaćamo rakiju, prešućujemo njegovu ponudu, jer mi ni ne znamo što je burek i baklava, budući da ni jedan od nas nije do sada bio u Bosni. Puna je kavana, većina piće kavu (kahvu). Dolazi službujući dočasnik i poziva sve nas na dijeljenje doručka. Dobivamo kruh, maslac i čaj. Iza doručka postavljamo svoje šatore (po četiri domobrana u šator). U njima prostire-

Huska je sklopio dogovor sa **Skenderom Kulenovićem**, kojega je Tito imenovao pukovnikom, ali pod uvjetom da Husku miliciju prevede u partizane. Tome se suprotstavio njegov zamjenik koji ga je u svibnju u prepirci ubio, a njegova se milicija raspala. Trećina te milicije htjela je ostati u Cazinskoj krajini i braniti se od svih, trećina je htjela u hrvatsku vojsku, a trećina je željela priključiti se partizanima kao muslimanska brigada. Tako se i dogodilo.

U toj akciji bilo je pripucavanja, pa je naš zapovjednik bojne, nadsatnik **Mladen Stražnicky**, ranjen u pluća te je hitno prebačen u Bihać, a odатle u Zagreb, gdje je spašen. Nakon ove akcije, moja 1. lovačka pukovnija upućena je na Grmeč planinu, a X. lovačka pukovnija ostala je u okolici

Uništena hrvatska župa Krnjeuša

mo deke i liježemo, napokon. Već je devet sati, a odmor traje do ručka. Na pola deke liježemo na zemlju, a drugom polovicom se pokrijemo. Smješteni smo u nekom šljiviku gdje postavismo šatore. Predajemo kacige, pošto je odlučeno da će nam one više smetati nego koristiti.

Idući dan u rano jutro rastavljamo šatore i krećemo u smjeru sela Otoke, pa produljujemo u Bužim i Pećograd na prikupljanje raspadnute pučke milicije **Huske Miljkovića**. Huska je imao oko 5.000 muslimana pod oružjem koji su od Stozera domobranstva iz Zagreba dobivali hranu, oružje i strjeljivo te branili Cazinsku krajinu od partizana. U ožujku 1944.

Bihaća. Prva lovačka pukovnija krstarila je po Grmeču dva, tri dana i spustila se u uništeno selo Krnjeušu, koje je stradalo 9. i 10. kolovoza 1941. godine. Odatile krećemo u Vrtoče, gdje prolaze njemački vojnici s kamionima i tenkovima u smjeru Drvara. Doznajemo da njemačka divizija „Princ Eugen“ i bataljun padobranaca vrše desant na Drvar. Nakon nekoliko dana moja II. bojna 1. lovačke pukovnije upućena je preko Bosanskog Petrovca i Oštrelja u Drvar gdje je bilo još leševa po polju oko Drvara. Naša postrojba dobila je raspored na kružnom položaju u Drvaru kod tvornice celuloze, koja je uništena još 1941. (pilana i kotlovi divovske veličine).

Huska Miljković

Tu smo imali veći broj manjih bitaka, a svakodnevno su odlazile naše satnije na tri strane oko toga grada radi sprječavanja noćnog napada. Posadu obrane toga grada su činile: naša II. bojna i dvije bojne njemačke „Tiger divizije“ u kojoj je bilo oko 80 posto Hrvata i 20 posto Nijemaca s osam topova. Tu smo ostali do poznatog atentata na Hitlera, kad smo pomislili da je rat gotov. Usljedio je i neuspjeli tobognji prevrat **Vokić-Lorković** u Zagrebu koji je Pavelić spriječio, procijenivši da bi u protivnome bilo mnogo više žrtava, jer bi u Hrvatsku pristigla njemačka vojna grupacija iz Grčke i Albanije koja je bila jača i brojnija od ukupnih vojnih snaga Hrvatske.

Još početkom kolovoza 1944. moja III. satnija upućena je na kotu Medena glava, gdje je izginuo cijeli treći vod naše satnije i deset inžinjeraca koji su razminiravali cestu. Neoprezno su išli cestom, noću, prema Bihaću, ali su kod tzv. Hrastove glavice naišli na zasjedu partizanske brigade koja ih je pustila na 20 metara i otvorila na njih žestoku paljbu, gdje su svi izginuli kao i inžinjerska jedinica koju su pratili – preko 50 mrtvih domobrana. Sve su ih skinuli do gola, čak i krvavu odjeću. Isti dan smo ih sahranili u Bosanskom Petrovcu.

Od dolaska u taj kraj učestale su svakodnevne bitke. Povremeno sam pisao dnevnik. Bilo je mnogo bitaka, a moja satnija imala je 43 žrtve za sedam mjeseci

provedenih u tom kraju. Krajem kolovoza upućena je cijela I. lovačka pukovnija na osiguranje prometa na cesti Bihać – Knin, u Nebljuse, Donji Lapac, Srb i ostala mjesta koja leže na toj cesti: Gornji Lapac, Dobroselo, Doljani, Brotnja, Srb, gdje sam bio do kraja listopada. Kada smo došli na područje Donjeg Lapca, zapovjednik satnije bio je poručnik **Dragutin Karabin** iz Zagreba, koji je mene uzeo za teklića, pa od tada nisam vršio stražarsku službu. Bio sam najviše kod telefona, a kad ide cijela satnija ili bojna u akciju, tada sam bio uz zapovjednika satnije. Do tada sam bio u drugom vodu III. satnije. Dolaskom na dužnost teklića olakšao mi se život i osjećao sam se povlaštenim.

Pred Svisvete, 1. studenoga, otišao sam u Zagreb, dobrovoljno, u I. hrvatsku diviziju, 21. pukovniju, gdje je zapovjednik bio **Zdenko Šrajber**, u II. bojnu, a zapovjednik je bio nadsatnik **Matija Tomašević**, II. satnija, zapovjednik poručnik **Jahija Tasić**, vrlo sposoban i pošten čovjek rodom iz Novog Pazara u Sandžaku. Tamo su ih progonili četnici, pa su bježali u Hrvatsku, prema Zagrebu, u domobranstvo.

U I. Hrvatskoj diviziji bili smo u Zagrebu smješteni u zgradi na kat koja je ranije bila Trgovačka akademija. Dana 23. prosinca 21. pukovnija kreće iz Zagreba po snježnoj mećavi, preko Dugog Sela i Božjakovine na istjerivanje partizana iz Vrbovca, kojega su držali dva mjeseca.

Pružili su slab otpor i napustili to mjesto nakon pola sata borbe. Poslije Božića i Nove godine krenuli smo u Bjelovar koji je bio pun vojske. Krenuli smo za Severin, Bulinac i zauzeli sve do Velike Pisanice u zajedničkoj ofenzivi s XX. pukovnjom I. divizije. Podravinom je prema Virovitici napredovala Crna legija. Prema Garešnici i Velikim Zdencima išla je II. divizija, a partizani su se povlačili u Mađarsku gdje je već ranije stigla Crvena armija. Kad je zauzeta Virovitica odmarali smo dva dana i krenuli preko Jasenaša i Levinovca, a odatle preko Papuka, gdje nismo ni metka ispalili do Daruvara.

Dne 21. veljače 1945. stigli smo u Bjelovar, gdje dobismo plavu odoru i plaču za šest mjeseci unaprijed. Slijedi frontalna linija u Velikim Zdencima i nakon 5-6 dana povlačenje na liniju u Štefanje kod Čazme. Bila je pripremljena linija pred Medvednicom, a moja je postrojba 7. svibnja prolazila kroz Zagreb. Uvečer stižemo do Zaprešića, gdje nas opet napadaju zrakoplovi. Od tada nisam više vidočan poručnika Jahiju Tasića, zapovjednika satnije. Vjerojatno se negdje sklonio ili je poginuo.

Još pred Zagrebom ceste su bile pune civila i seljačkih zaprega, vojnih vozila, a dobar dio vojnika kretao se pored ceste kako bi brže napredovali. Oko 9.00 sati avioni su osuli rafalnu paljbu po tim zgušnutim kolonama. Gledam čovjeka s otvorenim prijelomom potkoljenice koji zavija od bola. Dvojica ga drže da mu bolničar stavi longetu, nailazi kombi prve pomoći i stavljaju ga u vozilo. U toj apokalipsi petogodišnji dječak traži svoju majku, obiliven suzama više: „Jeste li vidjeli moju mamu?“ Svi žure, nitko ne odgovara, ali ga jedan čovjek, civil, stavlja u svoja seljačka kola – valjda ga je zbrinuo. Iza Zagreba iiza Zidanog Mosta opet su po kolonama tukli avioni.

Idemo prema Zidanom Mostu i Celju. Prolazimo kroz Celje, gdje su na kućama jugoslavenske zastave. U Celju smo doznali da je Njemačka potpisala kapitulaciju. Nailazi njemački kamion pun kruha namijenjenog njemačkim vojnicima. Zaustavljamo ga s uperenim ručnim strojnicama (šmajserima) i po zapovjedi nadsatnika Tomaševića naša četiri domobrana dijele taj kruh svim vojnicima koji su naišli, jer sada je 10. svibnja, a mi nismo primili nikakvu hranu od 6. svibnja. Dijeli se svakome po jedan kruh, pa sam i ja uspio dobiti jedan. Od Celja većina hrvatskih vojnika se međusobno izmiješala bez obzira na pripadnost postrojbama. Iza

Celja prema Slovenj Gradcu neke ustaške jedinice bile su još uvijek u kompletnom sastavu, ali i njih je bilo izmiješano s domobranskim formacijama. Svi govore da požurimo u Austriju, gdje ćemo se predati Amerikancima.

Ostali smo bez hrane i bez strjeljiva, a u Celju nailazimo na gomilu pješačkog oružja. Tu su prisutni slovenski partizani, ima ih desetak, a njihov komandir, mlađić, veli: „Hrvatski tovariši odložite svoje puške na ovu hrpu!“ Nadsatnik Matija Tomašević im reče: „Mi smo u prolazu, vas dirati nećemo, ali ako vam je život mio, nemojte ni vi nas!“ Tih desetaka slovenskih partizana se udaljše, a Tomašević zapovjedi da ostavimo mitraljeze i uzmemos

ostavljamo oružje ispred logora, pa nas usmjeriše u žicu. Logor je mali, ograđen žicom. Nismo svi mogli stati u taj logor, pa su ustaše poslali u Maribor, preko Dravograda. Stražari pratitelji su partizani dobrovoljci, pa su ih na tome dugom putu kraj Drave ubijali, ne znajući ni koga biju, jer pravi ustaše su se probili na zapad, u Italiju ili dublje u Austriju. Domobranske časnike upućuju prema Celju i ubijaju ih u Maceljskoj gori, bez optužnice i imena. U Slovenj Gradcu bez hrane šest dana, a ja sam (u skupini od nas 2.000) upućen s posljednjima u Celje, gdje smo boravili u logoru još 30 dana, radili na popravku pruge kao posluga majstorima. Posao te-

Povlačenje prema Bleiburgu

ručne strojnice (šmajser), za koje je na tim hrpmama bilo strjeljiva. Zatim krenemo dalje prema Slovenj Gradcu, gdje nas nadljećeću avioni, ali nisu otvarali paljbu. U Šumarku smo zanoćili. Idući dan stižemo pred Dravograd, ali s druge strane su Rusi i Bugari. Tu se prikupilo oko 70.000 ljudi, ponajviše domobrana, ali bilo je i ostalih, malo civila i drugih.

Ne možemo naprijed ni natrag, sjedimo kraj ceste i primjetih da je došao neki viši partizanski časnik, nudi svima cigarete iz kutije od sto komada. Neki naši ga oslovjavaju po činu majora. On veli: „Završio je taj prokleti rat! Ja sam mobiliziran kao i vi, sad nosite svoje puške prema Slovenj Gradcu, tamo ćete ga predati, pa idete svojim kućama.“

Mi smo se obradovali obećanju i krenusmo natrag u taj gradić. Kad stigmosmo,

žak, hrana slaba, pa su se svi razboljeli od proljeva. Kada je hrana poboljšana dizenterija je nestala.

Nakon 35 dana logora otpreve nas u Maribor. Nas mlađe uputiše u XV. majevičku brigadu, a starije od 1919. usmjere prema Slovenskim Konjicama, gdje im se gubi trag. Ta XV. majevička brigada u Srbiji popunjena je s raspuštenim četnicima **Koste Pećanca**, koji su nas domobrane mrzili i provocirali. Neki **Joca** iz Topole veli da je on sam strijeljao oko 500 ustaša, jer za njih su ustaše bili svi Hrvati, i djeca, i žene i starci, sve su ih ubijali. Kad su tražili dobrovoljce za prekomandu u XI. novoformiranu konjičku brigadu javilo se nas 25 i tu smo ostali do kraja 1947. godine, kad smo pušteni kući, odsluživši vojni rok od 2 godine i 5 mjeseci.

POSLIJE DUGE BOLI, NAKON DUGE KIŠE

Odbljesak na nebu, kao zbilja stoji.
Radosti su male, ni njih nema više.
Samotnik sam koji i voli i diše,
poslige duge boli, nakon duge kiše.

Na nebu sudbine, život krvlju piše.
Crvene se trake, a teško se diše.
Sve je, sve je tuga, crvenilo zore.
Svoje ruke pružam, tamo gdje je more.

Bruno ZORIĆ

GRAD

čudan neki grad
obrastao bršljanima dosade
pun pjesnika za koje nitko ne zna
nemoćnika što sanjaju da su
u čitankama
moćni
i kadri dobaciti svijetu da
eto
nisu sastavljeni antologije
samo zato da i njihovo ime
bude u antologiji
čudan neki grad
sivila i zavisti
baš kao svaki grad
kojem se ne da biti selo
a trebaju mu
tako mu trebaju pjesnici
da bi bio grad
pjesnici kojih nema
ni grada nema

PRVI CJEOV

gledaš i misliš:
 cijel cjelcat
 tvoj prvi cjelov
 na mojim usnama
 zaci jelo i danas žari
 cijel cjelcat
 cjelov tvoj prvi
 kao trešnja
 kao pjesma
 kao zavičaj
 kao domovina

POMOĆ ZA POLITIČKI ZATVORENIK

Od zaključenja prethodnog broja do 6. prosinca 2017., svojim su priložima daljnje izlaženje ovog mjeseca nesebično pomogli:

Ivan	Janeš	Đakovo	800,00 kn
Mira	Kutleša	Zagreb	200,00 kn
Milan	Pavelić	Budinčina	500,00 kn
Marija	Macukić	Zagreb	300,00 kn
ukupno		1.800,00 kn	

Zahvaljujemo se darovateljima, te se i ubuduće preporučujemo njihovoj susretljivosti. (Ur.)

PUBLIKACIJE KOJE SE MOGU NABAVITI U HRVATSKOM DRUŠTVU POLITIČKIH ZATVORENIKA

(Zagreb, Masarykova 22/IV, srijedom od 9 do 13 sati)

POLITIČKI ZATVORENIK 2009.-2013. - brojevi 202-255 na CD-u s mogućnošću pretraživanja - 1 CD	25 kn
POLITIČKI ZATVORENIK 2006.-2008. - svi brojevi časopisa (166-201) na CD-u u HTML i PDF formatu, s mogućnošću pretraživanja - 1 CD	25 kn
POLITIČKI ZATVORENIK 1990.-2008. - svi brojevi časopisa (1-201) na CD-u u HTML i PDF formatu, s mogućnošću pretraživanja - 4 CD-a	200 kn
POLITIČKI ZATVORENIK 2003.-2005. - svi brojevi časopisa (brojevi 130-165) na CD-u u HTML i PDF formatu, s mogućnošću pretraživanja (stara izdanje) - 1 CD	30 kn
POLITIČKI ZATVORENIK 1990.-1997. i 1998.-2002. - svi brojevi časopisa (brojevi 1-129) na CD-u u HTML i PDF formatu, s mogućnošću pretraživanja - 2 CD-a	60 kn
Ivo BJELOKOSIĆ: Svečenik matični broj St. Grad. 2019, HDPZ Podružnica Dubrovnik, 2002.	80 kn
Kaja PEREKOVIĆ: Naše robjanje, RINAZ Rijeka, HDPZ Zagreb, 2004.	150 kn
Skupina autora: Hrvatske žene u okovima i pjesmi, Riječki nakladni zavod Rijeka, 1997.	80 kn
Bruno ZORIĆ: Svjetlo i sjene (pjesme), HDPZ Podružnica Zadar, 2000.	40 kn
Slavko MILETIĆ: Za dostojanstvo i slobodu, HDPZ Mostar, 2006.	80 kn
Zatajena grobišta i prešućene žrtve Drugog svjetskog rata i porača u Karlovačkoj županiji, lzd. HDPZ - Podružnica Karlovac, 2007., tvrdi uvez, 450 str.	140 kn
Prešućene žrtve Đakova i Đakovštine u Drugom svjetskom ratu i poraču, lzd. HDPZ - Podružnica Osijek, Ogranak Đakovo, 2007., tvrdi uvez	150 kn
Dr. Augustin FRANIĆ: Dr. Niko Koprivica gradonačelnik Dubrovnika, žrtva i mučenik sa Dakse, HDPZ - Podružnica Dubrovnik, 2009., 72 str.	50 kn
Mijo JURIĆ: Osamnaesto proljeće (Uspomene na godine tamnovanja), HKD sv. Jeronima, Zagreb, 2009., tvrdi uvez, 312 str.	100 kn
Prilozi za povijest Domovinskog rata u Đakovu i Đakovštini, prir. Ivo Tubanović, Igor Švraka, Pero Šola, Dragutin Hajnić, Zorica Balog, Maja Majbaum i Sanja Rogoz-Šola, izd. Hrvatsko društvo logoraša srpskih koncentracijskih logora Ogranak Đakovo i HDPZ Podružnica Osijek, Ogranak Đakovo, tvrdi uvez, 528 stranica	150 kn
Žrtve Drugoga svjetskog rata, porača i Domovinskog rata na području župa Dobretići, Jajce, Koričani, Ključ, Liskovica, Podmilače i Varcar Vakuf – Mrkonjić Grad, prir. Ivo Tubanović, Stipo Pilić, Ivo Aščić, Mirko Blažević, Mara Crnoja, Zdravko Žunić i Branko Bungić, izd. 2B multimediaPrint, Nova Bila, 456 stranica, tvrdi uvez	100 kn
Dr. Augustin FRANIĆ: KPD Stara Gradiška: mučilište i gubilište hrvatskih političkih zatvorenika, HDPZ - Podružnica Dubrovnik, broširano, 302 str.	100 kn
Božidar Božo KOVACHEVIĆ: Križni put dugačak pet godina 1945.–1950. (Svjedočenje o vremenu), HDPZ - Podružnica Karlovac, broširano, 103 str.	40 kn
Slavko RADIČEVIC: Tri za dvadeset stoljeća na tlu Hrvatske, Vlastita naklada – sunakladnici; HDPZ i HDPZ Podružnica Rijeka 2010., tvrdi uvez, 351 str.	100 kn
Dr. Augustin FRANIĆ: KPD Lepoglava, mučilište i gubilište hrvatskih političkih osuđenika, drugo, dop. i proš. izdanje, HDPZ, Dubrovnik, 2010., broširano, 304 str.	100 kn
Mato LUKAČEVIĆ: „Trnava i okolica u prošlosti i sadašnjosti”, Matica Hrvatska - Ogranak Đakovo, tvrdi uvez, 408 str.	100 kn
Damir BOROVČAK: „GOVDANSKO, Hrvatsko velejunaštvo bez svjetskog uzora”, Zagreb 2012.	120 kn
DVD Huda Jama - Rudnik Barbara - komunistički zločin 1945.	20 kn
Mara ČOVIĆ: Sjećanje – Svjedočenje. Rijeka, Riječki nakladni zavod, 1996, 111 str.	40 kn
Branimir DONAT: Društvo žrtvovanih hrvatskih pjesnika, Zagreb, Dora Krupićeva, 358 str.	100 kn
Andrija Radoslav GLAVAŠ: Hrvatska književnost i duhovnost, Zagreb, Dora Krupićeva, 1999., 442 str., tvrdi uvez	100 kn
Jeronim KORNER: Pjesme duhovnika, Zagreb, Dora Krupićeva, 1998., 328 str., tvrdi uvez	80 kn
Tomislav DRŽIĆ: Hladne je v peku, vlastita naklada, Zagreb, 2009.	20 kn
Monografija MACELJ 1945. , po promotivnoj cijeni	200 kn

SJEĆANJE NA BLAŽA (TOMU) BORDIĆA (Donji Andrijevci, 3. veljače 1929. - 13. srpnja 2017.)

Prije 88 godina u slavonskom selu Donji Andrijevci, u siromašnoj radničkoj obitelji, rođio se hrvatski domoljub i patnik Blaž Bordić, a tamo je i umro 13. srpnja 2017. Proveo je 15 godina u najgorem zatvoru u Jugoslaviji, u Staroj Gradišći.

Svoj život je opisao u knjizi *Moja sjećanja*, koja ostaje dokument za pamćenje budućim naraštajima, kako se živjelo u jednom vremenu zla i nesreće za hrvatski narod i kako se branila Hrvatska. Rođen je od majke Luce i oca Mate koji su doselili u Slavoniju iz sinjskoga odnosno drniškoga kraja, i domovini podarili sedam sinova, od kojih su trojica nejaki umrli.

Blaž je rano ostao bez oca, izučio je stolarski zanat i postao stolarski majstor. Od ranog djetinjstva postao je borac za slobodu Hrvatske, šikaniran od jugokomunističke vlasti. Već 1958. odlučio se na bijeg u inozemstvo. U emigraciji se priključuje Hrvatskomu oslobodilačkom pokretu i 30. kolovoza 1958. postaje njegov aktivni član. Vraća se ilegalnim putem u lipnju 1961. u Jugoslaviju, a uhićen je 4. srpnja 1961. i osuđen u Požegi na 15 godina strogog zatvora, koji je u cijelosti izdržao u KPD Stara Gradiška, gdje sam ga i sam upoznao. Po izdržanoj kazni, ponovo ilegalno vlakom bježi u Njemačku, priključuje se hrvatskim domoljubima, sve do stvaranja neovisne i slobodne države Hrvatske.

Blaž je prošao pakao tamnice u Staroj Gradiški, provevši 5 godina u samici i došavši na 37 kilograma. Tamo sam ga prvi put susreo na dvorištu, u studenome 1973., vesela i nasmijana lica, s toplim ljudskim riječima da „izdržim“. U ruci je nosio stolarski alat za brušenje, a na licu snagu života. Od tada traje naše prijateljstvo, uzor i poticaj za domoljublje i čovjekoljublje. Pričao mi je kako je kao desetogodišnjak prosvjedovao protiv srpske tiranije. Imao je 12 godina, 2 mjeseca i 6 dana kada je

Piše:

Mijo JUKIĆ

proglašena Nezavisna Država Hrvatska, a sam rat njegova obitelj je teško preživjela. Vojsku je služio u Subotici i Petrovaradingu. Oženio se 1953. rano umrlom Jelkom, s kojom je imao sina Matu.

Krajem kolovoza 1958. preko Kopra je pobegao u Bari u Italiju i postao politički emigrant. Preko Francuske odlazi u Njemačku, prolazeći kroz razne torture i lo-

moći, stalnoj napetosti, ujutro crnom kavom, kutijačom hrane i litrom vode dnevno. Kroz mali prozorčić udisao je zrak i borio se da preživi, nakon 5 godina pakla samica, vraćen je na prvi odjel i radio je svoj stolarski posao, radeći za svoju dušu i prava umjetnička djela. Bio je tamo i kada je došlo Hrvatsko proljeće, kad su Hrvati tražili svoj politički i gospodarski suverenitet u okviru svoje nacionalne države.

U kaznionici je zapuhao povoljan vjetar i za osuđenike manje mučenja i maltretiranja, a politički zatvorenici su bili hrabri-

ji u istupima. Počeli su dobivati *Hrvatski tjednik* koji je izdavala Matica hrvatska, a urednik je bio Vlado Gotovac, koji je i sam kasnije završio u Staroj Gradišći. Slomom Hrvatskog proljeća došlo je do masovnih uhićenja Hrvata, zatvori su se ponovno počeli puniti političkim zatvorenicima, a posebno Stara Gradiška. Tamo je bilo preko 300 uhićenih studenata.

Poslije izlaska iz zatvora Blaž ponovno bježi u Njemačku 13. srpnja 1977. Tu se oženio s Marom, radio kod starog gazde svoj stolarski posao i ubrzo otvorio vlastiti restoran. Mara mu je u sve mu bila podrška do kraja života. Nakon proglašenja samostalnosti Hrvatske vratio se u Domovinu, dajući cijelog sebe za Hrvatsku, a život „posvećen Hrvatskoj užvišeniji je od hrvatske smrti“ (A. G. Matoš). Bio joj je odan u svakoj sekundi života, hrabro se borio i

živio za Hrvatsku. Pakao života je prošao uzdignute glave, sanjujući svoju voljenu Hrvatsku, slobodnu i sretnu, osjećajući sve njene patnje i boli. Natjecao se 2003. i za zastupnika u Hrvatski sabor. Predsjednik Republike dr. Franjo Tuđman odlikovao ga je 1996. Redom hrvatskog trolista, za osobite zasluge za RH stečene u ratu, izravnoj ratnoj opasnosti ili u iznimnim okolnostima u miru.

Neka mu je laka hrvatska zemlja, koju je neizmjerno volio!

gore. Vratio se ilegalno 12. lipnja 1961. u Jugoslaviju, neopaženo preko granice, sa skupinom boraca, kad je imao 32 godine. Optužen je kao zločinac i narodni neprijatelj. Tko nije prošao Staru Gradišku taj ne zna što je glad i led, život s poluludim ljudima, pakao na zemlji. U samici je bio stalno premačivan, mučen glađu, pod stalnim prijetnjama smrću, hladnoći i paklu življena.

Trebalo je izdržati mračaru i život pod vodom, što sam i sam prošao, život u sa-

NAD GROBOM MIJE KREŠE LOVRIĆA (Spomen-slovo prof. dr. Šime Mihatova, 20. X. 2017.)

Dragi naš Mijo!

Opustio je danas i vinograd u kojem si do nedavno provodio svoje umirovljeničke dane.

Teško je prihvatići spoznaju da Te više nema među nama, da je zauvijek prestalo kucati Tvoje plemenito srce, da više nema među nama dobrog čovjeka, uvijek spremnog pomoći drugome, ublažiti bol, umanjiti patnju i nevolje.

Na Tvome životnom putu, od veličanstvenih bosanskih planina, od bisera ljepote Tvoje rodne Rame do moslavackih vinograda, od kuda si otišao s berbom grožđa u ranu jesen, svagdje si bio cijenjen kao uspravan čovjek, nepokolebljivih načela, neporeciva poštjenja i nesalomive vjere u svoj dom, u svoj narod i u Boga.

Zbog toga si puno propatio u životu, ali uvijek si vjerovao u bolje sutra i nikad nisi posustao na tom putu. Zbog toga si i pohitao, među prvima, braniti svoj dom i svoj narod, s puškom u ruci, kad je bilo najteže.

Upoznao sam Te u teškim vremenima nasilnog prekida veselje, bezbrižne mladosti, kad nam je nasilnik želio uništiti dušu, zgaziti ponos i dostojanstvo, slomiti srce i ismijati ljubav prema domu i obitelji.

Tko od nas ne pamti Mijine riječi s ekrana o tome kako mu je tzv. udbaški isljednik u sarajevskom pritvoru, vidjevši ga siromašnog, slabog i mršavog, rekao: "Pa tebe bi trebalo poslati malo na more, da se oporaviš." A Mijo je uzvratio: „Pa, kako bih ja mogao ići na more?“ Tzv. isljednik je nastavio: „Mogli bi mi nešto poduzeti i u tome ti pomoći“.

Kad je nakon više mjeseci samice, s većom skupinom hrvatskih studenata, iskrcan iz utrobe teretnog broda na kamenu obalu Svetoga Grgura i prvi put u životu ugledao more, shvatio je u čemu se sastojala ta „pomoć“.

Utamničen bez ikakve sudske presude na višegodišnji koncentracijski logor s mitraljeskim gnijezdima i bodljikavom žicom uokolo, ali s bezazlenim, gotovo poetskim imenom toga zlokobnog mučilišta koje su nazvali „Posebnom ustanovom“, izdržavao je nepokolebljiv poput grgarskih litica, neucjenjiv, nepotkuljiv, uspravan kao jarbol.

Znatiželjni dječak s bosanskih planina upoznao je more koje je prvi put video na Svetome Grguru, u prekrasnim bonacama ispunjenima čežnjom i vapajem za slobodom, ali i u bijesu strašne velebitske bure, s hladnoćom koja prodire do kosti poglavito u promrzlim logorskim barakama. I kasnije se družio s morem kao inženjer geologije i istraživač naftnih polja na pučinama Jadrana, gdje se istakao novim idejama i bogatim iskustvom cijenjenim među stručnjacima.

Od takvog Mije se danas oprštamo s tugom i bolji. Cijenjenoj obitelji upućujemo duboku i iskrenu sućut, njegovoj Elzi, Zrinki, Hrvoju i Domagoju. Iz dubine srca smo mu zahvalni za sve što je učinio. Hvala Ti, dragi Mijo! Neka Te dragi Bog nagradi za Tvoje zasluge i neka Ti je laka ova hrvatska zemlja koju si toliko volio i za koju si toliko propatio.

Hvala Ti i pokoj Ti vječni!

U SPOMEN

JURAJ IVANKOVIĆ

1928. – 2017.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

HDPZ – Podružnica Zagreb

U SPOMEN

MIJO KREŠO LOVRIĆ

1936. – 2017.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

HDPZ – Podružnica Zagreb

IN DIESER AUSGABE

Am 29. November 2017 beging General **Slobodan Praljak**, ehemaliger Befehlshaber des kroatischen Verteidigungsrates (HVO-Streitkräfte), nach der Urteilsverkündung im zweiten Verfahren vor dem Internationalen Strafgericht für das ehemalige Jugoslawien in Den Haag Selbstmord. Praljak wurde mit fünf weiteren militärischen und politischen Amtsträgern der Kroatischen Gemeinschaft Herzeg-Bosna angeklagt, die im November 1991 im Zuge des Auseinanderbrechens von Jugoslawien und der Aggression Großserbiens gegen Kroatien und Bosnien und Herzegowina gebildet wurde. Die Verurteilung in Den Haag hat für Aufregung und Ablehnung der kroatischen Öffentlichkeit sowohl in der Republik Kroatien als auch in Bosnien und Herzegowina gesorgt, wo Kroaten die kleinste von den drei konstitutiven Volksgruppen sind. Vom kroatischen Standpunkt gegenüber dem internationale Tribunal, den Angeklagten selbst, aber auch vom General Praljak schreibt in dieser Ausgabe der Chefredakteur **Tomislav Jonjić**, der den verstorbenen General persönlich kannte und selbst auch mehr als fünf Jahre lang in zwei Fällen Verteidiger am ICTY in Den Hag war.

*

Wir veröffentlichen auch ein umfassendes Dokument aus der letzten Ära der jugoslawischen kommunistischen Herrschaft. Es ist eine Liste jener Einwohner von Zagreb, deren Pässe beschlagnahmt und 1988 an sie zurückgegeben wurden, als Folge allgemeiner Lockerung des politischen und ideologischen Kontrollsystems, die **Gorbatschow** und seiner Glasnost und Perestroika in der Sowjetunion zu verdanken war. Obwohl das jugoslawische Regime bereits Mitte 60-er relativ freie Reisen ins Ausland (in erster Linie zwecks

sog. temporärer Beschäftigung der Arbeiter im Ausland und später zur Entwicklung des Tourismus) erlaubte, wurde einer beträchtlichen Anzahl von Personen immer noch das Recht auf Reisedokumente verweigert. Vor dem Zusammenbruch des Kommunismus wurden zwar viele dieser Verbote abgeschafft, aber dies bedeutete bei weitem keine vollständige Demokratisierung des Landes. Die jugoslawischen Gefängnisse waren immer noch voll von politischen Gefangenen, und das Verbot von Büchern, Zeitungen und der Publizierung sowie die Verfolgung von Intellektuellen war bis 1990 üblich.

*

Mate Lukačević veröffentlicht seine Erinnerungen aus der letzten Phase des Zweiten Weltkriegs, während **Maja Runje** den Angriff des jugoslawischen kommunistischen Regimes auf das Kloster auf der kleinen Insel Školjić, in Preko (Insel Ugljan), im Jahr 1956 beschreibt. Die jugoslawischen Partisanen töteten im Zweiten Weltkrieg und unmittelbar danach etwa sechs hundert katholische Priester, Mönche und Nonnen. Eine große Anzahl von ihnen suchten 1945 Schutz in der Emigration, und eine Vielzahl derer,

die im Land geblieben waren, wurde in zahlreichen politischen Prozessen verurteilt. Der katholischen Kirche wurde der größte Teil ihres Besitzes konfisziert, und die meisten katholischen Publikationen waren verboten. Als Papst **Pius XII.** den verurteilten und inhaftierten Erzbischof von Zagreb, **Alojzije Stepinac**, zum Kardinal ernannte, beschloss das Regime, die diplomatischen Beziehungen zum Heiligen Stuhl abzubrechen. Danach erfolgte eine neue Welle der Verfolgung der katholischen Kirche und ihres Klerus. Zahlreiche Seminare und Klöster wurden geschlossen, viele Priester vor Gericht gebracht. Im Rahmen dieser Verfolgungskampagne versuchten die Behörden das Franziskanerkloster in Preko zu stehlen. Aber die Bevölkerung beschloss, offen dagegen aufzutreten. Der Widerstand war auch gelungen, hauptsächlich aus dem Grunde, weil die Insel Ugljan zu jenem Teil Dalmatiens gehörte, der 1941 Italien annexierte. Da die Bevölkerung gegen die italienischen Annexion war, konnte sie weder der Kollaboration mit italienischen Faschisten noch mit „einheimischen Verrätern“, wie die jugoslawischen Behörden die Gegner Jugoslawiens nannten, beschuldigt werden.

Koprivnica zwischen zwei Weltkriegen

IN THIS ISSUE

General **Slobodan Praljak**, a former commander of the Croatian Defence Council (Hrvatsko vijeće obrane), committed suicide during the reading of the second instance verdict before the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia on November 29th 2017. Praljak was indicted with five other military and political leaders of the Croatian Community of Herzeg-Bosnia which was had been proclaimed in November of 1991, as a result of the collapse of Yugoslavia and the Greater-Serb aggression on Croatia and Bosnia and Herzegovina. A condemnatory verdict in The Hague caused great unrest in the Croatian public, both in Croatia, and in Bosnia and Herzegovina, where Croats are the smallest of the three constituent nations. In this issue, the editor-in-chief, **Tomislav Jonjić**, writes about the Croatian relationship towards that international tribunal, and about the Croatian relationship with the defendants, as well as general Praljak. Tomislav Jonjić knew him in private, and has spent more than five years as a defence attorney before the ICTY in The Hague.

*

We publish a very detailed document dated from the last period of the Yugoslav Communist rule. It is a list of the residents of Zagreb, who had their passports first taken from them, and then returned to them in 1988, as a part of the slackening initiated by **Gorbačov**, i.e. Glasnost and the Perestroika in the Soviet Union. Even though the Yugoslav regime made traveling abroad in the 1960's relatively liberal (at first, because of temporary employment abroad, and after that, because of the

development of tourism), a large number of people were denied a right to have a travel document. Before the very collapse of communism, many of those restraints were abolished, even though that did not mean full democratization: Yugoslav pris-

was stripped of most of its possessions, and a majority of Catholic magazines was prohibited. When pope **Pius XII** named the archbishop of Zagreb, **Alojzije Stepinac**, as cardinal (Stepinac had been convicted and imprisoned), the regime de-

Journalist-Home in Zagreb after the World War I.

ons were full of political prisoners, and the prohibition of some books, journals and publications as well as criminal prosecutions of intellectuals, remained a common occurrence until 1990.

*

Mate Lukačević publishes his memories from the final part of World War II, and **Maja Runje** describes an attack of the Yugoslav Communist regime on the monastery on the island of Školjić, in Preko (Ugljan island) in 1946. Yugoslav Partisans killed about six hundred catholic priests, nuns and monks in World War II and its aftermath. A large number of them emigrated in 1945, but a large number of the ones who stayed were sentenced in political show trials. The Catholic Church

decided to terminate the diplomatic relations with the Holy See. After that, a new wave of persecution of the Catholic Church and its clergy followed. A lot of seminars and monasteries were closed, many priests were brought to trials. During that campaign, the authorities tried to seize the Franciscan monastery in Preko, but the people decided to confront them. They succeeded, thanks to the fact that Ugljan island belonged to the part of Dalmatia that was annexed by Italy in 1941. Since the local people were by majority enemies of the Italian annexation, they could not be charged for colluding with Italian Fascists, or with "domestic traitors", as the Yugoslav authorities called the enemies of Yugoslavia.

L. Ž. opisnik
žalobne sjednice uprave i zboru predstava
ke svak obučitoj župičkoj
Trinutni Brođac drž. Radovinović, Matimović
Trnacolj Bogićević, Čajlović, Gipsor borejik
Markotić, Radić, Lugečić, Martinović, Šindler
Tilenčić i sestre, Trkić, Rako i Postenović
te braća Gragić, Žedrijević, Figuro, Tomalj
Čović

Dodata u 18 satova

1.) Brat starećina
inovi vrijeli lik
M. Ž. Fel. Kraljević Aleksić
obor ~~i~~ i predstava
ječan minuti intime
sa tri putja u svakom
slavu predstava slavu
posloži na Zagreb
3 člana i da se
polovi ječan vjenac.

Zaključuje se da postu
braća drž. Radovinović i
Lilimović, a radi vjenac,
otkrajnije se gore spominute
braća da po dogovoru sa Župom
manu u Beogradu
ječan vjenac borov ili
vrbreni.

2.) Šta. Lugečić predstava
da prikleni mrtvi Blago
pročišćen našeg kraja

Stjepan Gregor

Nastavak zapisnickog saslusanja okrivljenog Gregov
Ljudevita u istrazi radi krivicnog djela iz clana 291 stav 1 i
2 KZ. Zapisnik je sastavljen u prostorijama SUP-a NO kotara "adar,
dne 14.II. 1957 u 9.50 sati.

Prisutni: Ovlasteni organ: Milos Jovo
Zapisnicar: Soric Ivo

Recite nam okrivljeni gdje ste isli
poslije nego su otvorena vrata, kako
i od kuda ste obavjestili redovnicku
oracu o tome ?

Poslije nego su vrata otvorena isao sam unutra
hodnikom pred vrata od refektorija i tu sam rekao:
"Provaljeno je". Malo su se oni zblenuli i izisli on-
de u hodnik i ja sam im tada rekao: "Budite mirni i
idite moliti boga". Kad je pocelo zvoniti ja sam bio
u hodniku. Ja nemam vise sta da kazem.

Kojim povodom ste trazili saglasnost
od provincijala Filipi, da silom date
otpor protiv izvrsenja odluke NO opoci-
ne Preko ?

Nisam nikoga ni mislio niti pitao koga da silom dadem
otpor.

Iz kakvih pocuda ste na zapisnickom salusa-
nju 1953 godine izjavili: "Sa veseljam sam do-
cekao uspostavu "ndh", jer sam smatrao, da je
to ostvarenja vjekovnih tezni hrvatskog na-
roda" ?

Vi ste me pitali kako sam decekao uspostavu "ndh", da
sam vam rekao, da sam zalozio vi mi nevi vjerovali i
rekao sam, da sam radosno, tj. "Sa veseljem sam docekao
uspostavu "ndh", jer sam smatrao da je to ostvarenje
vjekovnih tezni hrvatskog naroda". Na ovo pitanje ne-
mam vise sta dodati.

Radi cega ste u istom zapisniku od 7.III.53.
izjavili: "Drago mi je sto je nadbiskup Ste-
pinac suradjivao za vrijeme rata, tj. radio kao
katolicki biskup u djelokrugu svoga rada i ti-
me vilo direktno ili indirektno pomagao intere-
se NDH-e" ?

To sam rekao i to mogu i sada reci, naime da katolicki
svecenik ili biskup treba da radi vjerski posao medju
svojim vjernicima vilo koja vlast ~~bita~~ ili situacija
bila.

Okrivljeni, dali vasi iskazi koje ste dali u
sucenju sa svjedocima: Arbanas Jankom, Soric
Rokom, Mislov Vicom, Baricevic Josipom, Luka-
ric Ivanom i Crnica Petrom odgovaraju istini
i dali ostajete pri tim iskazima ?

Findant Gregor